శ్రీరస్తు.

శ్రీమదఖిలభూపాలచూడామణియగు

శ్రీ భోజమహారాజు

జవితరణకీర్తిపరిహాసితకల్పద్రుముండౌటవలన
సకలకవిజనచిత్తకేకిఘనాఘనాయమానుండై
నిఖిలరాజ్యములనుబాలింపుచుండెను.

అట్టిమహారాజుచరిత్రమునొకానొకకవివరునిచే
ఈగ్రంథరూపముగా రచియింపఁబడెను,

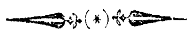
సర్వజనశ్లాఘ్యంబగు - శ్రీభోజచరిత్రమనుచంపువు

సరసకవితాధురీణ :- శ్రీకాళిదాసభవభూత్యాది

మహాకవిప్రోక్తశృంగారాదిరసప్రధానశ్లోక

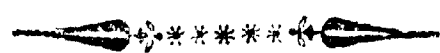
మనోజ్ఞంబౌటవలన,

సకలవిద్వజ్జనానందకరంబనితలంచి

పండితులచే బరిష్కరింపఁబడి

పిళ్లారిసెట్టి-రాఘవయ్యనాయనివారి

స్వకీయ
శ్రీభారతీనిలయముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రింపించి ప్రచురింపఁబడియె.

౧౮౭౩ సం॥ సెప్టంబరునెల,

శ్రీ రామాయ పరబ్రహ్మణే నమః.

భో జ చ రి త్ర ప్రా రం భ ము.

శుక్లాంబరధరం విష్ణుం శశివర్ణం చతుర్భుజమ్।
ప్రసన్నవదనం ధ్యాయేత్ సర్వవిఘ్నోపశాంతయే॥

స్వస్తి శ్రీమన్మహారాజాధిరాజ [illegible]

త్యువాచ-తతోబ్రాహ్మణోపిరాజ్ఞాయద్యత్కృతం తత్సర్వమువాచగ్రహ
వ్యాపారమపితతోరాజాపిసర్వాణ్యప్యభిజ్ఞానానిజ్ఞాత్వాతుతోష- పునశ్చ
చషట్పదానిగత్వావిప్రస్యపాదయోఃపతిత్వాత మింద్రనీలపుష్యరాగప
రకతవైడూర్యఖచితసింహాసనేడుపవేశయిత్వారాజాప్రాహ॥శ్లో॥మాతేవ
రక్షతిపితేవహితేనియుఙ్క్తే కాన్తేవచాభిరమయత్యపనీయఖేదం।కీర్తించ
దిక్షువితనోతితనోతిలక్ష్మీం కింకింనసాధయతికల్పలతేవవిద్యా॥౧॥ తతోసౌ
విప్రవరాయదశాశ్వానాజానేయాన్దదౌ-తతః సభాయామాసీనోబుద్ధి
సాగరఃప్రాహరాజానం - దేవభోజస్యజన్మపత్రికామేతం బ్రాహ్మణంపృ
చ్ఛేతి॥తతోముంజఃప్రాహవిద్వన్భోజస్యజన్మపత్రికాంవిధేహీతి.తతోసౌ
బ్రాహ్మణఉవాచ-అధ్యయనశాలాయాఃభోజ-ఆనేతవ్యఇతిముంజోపితత
కౌతుకాదధ్యయనశాలామలంకుర్వాణంభోజంనిజైర్భృత్యైరానయామాసస
భాంతతస్సౌస్వితరమివరాజానమానమ్యసవినయంతస్థౌ-తతస్తద్రూపా
లావణ్యమోహితేరాజకుమారమండలే ప్రభూతసౌభాగ్యంమహీమండల
మాగతంమహేంద్రమివసాకారంమన్మథమివమూర్తిమత్- సౌభాగ్యమివ
భోజంనిరూప్య దైవజ్ఞశిఖామణిరాజానం ప్రాహ - రాజన్భోజస్యభా
గ్యోదయంవక్తుంవిరించోపినాలం-కోహముదరంభరిఃబ్రాహ్మణః-తథాపివ
దామిస్వమత్యనుసారేణభోజమితోధ్యయనశాలాయాఃప్రేషయ-తతోరా
జాజ్ఞయాభోజేఅధ్యయనశాలాంగతేదైవజ్ఞశిఖామణిర్విప్రఃప్రాహ॥శ్లో॥ప
ఞ్చాశత్పంచవర్షాణిసప్తమాసాదినత్రయం।భోజరాజేనభోక్తవ్యస్సగ
డోదక్షిణాపథః॥ఇతి॥తతస్తదాకర్ణ్య రాజాచాతుర్యాదపహసన్నివసుము
ఖోపివిచ్ఛాయవదనోభూత్-తతోరాజాబ్రాహ్మణంప్రేషయిత్వా - నిశీథే
స్వశయనప్రాసాదమాసాద్య ఏకాకీసన్వ్యచింతయత్- యదిరాజ్యశ్రీ
ర్భోజకుమారంగమిష్యతితదాహంజీవన్నపిమృతః॥శ్లో॥తానీంద్రియాణ్యవిక
లానితదేవనామసాబుద్ధిరప్రతిహతావచనంతదేవ।అర్థోష్మణావిరహితఃపురు
షఃక్షణేనసోప్యన్యఏవభవతీతివిచిత్రమేతత్॥కించ॥శరీరనిరపేక్షస్యదక్షస్య
వ్యవసాయినః।బుద్ధిప్రారబ్ధకార్యస్యనాస్తికించనదుష్కరం॥అసూయయా
హతేనైవపరోక్షోపాయోద్యమైరపి।కర్తవ్యాణాంగృహ్యాతేసంపత్సు హ్యృద్ధి
స్మంత్రిభిస్తథా॥౧॥తతోద్యమేకింమసాధ్యం।శ్లో॥అతిదాక్షిణ్యయుక్తానాం
శంకితానాంపదేపదే।పరాపవాదభీరూణాందూరతోయాంతిసంపదః॥కించ॥ఆ
దానస్యప్రదానస్యకర్తవ్యస్యచకర్మణః।క్షిప్రమక్రియమాణస్యకాలఃపిబతితద్రసం॥

॥అవమానంపురస్కృత్యమానంకృత్వాచపృష్ఠతః। స్వార్థంసముద్ధరే
త్ప్రాజ్ఞః స్వార్థభ్రంశోహిమూర్ఖతా ॥ నత్వల్పస్యకృతేభూరినాశయే
న్మతిమాన్నరః।ఏతదేవాత్రపాండిత్యంయత్స్వల్పాద్భూరిరక్షణమ్ ॥ జాత
మాత్రంనయశ్శత్రుం వ్యాధింవాప్రశమంనయేత్ । అతిపుష్టాంగయుక్తోపిసప
శ్చాత్తేనహన్యతే॥ప్రజాగుప్తశరీరస్యకింకరిష్యన్తిసంహతాః।హస్తన్యస్తాత
త్రస్యవారిధారాఇవారయః॥అఫలానిదురన్తానిసమవ్యయఫలానిచ। అశ
క్యానిచవస్తూనినారభేతవిచక్షణః॥౫॥తతశ్చైవంవిచిన్తయన్నభుక్త ఏవదిన
తృతీయేయామే ఏక ఏవమంత్రయిత్వావంగదేశాధీశ్వరస్య మహాబలస్య
వత్సరాజస్య ఆకారణాయఏకంస్వమంగరక్షకంప్రాహిణోత్।సచాంగరక్ష
కోవత్సరాజముపేత్యప్రాహ-రాజాత్వామాకారయతీతి । తతస్సరథమారు
హ్యపరివారేణపరివృతస్సమాగతోరథాదవతీర్యరాజభవనమాసాద్యరా
జానమవలోక్యప్రణిపత్యోపవిష్టః-రాజాచసౌధంనిర్జనంవిధాయవత్సరా
జంప్రాహ॥ శ్లో॥రాజాతుష్టోపిభృత్యానాంమానమాత్రంప్రయచ్ఛతి।తేతుస
మ్మానితాస్తస్యప్రాణైరప్యుపకుర్వతే॥౫॥వత్స-తత్త్వయాభోజోభువనేశ్వ
రీవిపినేహన్తవ్యః।ప్రథమయామేనిశాయాశ్శిరశ్చాన్తఃపురమానేతవ్యమి
తి సచోత్థాయనృపంనత్వాహ- దేవాదేశాః ప్రమాణంతథాపిభవల్లాలనా
మపివక్తుకామోస్మితతస్సాపరాధమపిమేవచఃశ్రోతవ్యం ॥ శ్లో॥భోజే
వ్యంనసేనావాపరివారోబలాన్వితః। వరంపోతఇవాస్తేద్యసహన్తవ్యఃక
థంప్రభో॥పారంపర్యఇవాసక్తస్తత్పాదఉదరంభరిః। తద్వధేకారణంనైవ
పశ్యామినృపపుంగవ॥గద్య॥తతోరాజాసర్వంప్రాతస్సభాయాంప్రవృత్తంవృ
త్తాన్తంకథయత్।సచశ్రుత్వాహసన్నాహదేవాకర్ణయ॥ శ్లో॥త్రైలోక్యనా
థోరామోస్తివసిష్ఠోబ్రహ్మపుత్రకః॥తేనరాజ్యాభిషేకేతుముహూర్తఃక
థితోభవత్॥తస్మిన్ముహూర్తేనరామోపివనంనీతోవనీంవినా।సీతాపహారో
ప్యభవద్వైరించివచనంవృథా॥జాతఃకోయంనృపశ్రేష్ఠకించిజ్ఞఉదరంభరిః
యదుక్త్యామన్మథాకారంకుమారంహన్తుమిచ్ఛసి॥కించ॥కిన్నుమేస్యాదిదం
కృత్వాకిన్నుమేస్యాదకుర్వతః।ఇతిసంచింత్యమనసాప్రాజ్ఞఃకుర్వీతవానవా॥
అవిచారితమనుచితంవాకుర్వతాకార్యజాతంపరిణతిరవధార్యాయత్నతః పండి
తేన। అతిరభసకృతానాంకర్మణామావిపత్తేర్భవతిహృదయదాహీశల్య
తుల్యోవిపాకః॥కించ॥ యేనసహాసితమశితంహసితంకథితంచరహసివిశ్ర

ష్టం।తం ప్రతికథమసత్తామపినివర్తతే చిత్తమామరణాత్॥కించ॥X॥ అస్మి
హా తేవృద్ధరాజ్ఞస్సింధులస్యపరమప్రీతిపాత్రాణిమహావీరాస్తస్యైవానుమతే
తాః తేత్వన్నగరముల్లోలకల్లోలాఃపయోధయఇవప్లావయిష్యంతి - చిరా
ద్ధమూలేపిత్వయిప్రాయఃపౌరాఃభోజంభువోభర్తారంభావయన్తి ॥ కించ
శ్లో॥సత్యపిచసుకృతకర్మణి దుర్నీతిశ్చేచ్ఛ్రియంహరత్యేవ। తైలైస్సదో
యుక్తాందీపశిఖాంవిదళయతిహి వాతాళీ॥X॥ దేవపుత్రవధః క్వాపినహిత
య ఇత్యుక్తంవత్సరాజవచనమాకర్ణ్యరాజాకుపితః ప్రాహ - త్వమేవరా
జ్యాధిపతిర్నతు సేవకః॥ శ్లో॥స్వామ్యుక్తేయోనయతతే సభృత్యోభృత్యపా
శః।తజ్జీవనమపివ్యర్థమజాగళకుచావివేతి ॥X॥ తతోవత్సరాజః కాలోచి
మాలోచనీయమితిమత్వాతూష్ణీంబభూవ-అథలంబమానేదివాకరే ఉత్తుం
గసౌధోత్సంగాదపతరంతంకుపితమివకృతాంతంవత్సరాజంవీక్ష్య సమేతా
అపివివిధేనమిషేణస్వభవనాని ప్రాపుశ్చితాస్సభాసదః।తతోవత్సరాజః స్వ
సేవకాన్ స్వాగారపరిత్రాణార్థం ప్రేషయిత్వారథంభువనేశ్వరీభవనా
భిముఖంవిధాయభోజకుమారోపాధ్యాయాకారణాయప్రాహిణోదేకంవ
త్సరాజః॥సచాహపండితంత్వామాకారయతివత్సరాజఇతి- సోపితదా
కర్ణ్యవజ్రాహత ఇవభూతావిష్టఇవగ్రహగ్రస్త ఇవ తేన సేవకేనకరేణగృ
త్వానీతఃపండితః తంప్రబుద్ధిమాన్ వత్సరాజస్సప్రణామమిత్యాహ-పండితప్ర
తదుపవిశ రాజకుమారంజయన్తమధ్యయనశాలాయాఆనయేతి-పండితస్తథా
చకార-ఆయాన్తంజయంతంకుమారంకిమప్యధీతంపృష్ట్వా సనైషీత్-పునఃప్రా
హపండితం-విప్ర-భోజకుమారమానయేతి-తతోవిదితవృత్తాన్తోభోజః కుపి
తోజ్వలన్నివశోణితేక్షణస్సమేత్యప్రాహ- ఆఃపాపరాజ్ఞోముఖ్యకుమారం
పేకాకినంమాంరాజభవనాద్బహిరానేతుంతవకానామశక్తిరితి వామచరణ
పాదుకామాదాయభోజేనతాలుదేశేహతోవత్సరాజః।తతోవత్సఃప్రాహ-
భోజవయంరాజాదేశ కారిణఇతి॥బాలంరథేనివేశ్యఖడ్గముపకోశంకృత్వాజ
గామాశుమహామాయాభవనం-తతోగృహీతేభోజేలోకాః కోలాహలంచ
క్రుః॥హాహాకారశ్చప్రవృత్తఃకింకిమితిబ్రువాణాభటావిక్రోశన్తఆగత్యసహ
సాభోజంవధాయనీతంజ్ఞాత్వాహస్తిశాలా ముష్ట్వాశాలాంవాజిశాలాంరథ
శాలాంప్రవిశ్యసర్వాన్జఘ్నుః।తతఃప్రతోళీషురాజభవనప్రాకార వేదికాసు
బహిర్ద్వారపటాకేషుపురసమీపేషు భేరీపటహమురజ మడ్డుకడిండిమనిన

దాడంబరేణాంబరంవిడంబితముఖాత్ - తేనకేచిద్విమలాసినా కేచిద్భల్లేనకే
చిత్తోమరేణ కేచిత్ప్రాసేన కేచిత్కుంతేన కేచిత్పరశునా కేచిద్విషేణ కేచిద్వ
హ్నినా కేచిదంభసా కేచిద్ధారాయామ్ప్రాప్తాణమోహితో రాజపుత్రారా
సేవకారాజానః పౌరాశ్చప్రాణపరిత్యాగంవిదధుః - తతస్సావిత్రీసంజ్ఞా
భోజస్యజననీపశ్చజననీవస్థితాదాసీముఖాత్ స్వపుత్రస్థితిమాకర్ణ్యకరాభ్యాం
నేత్రేపిధాయరుదతీప్రాహ- పుత్రపితృవ్యేన కాందశాంగమితోసి - మొహ
యానియమాఉపవాసాశ్చత్వత్కృతేకృతాః తేద్యమేవిఫలాజాతాః- దశా
దిశాముఖానిశూన్యాని-పుత్ర దేవేనసర్వజ్ఞేన సర్వశక్తినామృష్టాశ్రియః-పుత్ర
ఏనందాసదాసీవర్గంసహసావిచ్ఛిన్నశిరసంపశ్యేత్యుక్త్వాభూమావపతత్ -
తతఃప్రదీప్తైవైశ్వానరేసముద్భూతధూమస్తోమైనైవమలీమసేనభసి- పాత
త్తాసాదివపశ్చిమపయోనిధౌమగ్నేమార్తాండమండలే మహామాయాభవన
మాసాద్యప్రాహభోజంవత్సరాజః - రాజకుమారభృత్యానాం దైవతం
జ్యోతిశ్శాస్త్రవిశారదేన కేనచిద్బ్రాహ్మణేన తవ రాజ్యప్రాప్తావుదీరితా
యాంరాజ్ఞాభవద్వధోవ్యాదిష్టఇతి-తదాకర్ణ్యభోజఃప్రాహ॥శ్లో॥ రామే
ప్రవ్రజనంబలేర్నియమనంపాండోస్సుతానాం వనంవృష్ణీనాం నిధనంనళస్య
నృపతేరాజ్యాత్పరిభ్రంశనం। కారాగారనిషేవణంచమరణంసంచింత్యలం
కేశ్వరేసర్వఃకాలవశేన నశ్యతినరః కోవాపరిత్రాయతే ॥ లక్ష్మీకౌస్తుభ
పారిజాతసహజస్సూనుస్సుధాంభోనిధేర్దేవేన ప్రణయప్రసాదనిధినా
మూర్ధ్నాధృతశ్శంభునా। అద్యాప్యుజ్ఝతి నైవదైవవిహితం క్షైణ్యంక్ష
పావల్లభః కేనాన్యేనవిలంఘ్యతేవిధిగతిః పాషాణరేఖాసఖీ॥ వికటోర్వ్యా
మప్యటనం శైలారోహణమపాంనిధేస్తరణం। నిగళంగుహాప్రవేశోవిధిపరి
పాకః కథంనుసన్తార్యః॥ అంభోధిస్స్థలతాంస్థలం జలధితాంధూళీలవశ్శైల
తాంమేరుర్మృత్కణతాంతృణంకులిశతాం వజ్రంతృణప్రాయతాం। వహ్ని
శ్శీతలతాంహిమందహనతామాయాతియస్యేచ్ఛయాలీలాదుర్లలితాద్భుత
వ్యసనినేదేవాయతస్మైనమః॥ ౫॥ తతోవటవృక్షస్యపత్రద్వయమాదాయ
ఏకేనపుటీకృత్యజంఘాంఛురికయాభిత్వా తత్పుటకేరక్తమారోప్యతృణేన
అన్యస్మిన్పత్రేకంచనశ్లోకంలిఖిత్వావత్సంప్రాహ - మహాభాగఏతత్పత్రం
నృపాయదాతవ్యం-త్వమపిరాజాజ్ఞాంవిధేహీతి-తతోవత్సరాజాస్యానుజ్ఞా
నాత్తాభోజస్యప్రాణపరిత్యాగసమయేదీప్యమానముఖశ్రియంనయనాభిరా
మంభోజరాజంసకరుణమవలోక్యఅగ్రజంప్రాహ॥

శ్లో॥ ఏక ఏవ సుహృద్ధర్మో నిధనేప్యనుయాతి యః। శరీరేణ సమం నాశం సర్వమన్యచ్చ గచ్ఛతి ॥ న తతో హి సహాయార్థం మాతా భార్యా చ తిష్ఠతి । న పుత్రమిత్రౌ న జ్ఞాతిర్ధర్మస్తిష్ఠతి కేవలః॥ బలవానప్యశక్తోసౌ ధనవానపి నిర్ధనః। శ్రుతవానపి మూర్ఖశ్చ యో ధర్మవిముఖో జనః॥ ఇహైవ స్వజరావ్యాధేశ్చికిత్సాం న కరోతి యః। గత్వా నిరౌషధస్థానం సరోగీ కింకరిష్యతి॥ జరాం మృత్యుం భయం వ్యాధిం యో జానాతి స పండితః । స్వస్థస్తిష్ఠేన్నిషీదేద్వా స్వపేద్వా కేనచిద్ధసేత్ ॥ తుల్యజాతివయోరూపాన్హృతాన్పశ్యతి మృత్యునా । న హి తత్రాస్థితే త్రాసో వజ్రవద్ధృదయం తవేతి ॥ ౪ ॥ తతో వైరాగ్యమాపన్నో వత్సరాజః భోజం క్షమస్వేత్యుక్త్వా ప్రణమ్య తం రథే నివేశ్య నగరాద్బహిర్గత్వా సేతవాసిగృహమాగమయ్య భూమిగృహాంతరే నిక్షిప్య భోజం రరక్ష- స్వయం చ శీఘ్రమేవ కృత్రిమవిద్యావిద్భిః సుకుండలం స్ఫురద్వక్త్రం నిమీలితనేత్రం భోజకుమారమస్తకం కారయిత్వా తచ్చాదాయ సకసిష్ఠో వత్సరాజో రాజభవనం గత్వా రాజానం నత్వా ప్రాహ- శ్రీమతా యదాదిష్టం తత్సాధితమితి- తతో రాజా చ పుత్రవధం జ్ఞాత్వా తమాహ- వత్సరాజ ఖడ్గప్రహారసమయే తేన పుత్రేణ కిముక్తమితి- వత్సః దేవ తత్ కిమపి పత్రే లిఖితమస్తి తద్గృహాణ శిరశ్చ పశ్య - తతో రాజా తథావిధం భోజశిరో విలోక్య మందం రురోద- వత్సరాజ ఇదం శిరః క్వాపి భూమౌ నిక్షిప - తతో వత్సే నిష్క్రాంతే రాజాపి స్వభార్యాకరేణ దీపముపానయిత్వా తాని పత్రాక్షరాణి వాచయతి॥ శ్లో॥ మాంధాతా చ మహీపతిః కృతయుగాలంకారభూతో గతః సేతుర్యేన మహోదధౌ విరచితః క్వాసౌ దశాస్యాంతకః । అన్యే చాపి యుధిష్ఠిరప్రభృతయో యాతా దివం భూపతే నైకేనాపి సమం గతా వసుమతీ నూనం త్వయా యాస్యతి ॥ ౫ ॥ రాజా చ తదర్థం జ్ఞాత్వా శయ్యాతో భూమావపాత - తతశ్చ దేవీకరకమలచాలితచేలాంచలానిలేన లబ్ధప్రాణస్సంజ్ఞో భూత్వా ఆహ - దేవి మాం మాస్పృశ హా హా పుత్రఘాతీ చండాలోహమితి కురర ఇవ విలపన్ రాజా ద్వారపాలానానాయ్య- బ్రాహ్మణాన్ శీఘ్రమానయతేత్యాహ- తతః స్వాజ్ఞయా సమాగతాన్ బ్రాహ్మణాన్నత్వా రాజా పప్రచ్ఛ మయా పుత్రో హతః తస్య ప్రాయశ్చిత్తం వదధ్వమితి వదంతం తే తమూచుః రాజన్! సహసా వహ్నిమావిశేతి - తతస్సమేత్య బుద్ధిసాగరః ప్రాహ- దేవ యథా త్వం రాజాధమస్తథైవ అమాత్యాధమో వత్సరాజః తవ కిల రాజ్యం దత్వా సింధులస్స్వేన త్వదుత్సంగే భోజస్స్థాపితః తచ్చ త్వయాపి నృశంసేనాన్యథాకృతం ॥ శ్లో॥ కతిపయదివసస్థాయిని మదకారిణి యౌవనే దురా

త్మానః। విదధాతి తథాపరాధం జన్మైవ యథాస్య వృథా భవతి॥ సంతప్తోఽత్సా
రణము శత్రూంగాత్స్వవణ - కోట్యాగ్రణమూషునంతి, ప్రాణిన్యాయె వాపికృతో
పకారాః ఖలాః పరే వైరమివోద్వహన్తి॥ ఉపకారశ్చాపకారో యస్య వ్రజతి వి
స్మృతిం పాషాణహృదయస్యాస్య జీవతీత్యభిధా ముధా॥ యథా బీజాంకుర
స్సూక్ష్మః ప్రయత్నేనాభిరక్షితః। ఫలప్రదో భవేత్కాలే తథా లోకస్సురక్షితః॥
హిరణ్యధాన్యరత్నాని ధనాని వివిధాని చ। తథాన్యదపి యత్కించిత్ప్రజాభ్య
స్స్యాన్మహీభృతాం॥ రాజ్ఞి ధర్మిణి ధర్మిష్ఠాః పాపే పాపపరాస్సదా। రాజా
నమనువర్తంతే యథా రాజా తథా ప్రజాః॥౧॥ తతో రాత్రావేవ వహ్నిప్రవే
శనిశ్చితే రాజ్ఞి సర్వే సామంతాః పౌరాశ్చ మిలితాః పురే. ఛత్రం హిత్వా స
భయాద్భీతో నృపతిర్వహ్నిం ప్రవిశతి కిం వదంతీ సర్వత్రాజని- తతః బుద్ధిసాగ
రః ద్వారపాలమాహూయ న కేనాపి భూపాలభవనం ప్రవేష్టవ్యమిత్యుక్త్వా
నృపస్త్రీః పురే నివేశ్య సభాయాం మేకాకీ సన్ ఉపవిష్టః తతో రాజమరణవా
ర్తాం శ్రుత్వా వత్సరాజో రాజగృహమాగత్య బుద్ధిసాగరం నత్వా శనైః ప్రా
హ- తాత మయా భోజరాజో రక్షిత ఇతి- బుద్ధిసాగరశ్చ కర్ణే తస్య కిమప్యక
థయత్। తచ్ఛ్రుత్వా వత్సరాజశ్చ నిష్క్రాన్తః తతో ముహూర్తే సకోరకక
లితకంథీన్ద్రదన్తదండో విరచితప్రత్యగ్రజటాకలాపః కర్పూరకరంబితభసి
తామాద్వర్తితసకలతనుమూర్తిమన్మథ ఇవ స్ఫటికకుండలమండితక
రయుగళః కాశేయకౌపీనో మూర్తిమాంశ్చంద్రచూడ ఇవ సభాం కాపాలి
కస్సమాగతః- తం వీక్ష్య బుద్ధిసాగరః ప్రాహ- యోగీన్ద్ర కుత ఆగమ్యతే కుత్ర ని
నివేశశ్చ కాపాలికేత్యయి యచ్చమత్కారకారికళావిశేష ఔషధవిశేషో
ప్యస్తి- యోగీ ప్రాహ॥ శ్లో॥ దేశే దేశే భవనం భవతి నైవ చ భిక్షాన్నం। సర
సి చ నద్యాం సలిలం శివ శివ తత్త్వార్థవేదినాం పుంసామ్॥ గ్రామే గ్రామే కుటీర
మధ్యే నిర్ఝరే నిర్ఝరే జలం॥ భిక్షాయాం సులభం చాన్నం విభవైః కిం ప్ర
యోజనం॥౧॥ దేవ అస్మాకం నైకో దేశః సకలభూమండలం భ్రమామిః- గురూప
దేశతిష్ఠాగః నిఖిలం భువనతలం కరతలామలకవత్పశ్యామః- సర్పదష్టవిష
వ్యాకులం గోగ్రస్తం శస్త్రభిన్నశిరస్కం కాలశిథిలితం- తాత తత్క్షణాదేవ విగ
తసకలదారుణవ్యాధిసంచయం కుర్మ ఇతి- రాజాపి కుడ్యాంతర్హిత ఏవ శ్రు
తసకలవృత్తాంతః సభామాగతః కాపాలికం దండవత్ప్రణమ్య యోగీంద్ర సుగ్ర
కల్పపరోపకారపరాయణ మహోపాపినా మయా హతస్య పుత్రస్య ప్రాణదా
నేన మాం రక్షరక్షేత్యాహ- అథ కాపాలికోఽపి రాజన్ మా భైషీః పుత్రస్తేన మ

రిష్యతిశివప్రసాదేనస్వకీయం గృహమేష్యతి పరంశ్మశానభూమౌబుద్ధిసాగ
రేణసహమహాగ్రవ్యాణిప్రేషయేత్యవోచత్ - తతోరాజా కాపాలికేన
యదుక్తంతత్సర్వంతథాకుర్వితిబుద్ధిసాగరఃప్రేషితః-తతోరాత్రౌగూఢగూ
ప్తోణభోజోపితత్రనదీపులినేనీతః-యోగినాభోజోజీవితఇతిప్రధానసమభ్యా
త్-తతోగజేన్ద్రారూఢోవన్దిభిఃస్తూయమానోభేరీమృదఙ్గాదిఘోషైర్గగనస్పర్ధి
రీకుర్వన్పౌరామాత్యపరివృతోభోజరాజోరాజభవనమగాత్-రాజాచత
మాలింగ్యరోదితిభోజోపిరుదంతంముంజంనివార్యఅస్తౌషీత్-తతస్సన్తుష్టో
రాజానిజసింహాసనేస్మిన్నివేశయిత్వాఛత్రచామరాభ్యాంచభూషయి
త్వాతస్మైరాజ్యందత్వానిజపుత్రేభ్యఃప్రత్యేకమేకైకంగ్రామందత్వాపరమ
ప్రేమాస్పదవిజయంతంభోజంనికాశేవేశయామాసతతఃపరలోక పరిత్రా
ణపరో ముంజోపి నిజపట్టరాజ్ఞీభిస్సహతపోవనభూమింగత్వాపరంతపస్తే
పేతతోభోజభూపాలశ్చిరేవబ్రాహ్మణప్రసాదాద్రాజ్యంపాలయామాస-
ఇతిభోజరాజస్యరాజ్యప్రాప్తిప్రబంధః॥౧॥తతోముంజేతపోవనసంయాతే
బుద్ధిసాగరంముఖ్యామాత్యంపిధాయస్వరాజ్యంబుభుజే భోజరాజభూప
తిః - ఏవమతిక్రామతి కాలేకదాచిద్రాజాక్రీడతోద్యానంగచ్ఛతాకోపిధా
రానగరవాసీప్రోలక్షితః- సచరాజానంవీక్ష్యనేత్రేనిమీల్య అగచ్ఛద్రాజ్ఞా
పృష్టః-ద్విజ త్వంమాంపృష్ట్వాస్వస్తీతినజల్పసివిశేషేణలోచనేనిమీలయసి-త
త్రకోహేతురితి-విప్రఆహ-దేవ-త్వంవైష్ణవోసివిప్రాణాంనోపద్రవంకరిష్య
సి-తత్త్వత్తోనమేభీతిః-కింతుకస్మైచిత్కిమపినప్రయచ్ఛసి- తేనతవదాక్షి
ణ్యాభావేపినాస్తిఅతస్తేకిమాశీర్వచసా॥కించ॥ప్రాతరేవకృపణముఖావలోకనా
త్పరతోపిలాభహానిస్స్యాత్ఇతిలోకోక్త్యాలోచనేనిమీలితే॥అపిచ॥శ్లో॥ ప్ర
సాదోనిష్ఫలోయస్యకోపశ్చాపినిరర్థకః నతంరాజానమిచ్ఛంతిప్రజాఃషం
ఢమివస్త్రియః॥అప్రగల్భస్యయావిద్యాకృపణస్యచయద్ధనం-యచ్చబాహు
బలంభీరోర్వ్యర్థమేతత్త్రయంభువి॥దేవమత్పితావృద్ధఃకాశీంప్రతిగచ్ఛన్మ
యాశిక్షాంపృష్టః-తాతమయాకింకర్తవ్యమితి-పిత్రాచేత్థమభ్యధాయి॥శ్లో॥
యదితవహృదయంవిద్వన్సువృత్తేస్వప్నేపిమాస్మసేవిష్ఠాః-సచివజితంషిడ్గ
జితంయువతిజితశ్చైవరాజానం॥పాతకానాంసమస్తానాంద్వేపరేతాతపా
తకే॥ఏకంమస్సచివోరాజాన్యస్త్రీయంచతదాశ్రయః॥అపివేకమతిర్నృపతిః

త్రిషుగుణవత్సు క్రీత్రగ్రీవః యత్రఖలాశ్చప్రబలాస్తత్ర కథంసజ్జనావస
రాజా సంపత్తిహీనోఽపి సేవ్యః సేవ్యగుణాశ్రయః- భవత్యాజీవనం తస్మా
త్కాలాంతరాదపి॥ అదాతుర్దాక్షిణ్యం నహి భవతి- దేవపురాకర్ణదధీః
చివిక్రమప్రముఖాః క్షితిపతయో యథాపరలోకమలంకుర్వాణాః నిజదా
నముద్భూతయశోగుణైర్న్నివసన్తి నహీమండలే తథాకిముపరే రాజానః॥ శ్లో॥
హంపాతినికారస్త్యాయశోరత్యమపాతవత్। నరః పతితకాయోపి యశ
కాయేన జీవతి। వండితెచ్చైవ మూర్ఖేచ బలవత్యపి దుర్బలే। ఈశ్వరేచ దరిద్రేచ
లోకస్సర్వత్రతుల్యతా। నిమేషమాత్రమపి తేవ యోగచ్ఛన్న తిష్ఠతి- తస్మా
హంవ్వనిత్యేషు కీర్తిమేకాముపార్జయేత్ జీవితస్తదపి జీవితమస్యాగణ్యాతేసు
భిః కిము పుంసాం- జ్ఞానవిక్రమకళాకులలజ్జాత్యాగభోగరహితం- విఫలం
త్॥ రాజాపి తేనవాక్యేన నీయూషపూరస్నాత ఇవ పరబ్రహ్మణిలీన ఇవ
చనాఖ్యాం హర్షాశ్రూణిముమోచ- ప్రాహచద్విజం। విప్రవర శ్రుణు॥ శ్లో॥

భాః పురుషాలోకే సతతం ప్రియవాదినః- అప్రియస్యచ పథ్యస్యవక్తాశ్రో
తదుర్లభః॥ మనీషిణస్సన్తినతేహితైషిణో హితైషిణస్సన్తినతే మనీషి
సుహృచ్చ విద్వానపి దుర్లభో నృణాం యథౌషధంస్వాదుహితంచదుర్లభ
ఇతివిప్రాయలక్షన్దత్వాద్విజకింతే నామేత్యాహ- విప్ర॥ స్వనామభూషణా
గోపిన్దఇతి - రాజావాచయిత్వా విప్రప్రత్యహం రాజభవనమాగన్త
న తేకశ్చిన్నిషేధః- విద్వాంసః కవయశ్చ కౌతుకాత్సభామానేతవ్యాః- క్లో
న్యక్-నదుఃఖభాగస్తుపనమధికారం పరిపాలయేత్యాహ- ఏవంగచ్ఛత్సు
యదివసేషరాజాపిద్వాత్రియః దానవిత్తేశ్వర ఇతి ప్రథామగాత్-తతో
నందిదృతుపః కవయోనానాదిగ్భ్యః సమాగతాః- ఏవం పవిత్రాదివ్యాయం
ణాం రాజానం ప్రతికదాచిన్ముఖ్యామాత్యేనైత్థమభ్యధాయి - దేవరా
ః కోశబలావేవ విజయినో నాన్యే॥ శ్లో॥ సజయీవరమాతఙ్గాయస్యైకస్యా
దినీ కోశోయస్యసదుర్ధర్షో దుర్గం యస్యసదుర్జయః॥ దేవలోకం
॥ శ్లో॥ పాత్రియోధనవతామేవధనేతృష్ణాగరీయసీ - పశ్యకోటిద్వయాస
లగ్నాయప్రవణంధనుః॥ ఇతి రాజాచతమాహ- దానోపభోగవంధ్యా
సుహృద్భిర్యానభుజ్యతె- పుంసాంసమాహితాలక్ష్మీరలక్ష్మీః క్రమశోభవే
శ్రుత్వా రాజా తం మంత్రిణం- నిజపదాద్దూరీకృత్య తత్పదేన్యంవ్యదేశ- ఆ
తం॥ శ్లో॥ లక్షంమహాకవేదేయం తదర్ధం విబుధస్యచ- దేయం గ్రామై

కమర్థినస్య తస్యాశ్య ఖండితదక్షిణః। యశ్చ మే అమాత్యాదిషు వితరణప్ర
థమనాశః స హన్తవ్యః- ఉక్తంచ॥ శ్లో॥ యద్దదాతి యదశ్నాతి తదేవ ధనినాం ధన
మ్। అన్యే మృతస్య క్రీడన్తి దారైరపి ధనైరపి॥ ప్రియః ప్రజానాం దాతైవ న పునర్ద్ర
విణేశ్వరః। ఆగచ్ఛన్ కాఙ్క్ష్యతే లోకైర్వారిదో న తు వారిధిః॥ సంగ్రహైకపర
ప్రాయః సముద్రోఽపి రసాతలే॥ దాతారం జలదం పశ్య గర్జన్తం భువనోపరి
ఏవం వితరణశాలినం భోజరాజం శ్రుత్వా కశ్చిత్కళింగదేశీయః కవిరుపేత్య
మాసమాత్రం తస్థౌ న చ తస్య రాజదర్శనం భవతి ఆహారార్థం పాథేయమపి
నాస్తి- తతః కదాచిద్రాజా మృగయాభిలాషీ బహిర్నిర్గతః - స కవిర్దృష్ట్వా
రాజానమాహ॥ శ్లో॥ దృష్టే శ్రీభోజరాజేన్ద్రే గళన్తి త్రీణి తత్క్షణాత్। శత్రోః శ
స్త్రం కవేః కష్టం నీవీబన్ధో మృగీదృశామ్॥ రాజా లక్షం దదౌ। తత స్తస్మిన్నే
యారసికే రాజ్ఞి కశ్చన పులిన్దపుత్రో గాయతి- తేన గీతమాధుర్యేణ తుష్టో
రాజా తస్మై పులిన్దపుత్రాయ పఞ్చలక్షం దదౌ - తదా కవిః తద్దానమత్యన్
తం కిరాతపాత్రే చ దృష్ట్వా నరేన్ద్రపాణికమలస్థపంకజమిషేణ రాజానం
వది॥ ఏతే గుణాః పంకజ సంతోఽపి న తే ప్రకాశమాయాన్తి। యల్లక్ష్మీవసతే స్తవ
మధుపైరుపభుజ్యతే కోశః॥ భోజ స్తదభిప్రాయం జ్ఞాత్వా పునర్లక్షమేకం
దదౌ- తతో రాజా బ్రాహ్మణమాహ॥ శ్లో॥ ప్రభుభిః పూజ్యతే విప్ర కలైవ న కులీ
నతా। కలావాన్మాన్యతే మూర్ధ్ని సత్సు దేవేషు శమ్భునా॥ ఏవం వదతి భోజే కే
ఽపి పక్షిధాః కవయస్సమాగతాః తాన్ దృష్ట్వా రాజా విలక్షణ ఇవాసీత్ అద్యై
వ మయా ఏతావద్విత్తం దత్తమితి- తతః కవి స్తమభిప్రాయం జ్ఞాత్వా నృపం ప
ద్మమిషేణ పునః ప్రాహ॥ శ్లో॥ కింకుర్వ్యసి కస్మైవా నవసౌరభసారాయ హీనిత
మధునే। యస్య శతపత్ర తేద్య ప్రతిపత్రం శ్యాగ్య తే భ్రమరైః॥ తతః ప్రభుః ప్రస
న్నవదనము వలోక్య ప్రకాశేన ప్రాహ॥ శ్లో॥ న దాతుం నోపభోక్తుం చ శక్నో
తి కృపణః శ్రియం। కింతు స్పృశతి హస్తేన నపుంసక ఇవ స్త్రియం యాచితో యః
ప్రహృష్యేత దత్వా చ ప్రీతిమాన్ భవేత్ - తం దృష్ట్వా ప్యథవా శ్రుత్వా న
స్స్వర్గమవాప్నుయాత్- తత స్తుష్టో రాజా పునరపి కళింగదేశవాసికవయే ల
క్షం దదౌ- తతః పూర్వకవిః పురస్థితాన్ షట్కవీన్ దృష్ట్వాహ- హే కవయోఽ
త్ర మహాసరస్వతీ భూమా వాసీ రాజా యదా ధవనం గమిష్యతి తదా కిమ
బ్రూతేతి యేచ సర్వే మహాకవయోఽపి సర్వం రాజ్ఞః ప్రథమచేష్టితం జ్ఞాత్వా వి
తర్కన్తి తే లే ష్వేక స్సోఽపి మిషేణ నృపం ప్రాహ॥ శ్లో॥ ఆగతానామపూర్ణానాం
నాం పూర్ణానా మపి గచ్ఛతాం। యదధ్వని న సంఘట్టో ఘటానాం తత్ర

తి॥ తస్యరాజాలక్షందదౌ- తతోగోవిన్దపణ్డితస్తాన్కవీన్ద్రాన్దృష్ట్వా
ప-తస్యకోపాభిప్రాయంజ్ఞాత్వాద్వితీయఃకవిరాహ॥

శ్లో॥ కస్యతృషంనాతిపసిచపిబతినకస్తవపయః ప్రవిశ్యాన్తః। యదిసన్మా
ర్గవరనక్రోనక్రోధషధివసతిచపరం ॥ రాజాతస్మైలక్షద్వయందదౌ-
తగోవిందపండితంవ్యాపారపదాద్దూరీకృత్యత్వయాపి సభాయామాగ
న్తవ్యంపరంతుకేనాపిదౌష్ట్యంనకర్తవ్యం ఇత్యుక్త్వాతతస్తేభ్యః ప్రత్యేకం
దత్వాస్వనగరమాగతః- తేచయథాయథంగతాః - తతః కదాచిద్రా
జముఖ్యామాత్యంప్రాహ - విప్రోపియోభవేన్మూర్ఖః సపురాద్బహిరస్తు
కుంభకారోపియోవిద్వాన్సతిష్ఠతుపురేమమేతి - అతఃకోపినమూర్ఖోభ
ద్ధారానగరే-తతఃక్రమేణపఞ్చశతానివిదుషాంవరరుచిబాణమయూర
మహరిశంకరకళింగఘ్నారవినాయకమదనవిద్యావినోదకోకిలతారేంద్ర
ద్యాః సర్వశాస్త్రవిచక్షణాః సర్వేసర్వజ్ఞాః శ్రీభోజరాజ సభామలంచ
క్రుః ఏవంస్థితేకదాచిద్విద్వద్బృందవందితేసింహాసనాసీనేకవిశిరోమణౌక
లిమౌళిప్రియబాంధవేభోజనరేశ్వరే-ద్వారపాలఏత్యప్రణమ్యవ్యజి
జ్ఞపత్-దేవకోపివిద్వాన్ద్వారితిష్ఠతీతి - అథరాజాప్రవేశయేతిఆజ్ఞాప్తే
దక్షిణేనపాణినాసమున్నతేనవిరాజమానోవిప్రఃప్రాహ ॥శ్లో॥ రాజన్దౌ
వారికయోస్తుశంకరకవేస్తత్త్రికాయామిదంపర్యంకస్యతవైవభోజనృప
పర్యాప్తాంపర్యాప్తే। ఏతాః పామరవిందసుందరదృశాంద్రాక్షామరందో
ద్వల్లద్భుజవల్లికంకణఝణత్కారఃక్షణంవార్యతాం॥ యథాయ
భోజయశోవివర్ధతేసితాంత్రిలోకీమివకర్తుముద్యతం-తథాతథామేహృద
ంవిదూయతేప్రియాలకాళీధవళత్వశంకయా॥తతోరాజాశంకరకవయే
ద్వాదశలక్షందదౌ-సర్వేవిద్వాంసశ్చవిచ్ఛాయవదనాబభూవుః- కోపి
రాజభయాన్నావదత్ రాజాచకార్యవశాద్గృహంగతః । తతోవిభూపా
ంసభాందృష్ట్వావిబుధగణస్తంనినింద-అహోనృపతేరజ్ఞతా- కిమస్యసేవ
వేదశాస్త్రవిచక్షణేభ్యఃస్వాశ్రయకవిభ్యఃలక్షమదాత్ - కిమనేనఃతు
పి-అసౌచకేవలంగ్రామ్యఃకవిశ్శంకరః కిమస్యప్రాగల్భ్యం-ఇత్యేవం
లాహలరవేజాతేకశ్చిదభ్యాగత్ కనకమణికుండలశాలీ దివ్యాంశుకప్రా
శోనృపకుమారఇవమృగమదపంకకళంకితగాత్రో నవకుసుమసమభ్య
శిగాచ్ఛాదనాంగరాగేణవిలోభయన్ విలాసఇవమూర్తిమాన్కవిస్తే

వతనుమాశ్రితః శృంగారరసస్యస్యంద ఇవ సస్పందో మహేంద్ర ఇవమహీవ
లయం ప్రాప్తోపి ద్వార్ తం దృష్ట్వా సా విద్వత్పరిషత్ భయకౌతుకయోః పా
మాసీత్ సచ సర్వాన్ ప్రణిపత్య ప్రాహ కుత్ర భోజనృప ఇతి తేతమూచు రి-
సీమేవ సౌధాంతరగత ఇతి। తతో సౌ ప్రత్యేకం తేభ్యస్తాంబూలం దత్వా గజే
ంద్రకుంభగతః మృగేంద్ర ఇవాసీత్ తతస్స మహాపురుషః శంకరకవి ప్రదానేనకృ
తాన్ బుధ్వా ప్రాహ భవద్భిః శంకరకవయే ద్వాదశలక్షాణి ప్రదత్తానీతి సత్య
మేవ్యం అభిప్రాయస్తు రాజ్ఞో నైవ బుద్ధః - యతః శంకరపూజనే పారిబర్హే శంక
రః స్త్రైకే నైవలక్షేణ పూజితః కింతు తస్మిన్ స్థానే తన్నామ్నా విభాజితా
కాదశరుద్రాన్ శంకరానపరాన్ స్మృత్వా ప్రత్యేకం జ్ఞాత్వా తేషాం ప్రత్యే
కమేకైకం లక్షం తస్మై శంకరకవయేప్యవశంకరమూర్తయే ప్రదత్తమితి రాజ్ఞో
భిప్రాయ ఇతి సర్వేపి చమత్కృతాస్తే సతః కోపి రాజపురుషః తద్విద్వత్స
మావేశం దృష్ట్వా గాంభీర్యం వేదయామాస రాజా చ స్వమభిప్రాయం సాక్షాద్వి
వస్త్రాంతం మహేశమివ మహాపురుషం మన్యమానః సభామభ్యగాత్ - సచ
స్వస్తీత్యాహ రాజానం - రాజా చ తమాలింగ్య ప్రణమ్య నిజకరకమలేన తత్క
రకమలమవలంబ్య సౌధాస్త్రాంగణత్వా ప్రోత్తుంగగవాక్షే ఉపవిష్టః ప్రాహ
ప్రథమస్మాకమన్యకురాణి సౌభాగ్యవలంబితాని కస్య వాదేశః భ
గ్యం హాసుస్సజనాన్ బాధత ఇతి - తతః కవిర్నిజభిరాజ్ఞో హస్తే కాళిదాస ఇతి - రా
జా వాచయిత్వా పాదయోః పతతి తత స్త్రస్త్రీ సీనయోః కాళిదాసభోజరాజ
యోః రాసీత్ సంధ్యా - రాజా సఖే సంధ్యాం వర్ణయేత్యవాదీత్ ॥ శ్లో॥ వ్యసనిన
ఇవ విద్యా క్షీయతే పంకజశ్రీః గుణిన ఇవ విదేశే దైన్యమాయాంతి భృంగాః। కు
నృపతిరివ లోకం పీడయత్యంధకారో ధనమివ కృపణస్య వ్యర్థతా మేతి చక్షుః॥
పునశ్చ రాజా సంస్తౌతి కః ॥శ్లో॥ ఉపచారః కర్తవ్యో యావదనుత్పన్న సౌహృ
దాః పురుషాః। ఉత్పన్న సౌహృదానాము పచారః కైతవం భవతి॥ దత్తా తేన కవి
భ్యః పృథ్వీ సకలాపి కనకసంపూర్ణా। దివ్యం సుకావ్యరచనాం క్రమతః కవీ
నాంచ యో విజనాతి॥ సుకవేశ్శబ్దసౌభాగ్యం సత్కవిర్వేత్తి నాపరః। వంధ్యా
న విజానాతి పరాం దౌహృద సంపదమితి॥ తతః క్రమేణ భోజ కాళిదాసయోః
ప్రీతిరజాయత - తతః కాళిదాసం వేశ్యాలంపటం జ్ఞాత్వా తస్మిన్ సర్వే ద్వేషం చ
క్రుః న సోపి తం స్పృశతి - అథ కదాచిత్ సభామధ్యే కాళిదాసమాలోక్య భోజే
న మనసా చింతితం - కథమస్య పాండిత్యస్యానిస్మరణం కింప్రసాదయామి - సోపి తదభి
ప్రాయం జ్ఞాత్వా ప్రాహ॥

చేతో భువశ్చాపలతాప్రసంగః కావాకథా మానుషలోకభాజాం। య
శీలస్య పురాంబజేతుః కథావిధం పౌరుషమర్థమాసీత్॥ తతస్తుష్టో భోజ
ః ప్రత్యక్షరలక్షం దదౌ॥ తతః కాళిదాసః భోజం స్తౌతి॥ శ్లో॥ మహారాజశ్రీ
జగతియశసా తేధవళితే పయః పారావారం పరమపురుషోయం మృగ
తే। కపదీ కైలాసం కరివరమభౌమం కులిశభృత్ కళానాథం రాహుః క
భవనో హంసమధునా॥ నిరక్షీరేగృహీత్వా నిఖిలఖగతతిర్యాతి నాళీకజన్మా
ంధృత్వా తు సర్వానటతి జలనిధీంశ్చక్రపాణిర్ముకుందః। సర్వానుత్తుం
శైలాన్ దహతి పశుపతిః ఫాలనేత్రేణ పశ్యన్ - వ్యాప్తా త్వత్కీర్తి కాంతా
జగతి నృపతే భోజరాజక్షితీంద్ర॥ విద్వద్రాజశిఖామణే తులయితుం ధాతా త్వ
యం యశః కైలాసం చ నిరీక్ష్య తత్ర లఘుతాం నిక్షిప్తవాన్ పూర్తయే। ఉక్షా
తదుపర్యుమాసహచరం తన్మూర్ధ్ని గంగాజలం తస్యాగ్రే ఫణిపుంగవం త
పరి స్ఫారం సుధాదీధితిమ్॥ స్వర్గాద్గోపాలకుత్ర వ్రజసి సురముని భూత
కామధేనో వత్సస్యానేతు కామస్తృణచయమధునా ముగ్ధదుగ్ధం నత
స్యాః। శ్రుత్వా శ్రీభోజరాజ ప్రచురవితరణం వ్రీడశుష్కస్తనీ సా వ్యర్థోహి
యత్నప్రియాస స్తదపి తవరిభిశ్చర్వితం సర్వముర్వ్యామ్॥ తుష్టో రాజా ప్రత్యక్ష
లక్షం దదౌ॥ తతః కదాచిత్ శ్రుతిస్మృతిపారంగతాః కేచిద్రాజానం కవిత్వ
ప్రియం జ్ఞాత్వా క్వచిన్నగరాద్బహిః భువనేశ్వరీప్రసాదేన కవిత్వం కరిష్యా
మ ఇత్యుపవిష్టాః। తేష్వేకేన పండితమన్యేన పకశ్చరణో పాఠి। భోజనం దేహి
రాజేంద్రేతి- అన్యేనాపాఠి ఘృతసూపసమన్వితమితి- ఉత్తరార్థం న స్ఫురతి త
దేవతాభవనం కాళిదాసః ప్రణామార్థమాగాత్ తం వీక్ష్య ద్విజా ఊచుః అ
స్మాకం సమగ్రవేదవిదామపి భోజః కిమపి నార్పయతి భవాదృశాం హి యథే
ందదాతి। తతో స్మాభిః కవిత్వవిధానధియా అత్రాగతం। చిరం విచార్య పూర్వార్థ
ముభ్యదాయి॥ ఉత్తరార్థం కృత్వా దేహి తతో స్మభ్యం కిమపి ప్రయచ్ఛతీత్యు
క్త్వా తత్పురస్తాద్గమభాణి- సచ తచ్ఛ్రుత్వా మాహిషం చ శరచ్చంద్రచంద్రి
కాధవళం దధీత్యాహ- తే చ రాజభవనం గత్వా దౌవారికానూచుః- వయం క
నం కృత్వా సమాగతాః రాజానం దర్శయతేతి - తే చ కౌతుకాత్ హాసం తో గ
త్వా రాజానం ప్రణమ్యోచుః ప్రాహుః॥ శ్లో॥ రాజమాషనిభైర్దంతైః కటివిన్యస్త
పాణయః- ద్వారి తిష్ఠంతి రాజేంద్ర ఛాందసాః శ్లోకశత్రవ ఇతి॥ రాజ్ఞా ప్రవేశితా
స్తు రాజసంసదో మిళిత్వా న హైవ కవిత్వం పఠంతిస్మ - రాజా తచ్ఛ్రు

త్వా ఉత్తరార్ధం కాళిదాసేనకృతమితిజ్ఞాత్వా విప్రానాహ - యేనపూర్వా
ర్ధం కారితంతస్మై భాత్య_ పిత్వం కదాచిదపినకరణీయం - ఉత్తరార్ధస్య కిం
యతేన పూర్వార్ధే న్యేత్యుక్త్వా ప్రత్యక్షరలక్షం దదౌ - తేషుచదత్తేషు
మాదాయగతేషు కాళిదాసం వీక్ష్య రాజాప్రాహ. కవే ఉత్తరార్ధం త్వయా
పఠితమితి-కవిరాహ ॥ శ్లో॥ అధరస్య మధురిమాణం కుచ కాఠిన్యం దృశోశ్చ
తైక్ష్ణ్యంచ-కవితాయాం పరిపాకం హ్యనుభవరసికో విజానాతి- రాజాచస
వేసత్యం వదసి॥శ్లో॥అపూర్వో భాతి భారత్యాః కావ్యామృతఫలే రసః। చర్వ
సర్వసామాన్యే స్వాదువిత్కేవలంకవిః ॥ సంచింత్య సంచింత్య జగత్సమస్త
త్రయః పదార్థాః హృదయం ప్రవిష్టాః ॥ ఇక్షోర్వికారా మతయః కవీనాం
ముగ్ధాంగనాపాంగతరంగితాని ॥ తతః కదాచిద్ద్వారపాలకః ప్రణమ్య భోజ
ప్రాహ రాజన్ ద్రావిడదేశాత్ కోపిలక్ష్మీధరనామా కవిర్ద్వారమధ్యాస్తే ఇతి
రాజా ప్రవేశయేత్యాహ ప్రవిష్టమేవ సూర్యమివ భ్రాజమానం చిరాదప్య
దితవృత్తాంతం ప్రేక్ష్య రాజా విచారయామాస- ఆహ॥శ్లో॥ఆకారమాత్రవిజ్ఞా
నసంపాదితమనోరథాః ధన్యాస్తే యే న శృణ్వంతి దీనాః క్వాప్యర్థినాం గిరః
సచాగత్య తత్ర రాజానం స్వస్తీత్యుక్త్వా తదాజ్ఞయోపవిష్టః ప్రాహ - దేవ
యం తే పండితమండితా సభా-త్వంచ సాక్షాద్విష్ణురసి- అతః కిం నామపా
డిత్యం మమ-తథాపి కించిద్వచ్మి॥శ్లో॥ భోజప్రతాపం తు విధాయ ధాత్రా శేషై
ర్నిరస్తైః పరమాణుభిః కిం-హరేః కరేభూత్పవిరంబరేచ భానుః పయోధే రుద
రేకృశానుః। ఇతి తతస్తేన పరితుష్టచిత్తో రాజా చ తస్య ప్రత్యక్షరలక్ష
దదౌ॥పునఃకవిరాహ- దేవ మయా సకుటుంబేనాత్ర నివాసాశయా సమాగతం
శ్లో॥క్షమీ దాతా గుణగ్రాహీ స్వామీ పుణ్యేన లభ్యతే । అనుకూలశ్శుచిర్దక్షః
కవిర్విద్వాన్ సుదుర్లభః ॥ ఇతి॥తతో రాజా ముఖ్యామాత్యం ప్రాహ అస్మై గృ
హం దీయతామితి-తతో నిఖిలమపి నగరం లోకైః కమపి మూర్ఖం మహామాత్యో నా
పశ్యత్-యం నిరస్య విదుషే గృహం దీయతే-తత్ర సర్వత్ర భ్రమన్ కస్యచిత్కువిం
దస్య గృహం వీక్ష్య కువిందం ప్రాహ- కువింద గృహాన్నిస్సర తవ గృహం విద్వానే
ష్యతీతి-తతః కువిందో రాజభవనమాసాద్య రాజానం ప్రణమ్య ప్రాహ- దేవ భ
వదమాత్యో మాం మూర్ఖం కృత్వా గృహాన్నిస్సారయతీతి- త్వం తు పశ్య మూర్
ఖః పండితో వేతి॥శ్లో॥ కావ్యం కరోమి నహి చారుతరం కరోమి యత్నాత్కరో
మి యది చారుతరం కరోమి-భూపాలమౌళిమణిమండితపాదపీఠ హే సాహసాం

వయామివయామియామి- తతో రాజా త్వంకారవాదేన వదంతం కవిం ప్రాహ॥ లలితార్థపదపంక్తిః కవితామాధుర్యంచశోభనం పరంతుక త్వంవిచార్యవక్తవ్యమితి- తతః కుపితః కువిందః ప్రాహ దేవ అత్రాంతరం భా కింతునవదామి రాజధర్మైః పృథక్ విద్వద్ధర్మాదితి- రాజా ప్రాహ- అస్తిచేదు త్తరంభూహీతి- దేవ కాళిదాసాదృతేన్యంకవింనమన్యే కోస్తితే సభాయాం ళిదాసాదృతే కవితాతత్వవిద్విద్వాన్ ॥ శ్లో ॥ యత్సారస్వతవైభవం కృపాపీయూషపాకోద్భవం తల్లభ్యంకవినైవనైవహఠతః పాఠప్రతి జుషాం। కాసారేదివసంవసన్నపిపయః పూరంపరం పంకిలం కుర్వాణః కమ రన్యలభతేకిం సౌరభం సైరిభః॥ అయంమేవాగ్రే భోజిశనవపద్యై దగ్ధ రః స్ఫురద్బంధో వంధ్యః పరహృదికృతార్థః కవిహృదికటాక్షో వామా హృదరదళితనేత్రాంతగళితః కుమారే నిస్సారః సతుకిమపిపీయూషస్సుఖయ । విద్వజ్జనవందితా సీతా ప్రాహ ॥ శ్లో॥ విపులహృదయాభియోగఖిన్న న్యే జఙ్ఘేన మార్గే స్త్వే - నింకటికంచుక మేవ ప్రాయశ్శుష్కస్తనీ నారీ॥ ః కువిందః ప్రాహ ॥ శ్లో ॥ బాల్యేసుతానాం సురతేంగనానాం స్తుతౌకవీ సమరేభటానాం। త్వంకారయుక్తాహిగిరః ప్రశస్తాః కస్తేప్రభోమో తరఃస్మరత్వం॥ తతో రాజా సాధుభో కువిందేత్యుక్త్వా తస్యాక్షర లక్ష ద - మాభైషీరితిపునః కువిందం ప్రాహ- ఏవంక్రమేణాతిక్రాంతే కేచిత్ప లెబాణః పండితవరః పరం రాజ్ఞామాన్య మానోపిప్రాక్తనకర్మతో దారి ద్ర్యమనుభవతి- ఏవంస్థితే నృపతిః కదాచిద్రాత్రౌ వేశాక్యప్రచ్ఛన్నవేషస్స్వ రేచరణ బాణగృహమేత్యాతిష్ఠత్ - తదానీం ఖబాణో దారిద్ర్యవ్యాకు భార్యాకాంతాంవక్తి- దేవిరాజాకియద్వారంమమమనోరథమపూరయత్ - ద్యాపిపునః ప్రార్థితోదదాత్యేవపరంతు నిరంతరప్రార్థనారసే మా స్యాపిజిహ్వాజడీభవతీత్యుక్త్వా ముహూర్తార్థం మౌనేనస్థితః పునః పఠ ॥ శ్లో॥ హరహరపురహరపరుషకహాలాహలస్ఫూర్జయావనావచసాః। ఏకై తవరసజ్ఞాతదుభయరసతారతమ్యజ్ఞా। శ్లో॥ దారిద్ర్యస్య పరామూర్తి చ్ఛాన్నద్రవిణప్లుతిః - అపికాపీనవాణకంభుస్తథాపిపరమేశ్వరః॥ సే సుఖానాంవ్యసనం ధనానాంయాచ్ఞాగుణానాం కునృపః ప్రజానాం। ప్ర ష్టశీలశ్చసుతః కులానాంమూలావఘాతః కఠినః కుఠారః। తత్సర్వ్యపిదారి ద్ర్యరాజ్ఞావక్తుం మయాస్వయమశక్యం॥ శ్లో ॥ గచ్ఛగచ్ఛతుణనుపి జలదో

వల్లభతామేతిసర్వలోకస్య। నిత్యప్రసారితకరః కరోతిసూర్యోపి సంతాపం కించ-దేవ- వైశ్వదేవావసరే ప్రాప్తాః క్షుధార్తాః పశ్చాద్యాంతీతి తదేవ వై హృదయంధునోతి॥ శ్లో॥ దారిద్ర్యానల సంతాపః శాంతస్సంతోషవారిణా యాచకాశావిఘాతాంతర్దాహః కేనోపశామ్యతే॥ రాజాచైతత్సర్వం శ్రుత్వా నేదానీం కమపి దాతుమశక్యం ప్రాతరేవ బాణంపూర్ణమనోరథంక రిష్యామీతి నిష్క్రాంతః రాజా॥ శ్లో॥ కృతోమైర్గ్నచ వాగ్మీచ వ్యపనీతం నమై పదం। మైరాత్మసదృశో నార్థీకిం తైః కావ్యైర్బలైర్ధనైః॥ ఏవం పురే వరిభ్రమమాణే రాజనివర్తనే చోరద్వయం గచ్ఛతి। తయోరేకః ప్రాహ శకుంతక సఖే సాంధకారపిత తెపి జగత్యం జనవశాత్ సర్వం పరమాణుప్రాయ మపి వసు సర్వత్ర పశ్యామి పరంతు సంభారగృహోత్పన్నకజాతమపి న మేస ఖాయేతి- ద్వితీయో మరాళనామాచోర ఆహ- ఆహృతం సంభారగృహోత్పన్న కజాతమపి నహితమితి కస్మాద్ధేతోరుచ్యత ఇతి॥ తతః॥ శకుంతః ప్రాహ-సర్వ తో నగరరక్షకాః పరిభ్రమంతి సర్వోపి జాగరిష్యత్యేషాం భేరీపటహాదీనాం నినాదైః నతస్మాదాహృతం విభజ్య స్వస్వభాగాగతం ధనమాదాయ శీఘ్ర మేవ గంతవ్యమితి॥ మరాళః ప్రాహ। సఖే స్వమనేనకోటిద్వయపరిమిత ము శికనకజాతేన కింకరిష్యసీతి- శకుంతః- ఏతద్ధనం కస్మైచిద్ద్విజన్మనే దాస్యా మి యథాయం వేదవేదాంగపారగోఽన్యం న ప్రార్థయతి॥ మరాళః సఖే దా సు॥ శ్లో॥ దదతో యుధ్యమానస్య పఠతః పులకో ధ చేత్। ఆత్మనశ్చ పరేషాంచ తద్దానం పౌరుషం స్మృతం॥ మరాళః- అనేన దానేన తవ కథం పుణ్యఫలం భవిష్య తీతి- అస్మాకం పితృపైతామహోయం ధర్మః యచ్చౌర్యేణ విత్తమానీయతే॥ మరాళః॥ శిరశ్ఛేదము నీకృత్య ద్రవ్యార్జితం ద్రవ్యం నిఖిలమపి కథం దీయతే॥ శకుంతః॥ శ్లో॥ మూర్ఖో నహి దదాత్యర్థం నరో దారిద్ర్యశంకయా। ప్రాజ్ఞస్తు వితరత్యర్థం నరో దారిద్ర్యశంకయా॥ కిం చ ద్వే వయం పాత్రం కించిత్పాత్రం తపోమయం। పాత్రాణాముత్తమం పాత్రం శూద్రాన్నం యస్య నోదరే॥ శకుంతః॥ అనేన విత్తేన కింకరిష్యతి భవాన్। మరాళః- సఖే కాశీవాసీకోపి విప్ర వటుర్నగరాగాత్- తేనాస్మత్పితుః పురా కాశీవాసఫలం వ్యావర్ణితం తతోస్మత్పితా బాల్యాదారభ్య చౌర్యం కుర్వాణో దైవవశాత్ స్వపాపాన్ని వృత్తో వైరాగ్యాత్సకుటుంబః కాశీమేష్యతి- దత్తమిదం దక్షిణజాతం- శకుంతః- మహద్భాగ్యం తవ పితుః తథాహి॥ శ్లో॥ వారాణసీపురీ వాసనాస నావాసితాత్మనా। కింశునాసమతాం యాతి వరాకః పాకశాసనః॥ ఉవ

కర్మసహ్యానాం క్షేత్రంవారాణసీపురీ। యత్రసంలభ్యతేమోక్షః సమం
డాః పండితైః శరణంశజ్గళంయత్ర విభూతిశ్చవిభూషణం - కౌపీనం
త్రకౌశేయం సాకాసీకేన మీయతే ఏవముభయోః సంవాదం శ్రుత్వా
జా కుతోఒవ అచింతయచ్చేతసి కర్మణాంగతి స్సర్వథైవవిచిత్రా ఉభ
రపి పవిత్రామతిరితితతో రాజా వినివృత్య వనాంతరే పిత్రుపుత్రావ
శ్యత్ - తత్రపితాపుత్రం ప్రాహ - ఇదానీంపరిజ్ఞాతశాస్త్రః తత్వోపి నృ
తిః కార్యేనకిమపినప్రయచ్ఛతి॥కింతు॥ శ్లో॥ అర్థినికవయతికవయతిపఠ
చపఠతిస్తవోన్ముఖేస్తౌతి । పశ్చాద్యామీత్యుక్తే మౌనీదృష్టింనిమీలయతి॥
జాప్యేతచ్ఛ్రుత్వా తత్సమీపం ప్రాప్యమైవంవదేతి స్వగాత్రా త్సర్వా
రణాన్యుత్తార్యదత్వా తస్మైతతోగృహమాసాద్య కాలాంతరే సభాము ప
ష్టః కాళిదాసంప్రాహ - సఖే ॥ శ్లో॥ కవీనాం మానసం నౌమితరతి
ఖాంభసా॥ తతఃకవిరాహ॥ యత్వోపి తేనపయాంసీవ భువనానిచతుర్దశ॥
తో రాజా ప్రత్యక్షరం ముక్తాఫలలక్షందదౌ - తతః ప్రవిశతి ద్వారపా
దేవ కోపి కౌపీనావశేషో విద్వాన్ ద్వారితిష్ఠతీతి ॥ రాజా ప్రవేశయ॥
ప్రవేశితః॥ కవిరాగత్య స్వస్తీత్యుక్త్వానుక్తఏవోపవిష్టః ప్రాహ॥ శ్లో॥
హానివసతిమేరుః శ్శేఖరోభూధరాణాం మిహహినిహితభారా స్సాగరా
స్సైవ। ఇదమతులమనంతం భూతలం భూరిభూతోద్భవ ధరణసమర్థం
నవాస్మద్విధానాం॥ రాజా - మహాకవే కింతేనామ - అభిధేయం - కవిః
నుగ్రహణం నోచితంపండితానాం తథాపివదామోయదిజానాసి॥ శ్లో॥
హిస్తనంఘయీబుద్ధి గ్గంభీరంగాహతేవచః। తలంతోయనిధేర్దృష్టం య
స్సోన్వైణవీ॥ దేవః కర్ణయ॥ శ్లో॥ చ్యుతామిందోర్లేఖాంరతికలహభగ్నాంచ
యంసమంచక్రీకృత్యప్రహసితముఖీ శైలతనయా। అవోచద్యంపశ్యే
వతుగిరిశస్సాచగిరిజాసచక్రీడాచంద్రోదశనకిరణాపూరితతనుః ॥ కా
సః॥ సఖేక్రీడాచంద్ర చిరాద్దృష్టోసి- కథమీదృశీతే దశాముండలె మండ
పిరాజన్స్వరాజనిబహుధనవతి-క్రీడాచంద్రః॥ శ్లో॥ ధనినోప్యదానఃభవా
స్వసనురీ మహాదరిద్రాణాం। హంతినయతఃపిపాసామతస్సముద్రోపి
రేవ॥ కించ॥ఉపభోగకాతరాణాంపురుషాణామర్థసంచయపరాణాం ।
గ్యకన్యేవసదనే తిష్ఠత్యర్థః పరస్యార్థే ॥ సువర్ణమణికేయూరాడంబరైర
భూషితః। కలయైవపరంభోజస్తేషాం ప్నోతి సారవిత్॥ సుధామయా

సీవసుధాంగళం౽విదగ్ధసంయోజనమంతరేణ। కావ్యాని నిర్వ్యాజమనోహ
రాణి వారాంగనానామివ యౌవనాని॥ జ్ఞాయతె జాతు నామాపి న రాజ్ఞః క
వితాం వినా। కవేస్తద్వ్యతిరేకేణ న కీర్తిస్స్ఫురతి క్షితౌ॥ మయూరః॥ తె వంద్యా
స్తే మహాత్మానస్తేషాం లోకే స్థిరం యశః - యైర్నిబద్ధాని కావ్యాని యే చ క
వ్యే ప్రకీర్తితాః॥ వరరుచిః॥ పదవ్యక్తివ్యక్తీకృతసహృదయానందకలితే కః
వాం మార్గే స్ఫీతే స్ఫురతి బుధమాత్రస్య ధిషణా। న చ క్రీడాలేశవ్యసనపిశు
నోయం కులవధూకటాక్షాణాం పంథాః స ఖలు గణికానామవిషయః॥ రా జా
క్రీడాంచ ద్రాయవింశతిగజేంద్రాన్ గ్రామపంచకం చ దదౌ-తతో రాజానం
వి స్తౌతి॥ శ్లో॥ కంకణం నయనద్వంద్వే తిలకం కరపల్లవే। అహో భూషణ
వైచిత్ర్యం భోజ ప్రత్యర్థియోషితాం॥ తుష్టో రాజా పునరక్షరలక్షం దదౌ॥
తతః కదాచిత్కుపితరాజీర్ణసర్వాంగసంధిః పండితో రామేశ్వరనామా
సభామభ్యగాత్ - సచాహ॥ శ్లో॥ పంచాననస్య సుకవేర్గజరాజస్సైన్యసప
త్నియాః। పారణా జాయతే క్వాపి సర్వత్రైవోపవాసినః॥ వాహనానాం వరా
డీనాం చ వరేషామపగోజనః కవీంద్రాణాం గజేంద్రాణాం గ్రాహకో న్య
పతిః పరః॥ ఏవం హి - సువర్ణైః పట్టచేలైశ్చ శోభా స్యాద్వారయోషితాం - శ
రాత్రి వేణదానేన రాజంతే రాజనందనాః - ఇత్యాకర్ణ్య రాజా రామేశ్వ
రపండితాయ సర్వాభరణాన్యక్షీర్యలక్షద్వయం ప్రాయచ్ఛత్-తతస్తౌతి కవిః॥
శ్లో॥ భోజత్వత్కీర్తికాంతాయా నభః ఫాలస్థితం మహత్। కస్తూరీతిలకం
రాజన్ గుణాకర విరాజతే - బుధాగ్రే న గుణాన్ బ్రూయాత్ సాధు వేత్తి
యతస్స్వయం - మూర్ఖాగ్రేపి చ న బ్రూయాత్ బుధప్రోక్తం న వేత్తి సః - తే
న చమత్కృతాస్సర్వే - రామేశ్వరకవిః॥ శ్లో॥ ఖ్యాతిం గమయతి సుజనస్సు
కవిః విదధాతి కేవలం కావ్యం॥ పుష్ణాతి కమలమంభో లక్ష్మ్యా తు రవిరేవ యోజ
యతి॥ తతస్తుష్టో రాజా ప్రత్యక్షరలక్షం దదౌ - రాజేంద్రః కవిః ప్రాహ॥ శ్లో॥
కపిత్వం న శృణోత్యేవ కృపణః కీర్తివర్జితం। నపుంసకః కిం కురుతే పు
రస్థితస్స్రగ్వికృశా॥ సీతా ప్రాహ॥ హత్వా దైవేన కవయో వరాకాస్తే గజా అ
పి। శోభా న జాయతే యేషాం మండలేంద్రగృహం వినా॥ కాళిదాసః॥ అద
త్పనుమానసం క్షాపి న స్పృశంతి కవేర్గిరః। దుఃఖాయైవాతివృద్ధస్య విలాసా
స్తరుణీకృతాః॥ రాజా ప్రతిపండితం లక్షం దత్తవాన్ తతః కదాచిద్రాజా
మస్తాదపి కవిమండలాదధికం కాళిదాసమవలోక్య ఆయాంతం పరం వేశ్యాలో
లంపటం చేతసి నిధాయ నలపం చక్రే - తదా సీతా విశ్వద్భ్యో పండితాత్తదభిప్రా

జ్ఞాత్వాప్రాహ- దేవ॥ శ్లో॥ దోషమపిగుణవతిజనే దృష్ట్వాగుణరాగిణో
వ్యంతే। ప్రకృత్యైవశశినిపతితంపశ్యతిలోకః కళంకమపి॥తుష్టోరాజాసీ
న్మైలత్తుందదౌ - తథాపికాళిదాసంయథాపూర్వంనమానయతియదా-
సచకాళిదాసోరాజ్ఞోభిప్రాయంవిదిత్వాతులామిషేణప్రాహ॥శ్లో॥ప్రా
ప్రమాణపదవీం కోనామాసాతులేవలేపస్తే - నయసిగరిష్ఠమదస్తాత్తదితి
చ్చైస్తరాంకురుషే॥పునరాహ- యస్యాపిసర్వత్రగతిస్సకస్మాత్స్వదే
గేణహీయాతిఖేదం। తాతస్యకూపోయమితిబ్రువాణాః క్షారంజలం
పురుషాఃపిబంతి॥ తతోరాజ్ఞాకృతామవజ్ఞాంమనసివిదిత్వాకాళిదాసోదు
ః నిజవేశ్మయయౌ॥శ్లో॥ అవజ్ఞాస్ఫుటితంప్రేమసమీకర్తుంక ఈశ్వరః।
సంధింనయాతిస్ఫుటితంలాక్షాలేపేనమౌక్తికం॥ తతోరాజాపిఖిన్నస్థిస్సతః-
లీలావతీఖిన్నందృష్ట్వారాజానంవిషాదకారణమపృచ్ఛత్ - రాజాచర
సిసర్వం తస్యైప్రాహ- సాచరాజముఖేనకాళిదాసావజ్ఞాంజ్ఞాత్వాప్ర
హ- దేవప్రాణనాథసర్వజ్ఞోసి॥శ్లో॥ స్నేహోహివరమఘటితోనవరం
జాతవిఘటితస్నేహః - హృతనయనోహివిషాదీనవిషాదీభవతిసఖలుజా
ంధః॥పరంతుకాళిదాసఃకోపిభారత్యాఃపురుషావతారః - తత్సర్వభావేన
నమైవంవిద్వత్ప్రభృతిపశ్య ॥ శ్లో॥దోషాకరోపికుటిలోపికళంకితోపిమి
వసానసమయేవిహితోచ్ఛ్రయోపి।చంద్రస్తథాపిహరవల్లభతాముపైతినై
త్రితేషుగుణదోషవిచారణాస్యాత్॥రాజాప్రియేసర్వమేతత్సత్యమేవైతం
ప్రాత్యర్ష్వః కాళిదాసంప్రాతరేవసంతోషయిష్యామీత్యవోచత్ - అన్యేద్యు
రాజాదంతధావనాదివిధింవిధాయనిర్వర్తిత నిత్యకృత్యస్సభాంప్రాపప్రా
తాఃకవయశ్చగాయకాఅన్యేప్రకృతయశ్చసర్వేసమాజగ్ముః-కాళిదాసమే
వనాగతమవీక్ష్యరాజాస్వసేవకమేకంతదాకారణాయవేశ్యాగృహంప్రే
షయామాససచగత్వా కాళిదాసంనత్వాప్రాహకవీంద్రత్వామాకారయతి
భోజనరేంద్రఇతి - తతఃకవిర్వ్యచింతయత్ - గతేహ్ని నృపేణావమానితో
మద్య ప్రాతరేవాకారణేకింకారణమితి॥శ్లో॥యంయంనృపోనురాగేణస
నయతిసంసది।తస్యతస్యోత్సారణాయయతంతే రాజవల్లభాః ॥ కింతువి
షాదాజ్ఞా అన్వహం మన్యమానేమయి మాయాపినోమత్సరాద్వైరి
ధయంతి॥శ్లో॥అవివేకమతిర్నృపతిర్మంత్రిషుగుణవత్సువక్రితగ్రీవః- యత్ర
లాశ్చప్రబలాస్తత్రకథంసజ్జనావసరః ॥ ఇతివిచారయన్ సభామగచ్ఛత్ - త
మాగేసమాయాంతంవీక్ష్యసానందమాసనాదుత్థాయసుకవేమప్రియా

తమాద్య కథం విలంబః క్రియత ఇతి భాషమాణః పంచషట్పదాని సమ్ముఖో గ
త్ తతో నిఖిలాపి సభా స్వాసనాదుత్థితా- సర్వే సభాసదశ్చ చమత్కృతాః క్షి
ణశ్చాస్య విచ్ఛాయవదనా బభూవుః- తతో రాజా నిజకరకమలేన అస్య కరక
లమవలంబ్య స్వాసనదేశం ప్రాప్య తం సింహాసనే ఉప వేశ్య స్వయం చ తద
జ్ఞయా తత్రైవోపవిష్టః - తతో రాజ్ఞి సింహాసనారూఢే కాళిదాసో బాణక
దక్షిణం బాహుముద్ధృత్య ప్రాహ॥ శ్లో॥ భోజః కళావిద్రుద్రో వా కాళిదా
స్యమానాత్ విబుధేషు కృష్ణో రాజా ద్యోసదోషాకరోప్యసౌ॥ తతోస్య వి
షేణ విశ్వస్మిన్ సహస్రైగానలః ప్రదీప్తః - తతః కైశ్చిద్బుద్ధిహీనైః ఖలైః మంత్రం
త్వా స్వైరైః కపి విదగ్ధైః భోజస్య తాంబూల వాహినీ దాసీ ధనకనకాదినా
వశ్యానితా- తే చ తాం ప్రత్యేవాయమూచుః- సుభగే అస్మచ్ఛత్రురసౌ కాళిదాస
గళయతి అస్మాసు కోపి నైతేన కళా సామ్యం ప్రవహతే- వత్సే యథైనం రాజ
దేశాంతరం నిస్సారయతి తథా భవత్యా కర్తవ్యమితి- దాసీ ప్రాహ- భవద్భ్యః
హారం ప్రాప్య మయా యుష్మత్కార్యం క్రియతే తస్మ ప్రథమం హారో దాతవ్యః
ఇతి - తతస్సా తాంబూలవాహినీ తైర్దత్తం హారమాదాయ వ్యచింతయత్
యథా హి బుధైరసాధ్యం కిం వాస్తి - తస్మిన్నతి రాత్రౌ సుకృపయా వాసరేష
స్థై వంచే కాకశివ్రసుప్తే రాజః చరణ సంవాహనాసేవానుస్యుః ధాయత త్రై
పకపటేన నేత్రే నిమీల్య సుప్తా - తతశ్చ గణచలనేన సా రాజానమీవ జాగరూ
కం సన్యజ్ఞాత్వా ప్రాహ॥ సఖి మదనమాలిని సదురాత్మా కాళిదాసః దాసీవే
షేణ అస్మిన్పురం ప్రాప్య లీలాదేవ్యా సహ రమతే ఇతి- రాజా తచ్ఛ్రుత్వా ఉత్థా
యుప్రాహ- తరంగవతి కిం జాగర్షీతి- సా చ నిద్రావ్యాజేన వసర్వం శృణోతి - రా
జా చ తస్యా అపథ్యం శ్రుత్వా వ్యచింతయత్ - ఇయం తరంగవతీ నిద్రాయాం
స్వప్నవశంగతా వాసనావశాదేవ్యా దుశ్చరితం ప్రాహ- స చ స్త్రీవేషేణా
స్మిన్పురమాగచ్ఛతీత్యేతదపి సంభావ్యతే- కో నామ స్త్రీచరితం వేదేతి చ తత
శ్చేత్థం విచార్య రాజా పరేద్యుః ప్రాతః రాత్రావికృత్రిమమజ్వగం విధాయ శయనాసః
కాళిదాసం దాసీముఖేన ఆనాయ్య తదాగమనానంతరం తద్వైవ లీలాదేవీం చా
నాయ్య దేవీం ప్రత్యవదత్ - ప్రియే ఇదానీమేవ మయా పథ్యం భోక్తవ్యమితి-
ఇత్యుక్తే సా పితత్రై వేత్తి పక్వంగృహీత్వా రాజ్ఞో భోజనపాత్రే దత్వా తత్ర ముద్గ
దాలీం పర్యవేషయత్ - తతః రాజా పితయోః ఖిప్రాయ జిజ్ఞాసమానః శ్లోకా

౦ప్రాహ ॥ ముగ్ధదాలీగతప్రీడాకవీంద్రవితుషాకథమితి। తతః కాళిదాసః
గ్యాంసమీపవ ర్తిన్యాముపిత్తరార్థం ౦ప్రాహ॥ అర్థోవల్లభసంయోగా
తాపగతకంచుకా ॥ దేవీతచ్ఛ్రుత్వాపరిజ్ఞాతార్థస్వరూపాసరస్వతీ వతద
ంవిదిత్వాస్మైకముఖీమనాగివబభూవ- రాజాప్యేతద్దృష్ట్వావిచారయా
సఖయంపురాకాళిదాసెస్మిన్వ్యతిఅనేన పతస్యాం సమీపవర్తిన్యాముపి
మభ్యధాయి - ఇయంచస్మైకముఖీబభూవ - స్త్రీణాంచచిత్తంకోవేద॥
॥అశ్వప్లుతం వాసవగర్జితంచ స్త్రీణాంచచిత్తంపురుషస్యభాగ్యం। అవర్ష
ంచాప్యతివర్షణంచదేవోనజానాతికుతోమనుష్యః ॥ కింత్వయంబ్రాహ్మ
దారుణా పరాధిత్వేపినహంతవ్యఇతి - విశేషేణనగరస్వత్యాఃపురుషా
తాగ ఇతిచార్య కాళిదాసంప్రాహ- కవేసర్వథాఅస్మద్దేశేనస్థాతవ్యంకిం
బహునోక్తేన ప్రతివాక్యంకిమపినవక్తవ్యం - తతఃకాళిదాసోపి వేగేనోత్థా
వేశ్యాగృహం మేత్యతాంప్రత్యాహ- ప్రియే అనుజ్ఞాందేహి - మయిభోజకృ
తః స్వదేశేనస్థాతవ్యమిత్యువాచ-అహహ॥ శ్లో॥ అఘటితఘటితానిఘట
ఘటితఘటితానిదుర్ఘటీకురుతె। విధిరేవతానిఘటయతియానిపుమా
న్నచింతయతి॥ కించ॥ కేచిత్పిపిద్వ్యద్వ్యందచేష్టితమేవేతిప్రతిభాతితథాహి॥
బహూనామప్యసారాణాంసమవాయోదురత్యయః । తృణైర్విధీయతేర
జ్జుస్తేనదంతినః తతోవిలాసవతీనామవేశ్యాతంప్రాహ॥శ్లో॥తదేవా
పరంమిత్రంయత్రసంక్రామతిద్వయం। దృష్టేసుఖంచదుఃఖంచప్రతిచ్ఛా
యదవదర్పణే॥ దయితమయిద్యమానాయా కిర్తేరాజ్ఞా-కింవారాజద త్తే
తేన కార్యంసుఖేననిశ్శంకంతిష్ఠమద్గృహంతః కుహరఇతి- తతః కాళిదా
సస్తైవసదనే కతిపయదినానిగమయామాస- తతః కాళిదాసెగృహాన్నిర్గతే
రాజాలీలాదేవీంప్రాహ - దేవ కాళిదాసకవినాసాకంనితాంతంరిబిడతా
మైత్రీ - తదిదానీమనుచితంకస్మాత్కృతం-యస్యదేశేప్యవస్థానంనిషిద్ధం॥
ఇత్యేవరాత్రౌ రాజ్ఞాకథితః పర్వణిపర్వణి యథారసవిశేషః। తద్వన్నృజనమై
విపరీతానాస్తువిపరీతా। శోకారాతిపరిత్రాణంప్రీతిర్విశ్వాసభాజనం। కే
నరత్నమిదంసృష్టంమిత్రమిత్యక్షరద్వయం॥ రాజాప్యేతల్లీలాదేవీంచనమ
స్కృత్యాహ-దేవికేనాపిసుమేత్యభిధాయి। తతఃకాళిదాసోదాసీవేషేణ
తఃపురమాసాద్యదేవ్యాసహాగమతఇతి- మయాచైతద్దృష్ట్వాపరిజ్ఞాన
కపటవ్యరేణాయంభవతీచవీక్షితా- తతఃసమీపవర్తిన్యాముపిగ్వయ్యు
త్తరార్థమిత్థంప్రాహ-తచ్చాకర్ణ్యత్వయాపికృతోహాసః- తతశ్చసర్వ

మేతద్దృష్ట్వా బాష్పప్లావితాననభీరుణా మయా దేశాన్నిస్సారితః॥ త్వాం చన శ్రీత్యేవ నహోక్తిః। తతః సోఽపి రాజా దేవీం చ మత్య [illegible] త్రాహ। నిశ్శంకం దేవ మేవ ధనాన్యేయ యస్య సత్త్వం పతిరిత్యశేషః యత్త్వయా భుక్తశీలాయాః మమ సకలభువనత్రయగతస్పతి । యశస్స్వకామినీభిరపి కాంతో వభోగస్య [illegible] సి। అహాహ దేవత్వం యదినాం [illegible] తింవా అక్రూరత్వగుణమ్య [illegible] హాం [illegible] ఇతి । తతో రాజాపి క్రియమాణం [illegible] వ [illegible] త్రైలోక్య [illegible] ధనుశ్చ సజ్యం చక్రే । తతో [illegible] తి [illegible] తేన దేవీ [illegible] సూర్యస్యవలోక్య [illegible] ॥ శ్లో॥ జాగ్రతి [illegible] [illegible] । భోజపదపదం [illegible] భూః తో [illegible] [illegible] యంచక్రే । [illegible] యాం తేః పునః [illegible] [illegible] ద [illegible] యాం నాం [illegible] - [illegible] కేన [illegible] - [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] సమయం [illegible] [illegible] కిం [illegible] [illegible] - తతో [illegible] [illegible] [illegible] - [illegible] - తతో [illegible] [illegible] [illegible] ॥ [illegible] [illegible] ॥ [illegible] [illegible] - అహో [illegible] కవయః [illegible] [illegible] [illegible] పదాయుధున [illegible] చైత్రమస్యాన [illegible] నిర్తి - తతోఽభితా స్తే కవయః స్వానిగృహాణి జగ్ముః చిరం విచార్య తేన [illegible] [illegible] పినాథేన [illegible] భరతి - తతస్తై [illegible] బాణాః ప్రేషితః - త [illegible]

ం చ ప్రాప్యస్వరాజ్ఞానం దేవసర్వైవిద్వద్భిర్గృహం ప్రేషితః అస్థాభా
నవధిముఖ ధేహీనవ మేహిస్మపూరయిష్యంతి తే-న చేద్దేశాన్నిర్గచ్ఛంతి
జా అస్తిన్వక్త్యాహం తతో బాణః తేషాంపిజ్ఞాప్య రాజసందేశం స్వగృహము
త్- తతో ష్టాదివసాఃఅతీతాః- అష్టమదినరాత్రౌమిళితేషు తేషు కః షుచా
ప్రాహ- అహో గాత్రాణ్యమనేన రాజస్సనమ దేనకించిన్మ్యామద్ద
నాసోనిస్సారితో భవత్- నమేఃవంతస్సర్వ ఏవకవయః ఏషమేస్థానే తు న
ఏవకవిః తంనిస్సార్య ఇదానీంకింనామ మహంత్త్వమాసీత్ - స్థితేతస్మిం కే
యమవస్థా స్మాకం భవేత్ తన్నిస్సారణేయం బుద్ధిః కృతా సాభవద్భిరేవ
నుష్ఠాయతే॥ శ్లో॥ పాపానాస్యవిప్రద్వేషే చపలనాశో భవేత్కులే। ఉపాయ
స్యవిక్ర్యేషు నాశః కవికులస్యహి ॥ తతస్తేగాఢం తలపాటివం తేష్వనయా
దయశ్చతత్ర త్తైన గ్వేక్ కలవాస్మిన్వంశస్య ప్రాహుః- అస్మాకం వాంఛితః
ణాక్ ३ - కాళిదాసమంత రేణ సక స్య చిత్యాన కృత్యకామాస్తి సమాప్యాగ
॥ శ్లో ॥ సంగ్రామే సుభటేంద్రాణాం కవీనాం కవిమండలే । దీప్తిర్వా దీ
పహానిర్వా మహుర్తేనైవజాయతే॥ యదిరాజా తేతో గ్రైవమస్మ రా
ప్రసాదితే చంద్రమసి గాఢ సేవగచ్ఛాని ? । సంపత్రిత ర మహందాసు
వినస్య తతో రాజసేవకా అస్మాకం బలాన్నిష్కాసయంతి . వినాశేనం
త్రైతై వాహ్యాఖ్యా౦ నవద్యం- తదస్మమస్యరాత్రేగమిష్యామః ఇతినస్వే
స్వే గృహమాగత్య బలిపదక్ వ్యాఘ్రేషు శకటేషు సంపద్యాని మాల
వ్య రాత్రావేవ నిష్క్రాంతాః - తతః కాళిదాస తస్మిన్ రాత్రౌ పురాంత
సుజనో ద్యానేవసత్ వతిగచ్ఛతాం- తేషాం గిరం శ్రుత్వా నిశ్చయనేత్ర
దావ్క్ - ప్రియేమవశ్య ॥ ఏ తేగచ్ఛంతి బ్రాహ్మణాఇవ - తతస్సాప వేష్య
స్వాదుమర్యాత్ - ఉపేత్యవ కాళిదాసం ప్రాహ ॥ శ్లో॥ ఏకేన రాజహంసేన
యాశోభా సరసో భవేత్ । నసా బకసహస్రేణ పరితస్తీరవాసినా॥ స త్వేవ
ణ మయూరా ప్రవహ భాః పలాయంతే నాత్రసంశయః ఇతి కాళిదాసః ప్రి
యేగతే వాసాంసి భవనాదానయ - యథాసలాయమానాన్ విప్రానా
నామి ॥ శ్లో॥ కింపారుషం రక్షతి యేన నార్తాన్ కిం వాధనం నార్థిజనా
య త్యాజ్యతే। సాకింక్రియా యా నహితానుబంధా కిం జీవితం సాధువిరోధి
త్వ॥ తతస్సకాళిదాసశ్చారవేషం విధాయ ఖడ్గముద్యమ్య - తేషాం
ముత్తరం గత్వా తేషామభిముఖమాగత్య సర్వాన్నిరుధ్య జయేతి వక్త
నము దీర్ఘస్వరప్రపంచ చారణభావ మా - ఆశిషాం విద్యానాం రిక్తయే భోజ

సభాయాంసంప్రాప్తమహత్త్వాతిశయాః బృహస్పతయఇవసంభూయసక
జగ్మిమహీపబోధవః తే - కశ్చిత్కుశలం పృష్టోరాజా చకుశలీ అస్మాభిః క
శ్రావాగమ్యతే - భోజకశ్చిత్ సాయంనివృత్తేయాతనః - వివేహారస
ర్వంతతస్సర్వే నిష్క్రాంతాః - తత్రైకశ్చిద్విప్రోమాకర్ణ్యతంచ
గుంఫున్యమానః - కుతూహలేనపరిపృచ్ఛ్యాహ - అహంచారణశ్శృణు -
యావచ్ఛ్రావకపిత్రోర్వ్యతఏవ అతోమయా అద్యైవప్రోచ్యతే రాజ్ఞాకిల్బిషభ
విద్వన్నః పురాగతాయసహస్రోక్తా - తత్పూర్వగతాశక్తాః - నపిత్రా దా
దేశాంతరేష్వటిత్వాబుధ ఏవతేసిస్త్రకమః - చారణః - రాజ్ఞాకావా
సోక్తాతనః వశతపవిపశ్చిత్ తపోం అణు అణుసరత్నా సోముహంచరం
[illegible] - పరిత్యజ్యైవనగరాదాక్షణం ప [illegible] తూర్ణంగుణసంప
[illegible] రాజ్ఞా [illegible] - ఏతస్య [illegible] మిదంభావితుమర్హతి - అణుఇః బ
[illegible] దికేహ అణుకేజలే [illegible] మత్ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] అస్మాకం [illegible] రాజ్ఞాయతే -
[illegible] గృహమానా [illegible] ముత్తాంగ్య [illegible]
[illegible] రాజా భవనమాగత్యం [illegible] - తత్ [illegible]
[illegible] రాజసభాంగత్వా [illegible]
[illegible] - దేవసర్వజ్ఞ
[illegible] ఉపరభాగయః [illegible]
[illegible] సభూపదాయి - [illegible]
[illegible] అకి [illegible] నడిపచనం [illegible] తులనా [illegible]
[illegible] అ [illegible] తెకక్షమనుక్తి [illegible]
చ [illegible] ధాన్యవని [illegible] నిత్యాసగ్ధా కాళిః
[illegible] ఉపాయోన్య సర్వంసాక్ష్యం - తత
[illegible] ప [illegible] క్రాంతాత్ - సంతోషమిషేణై
ద్వన్ద్వలం [illegible] సమనం [illegible] ప్రేషితం - గతేషు [illegible] దలేశ
రపాలయాక్షిప్తం రాజ్ఞామవికేత్రి [illegible] జన్మాన ఆయాస్యంతేతదాగృహమ
మానాస్యాః - తతస్సర్వ [illegible] స్వగృహం గతబా [illegible]
[illegible] ఆహూః - అహం [illegible] యపసేవపి

ప్రహనగర్యాం స్వా ౧౦తో పితర్వ మేవధనంగృహీతవాన్ - సర్వథా ప్రాణసంరూపం జ్ఞాపయిష్యామి - యథా కోపి నాన్యాయం విధత్తే స్వాం - తత స్తే రాజానమూసాద్య దస్య తః - రాజా తాన్ ప్రాహ పతత్ప జ్ఞాతమేవ భవద్భిర్యథార్థం తదూనాచ్యం - తత స్తైస్సర్వ మేవని వేదితం తతః - రాజా విచారితవాన్ - సర్వదా కాళిదాసశ్చాన్యేన వే[illegible]ణ ధ్యాయన్మదీయ నగరమధ్యా స్తే - తతశ్చా నగరమ కానాదిదేశ అహో ణాం తాంతుకంగాః - తతః క్రీడోద్యాన ప్రయాణే పటహధ్వనిర్భ - అహో ఇదానీం రాజాదేవ పూజావ్యగ్ర ఇతి శమః - పునరిదా క్రీడోద్యానం గమిష్యతీతి వ్యాకులాస్సర్వే భటాస్సంభూయ పశ్చా ౦౧ - తతో రాజా తైస్సర్వైస్సహ అశ్వమారుహ్య గాత్రౌ యత్ర చార సంగస్సహజ లక్ష్మీశంప్రాప్తః - తతో రాజా చనరాం చూర్ణానాం జ్ఞాన నిష్కానాసామి ప్రాహ అనేనవస్త్ర నాయకోపి నత్రానిగ ..నాని అగ్గాని ప్రశ్నం - తతో రాజా ప్రావ దితంలక్ష్య నవాన్ ..యిత్వా చస్వభవనమాగాత్ తేన వర్జ్ఞా రాజాజ్ఞ నూస్య తక్ష్యంతో ..నిమిత్తం ..నో విమూఢా ఇవాసన్ - తత శ్చలంబమా సపితరి - కా ..మేక వస్త్రాణి స్వస్థలే మాదాయ చ ..కారనిమ్న చ్ఛంటింతప్య్వా ఇవాసన్ - తతో వస్త్రాణి తయాచ ..కారనే వేంద్రింపీఠ్య ..స్వాః కిచ్చ ..హేదా దాయకేయు పూర్ణ్ణ సభేయు స్వం గదేవ ప ..నియాత్య దాసీ క్రమేణ వేశ్యాభవనం ..వీథ్య త ..ంచ న ..వయూమాపూః - తతశ్చతో ..నభోజ శరణ ప ..రం అభిజ్ఞాన మాత్ర ప్రాపితా - తతో రాజా సపౌరస్సామాత్యః ప ..విలాసవతీ భవనమాగాత్ - తతః తద్భూమిశ్చా విలాసవతీం ప్రా ..ళిదాసః ..తేకింకర్త్వ తేపశ్య - విలాసవతీ - సుకవే॥ శ్లో॥ ..ప్రతాపం సాంపదమ్మాభావః ..రీమీయతేయతః । అవాతిపాంసూ ..హతే ..సప్తభూభాభిఃభేదః॥ మిత్రస్వజనబ ధూనాం బు ..గాత్మనః । ఆపన్నివపాపోసాన్లో జన్లో జానాతి సారతాం॥ అప్రా ..హక్షాన ..యాస్త్రియాయాంతి నేహినః॥ స ఖాని చ ..ధామన్యే తైర్యపు ..తే॥ సుకవే ..జ్ఞాయత్నయి ముని బి..గృతె వచపాపిని యాస ..దాసీం ..కం ..దీన ..పద్యాత్ర పరిప్యతి - కాళిదాసః - ప్రియే నైవం ..పాసృష్టా ..సీదాసీ కృతార్థ భోజః పాదయోః నిపత్య ..ఇతి తతో

వేశ్యాగృహం ప్రవిశ్య భోజః కాళిదాసం దృష్ట్వా ససంభ్రమమహాశ్లిష్య పా
దయోః పతతి - స రాజా పపాత చ॥ శ్లో॥ గచ్ఛత స్తిష్ఠతో వాపి జాగ్రతస్స్వపతో
పామాం భూన్మనః కదాచిత్త్వయా విరహితం కవే॥ కాళిదాసస్తచ్ఛ్రుత్వా
దానవశాసన స్తిష్ఠతి రాజా చ కాళిదాసముఖమన్నమయ్యాహ - కాళిదా
స [illegible] వాసవచ్ఛాః తోయదః। రాజహంసౌ వ్రజన్నత్ర పదేషాం తత్ర కా
హా॥ ధన్యా విలాసిన్యః కాళిదాసోయ దేశయా। నిబధ్నస్స్వగుణై
శుక [illegible] రే॥ రాజా నేత్రయోహర్షాశ్రూణ్యగ్రయతి కరాభ్యాం కా
దాసస్య - తతః తత్ప్రీతి ప్రసన్నో రాజా బ్రాహ్మణేభ్యః ప్రత్యేక [illegible]
దదౌ స జగామ గేహం చ కాళిదాసమారోప్య సపరివారః జగృహం యయౌ యయౌ
యత్పి కాలే స్త్రా నే రాజా కదాచిత్సంధ్యాసమాలోక్య ప్రాహ॥ శ్లో॥ పరి
[illegible] పతంగః తతో బాణః ప్రాహ - సరసిగ హేమముదరేషు మత్తభృ
౭॥ [illegible] ఉపవనతరుకోటరేషు హంగః॥ తతః కాళిదా
[illegible] దేశే [illegible] సంగః॥ తుష్టో రాజా లక్షం లక్షం దదౌ -
[illegible] చ [illegible] లక్షం [illegible] కదాచిద్రాజా బహిరుద్యానమ ద్య మా
[illegible] తస్యకే చర్మ [illegible] కమణ్డలుం పీఠ్యా
[illegible] జాన్వాముఖ [illegible] రాజపానం చావలోక్య [illegible] గంతర
[illegible] - విప్రవ [illegible] కిమధ్యాపకో వహసీతి - స చ ప్రాహ
[illegible] భోజ ఇతి విచార్యాహ - దేవ వదాస్య శిరో
[illegible] భోజస్పృష్టం [illegible] భావస్య జని - తేన చక్షుయం
[illegible] సీతి॥ రాజా॥ [illegible] భా వేకో హేతుః తదా॥
[illegible]॥ అస్య శ్రీభోజ రాజస్య త్వయి సేవసుఖ లభం। శత్రూణాం శృం
[illegible] హం [illegible] తత స్తుష్టో రాజా [illegible] లక్షం దదౌ
కదాచిద్వారపాలః ప్రాహ - ద్వారే ప్రదూరదేశాదాగతః కశ్చిద్విద్వా
[illegible] సత్వే [illegible] అతః అతిపవిత్రం పిత్వా [illegible]
[illegible] తిష్ఠతీతి॥ రాజా॥ అహో [illegible] శారదా ప్రసాద పద్ధతిః తస్మి
[illegible] ద్వారపాల ఆగత్య రాజానం ప్రణమ్య ప్రాహ - భోజేంద్ర సింహాళ
[illegible] రేణ సహ దశ [illegible] ప్రేషితాః షోడశ మహామణయశ్చ -
[illegible] బాణః ప్రాహ॥ శ్లో॥ స్థితిః [illegible] మివ [illegible] స్వమందిరం వా స్వస
[illegible] భవ [illegible]
[illegible] రాజా గజాధిరోహణాయ బహిరగాత్ - తత స్తం [illegible]

పండితో రాజ్ఞః ప్రియోహమితిగర్వం దధార యస్మయా రాజభవనమ
గన్తవ్యతే- విద్వత్కుటుంబస్తు ద్వారపాలజ్ఞాపితమపిబహి రాస్తే తదారా
తస్యైతసిగర్వం విదిత్వా భోజః పండితం సాధ్వంగణాన్నిస్సారతవాన్-
దేశవాసీ కోపితండుల దేవనామా ... జ్ఞస్యస్తీత్యుక్త్వాతిష్ఠత్ - రాజాచ
పప్రచ్ఛ - సుమతే కుత్రనివాసః । వస్తే తేయత్ర సాపాణీ కృపాణీర్భిక్త
... శ్రీకున్మాళవ భూపాల స్తత్ర దేశేవ సామ్యహం - తుష్టో రాజాత
గజేన్ద్రసప్తకం దదౌ - తతః కోపి విద్వాన్ ఆగత్య ప్రాహ - తవసస్సంప
ప్రాప్యాః తత్తపోసిన పద్యతే - యేనత్వంభోజకల్పద్రుమః దృగ్గోచరముపై
సి॥ తస్మై రాజా దశగజేంద్రాన్ దదౌ - తతః కశ్చిద్బ్రాహ్మణపుత్రః భుంభా
రం కుర్వాణో భోక్ష్యతి- తతస్సర్వే సంభ్రాంతాః । కథంభుంభారవం కరోషీ
త్యుక్తో స్వదృగ్గోచరమానీతః పృష్టః సప్రాహ ।- దేవత్వద్దాన పాథోధౌ
దారిద్ర్యస్యనిమజ్జతః । నకోపిహి కరాలంబం దత్తేమత్తేభదాయకః - తత
స్తుష్టో రాజాతస్మై త్రింశద్గజేంద్రాన్ ప్రాదాత్ - తతః ప్రవిశతి పత్నీసహితః
విలోచనోపి విద్వాన్ స్వస్తీత్యుక్త్వా ప్రాహ॥ శ్లో॥ నిజానపి గజాన్ భో
జదదానం ప్రేక్ష్య పార్వతీ। గజేంద్రవదనం పుత్రం రక్షత్యద్య పునః॥ తతో రా
జాసప్తగజాన్ తస్మై దదౌ- తతో రాజా విద్వత్కుటుంబం తద్దైవపురతః స్థితం
దృష్ట్వా బ్రాహ్మణం ప్రాహ॥ శ్లో॥ క్రియాసిద్ధిస్సత్త్వే భవతి మహతాం నోపకర
॥ వృద్ధద్విజః ప్రాహ॥ శ్లో॥ ఘటోజన్మస్థానం మృగపరిజనో భూర్జవసనం వ
నాసః కందాదికమశనమేవం విధగుణః । అగస్త్యః పాథోధిం యదకృత తక
రం. భోజకుహ రే క్రియాసిద్ధిస్సత్త్వే భవతి మహతాం నోపకరణే ॥ తతో
రాజా బహుమూల్యానపి షోడశమణీన్ తస్మై దదౌ- తత స్తత్పత్నీం ప్రాహ రా
జా - అంబత్వమపిపఠ ॥ దేవి ॥ రథస్యైకం చక్రం భుజగనమితాస్సప్తతు
రగా నిరాలంబో మార్గః చరణవికలస్సారథిరపి॥ రవిర్యాత్యేవాంతం ప్రతి
దినమపారస్య నభసః క్రియాసిద్ధిస్సత్త్వే భవతి మహతాం నోపకరణే॥ రా
జా తుష్టస్సప్తదశగజాన్ సప్తరథాంశ్చ తస్యై దదౌ - తతో విప్రపుత్రం ప్రాహ
రాజా - విప్రసుత త్వమపి పఠ ॥ విప్రసుతః ॥ శ్లో ॥ విజేతవ్యా లంకా చరణ
తరణీయో జలనిధిర్విపక్షః పౌలస్త్యో రణభువి సహాయాశ్చ కపయః । పదాతి
ర్మర్త్యోసౌ సకలమవధీద్రాక్షసకులం క్రియాసిద్ధిస్సత్త్వే భవతి మహతాం నో

పకరణే ॥ తుష్టో రాజా విప్రసుతాయ అష్టాదశ గజేంద్రాన్ ప్రాదా
త్తతస్సుకుమారమనోజ్ఞనిఖిలాంగావయవాలంకృతాం శృంగారరసోప
తమూర్తిమివచంపకలతామివలావణ్యగాత్రయష్టిం విప్రస్నుషాం వీక్ష్య
సంబారకథాః కాపిలీలాకృతిరియమితిచేతసినమస్కృత్య రాజాప్రాహ
మాతస్త్వమప్యాశిషంవద - విప్రస్నుషా - దేవశృణు ॥ శ్లో ॥ ధనుఃపౌష్పం
మౌర్వీమధుకరమయీచంచలదృశాం దృశాంకోణోబాణఃసుహృదపిజ
గజ్జైత్రో హిమకరః స్వయంచైకోనంగః సకలభువనంవ్యాకులయతి - క్రియా
సిద్ధిస్సత్త్వేభవతిమహతాంనోపకరణే ॥ చమత్కృతో రాజాలీలాదేవీభూ
షణానిసర్వాణ్యాదాయతస్యైదదౌ - అనర్ఘ్యాంశ్చసువర్ణమౌక్తికవై
డూర్యప్రవాళాంశ్చప్రదదౌ - తత్ర కదాచిత్సింహాసనస్థం మాఘకవిః ప్రాహ ॥ శ్లో ॥
స్థానస్సంహరదీర్ఘతాన్త్యజసిజం తేజః కరోరంగవే శ్రీమస్త్వంకృగిరే ప్రసీదస
యాసద్యస్సమీపేభవ । ఇత్థం రూపపలాయనస్త్రమపటం దృష్ట్వానిజప్రా
సి శ్రీమన్భోజతవస్తవప్రతిదిన జల్పన్తిమార్గ్యం[illegible] ॥ [illegible]
త్స్వర్ణనాగస్త్రాం రేషపద్మరాగ మణిసుర్ఖచితం సువర్ణభాజనమాదా
య[illegible]భూకోము మోచ - తతో రాజా సీమంతకమంప్రాహసుక వేణ్ణదంభోజః
కాళిదాసః ప్రియంగర్భ[illegible]కవిః ప్రాహ ॥ శ్లో ॥ ధారేశత్వత్ప్రతాపే[illegible]రాభ
త స్త్రీ[illegible]సుపర్ణపాత్రవ్యాజేనదేవత్వాం సేవసేవతే ॥ తతస్తుష్టో
[illegible]పాత్రంముక్తాఫలైః పూర్ణంప్రాదాత్ - కదాచిద్రాజా[illegible]
[illegible]పలాయమానం వరాహం దృష్ట్వా స్వయమేకాకీ[illegible]
[illegible]-తత్రకించనద్విజనగమవలోక్య ప్రాహ-ద్విజపుత్రక
[illegible]-ధారానగరం-భోజః-కిమర్థం-ద్విజః-భోజంద్రష్టుం[illegible]
[illegible]అహమపిమార్గం[illegible] - భోజః-విప్రపద్ధిత్వా
విద్యాః[illegible]-ద్విజః మహాభాగ[illegible]-భోజః[illegible]-ద్విజః
[illegible]-రాజా-[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ రాజా[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ రాజాతస్మై[illegible]
[illegible]

హ - ద్వారస్థాలి రాజా ద్రష్టవ్యః - స ఆహ, కిం తే రాజ్ఞా కార్యం - సా చా
స తేభి ధాస్యామి నృపాగ్ర ఏవ కథయామి - స స భాయామాగత్యాహ - దే
వ కుంభకారప్రియా కాచిద్రాజ్ఞో దర్శనాకాంక్షిణీ న త్త్వేమ త్వరః కార్యం త్వ
గ్రత ఏవ కథయిష్యతి - రాజా । ప్రవేశయ । సా చాగత్య నమస్కృత్యోవాచ । దేవ-
త్వత్సేవనాత్ కృషతా నిధానం వల్లభేన మే । స పశ్యన్నేవ తత్ స్థిత్వా త్వాం జ్ఞాపయి
తుం ప్రేషయామాస । రాజా చ వచనాత్ కృత్యో నిధానకలశమానయామాస ॥ తద్దృ
ష్ట్వా ఘటోత్పాట్య యావత్ పశ్యతి రాజా తావత్తదంతర్వర్తి ద్రవ్యం మణిప్రభాభా సం
పన్నం లోక్య కుంభకారవధూం ముఖం లోకమాస । సా చ ప్రాహ ॥ శ్లో॥ రాజన్ చంద్రం స
మాలోక్య త్వాం తు భూతలమాగతం । రత్నశ్రేణీమిషాన్మన్యే నక్షత్రాణ్య
ప్యాగతాన్ ॥ రాజా కుంభకారవధూముఖాచ్ఛ్లోకం లోకోత్తరమాకర్ణ్య
తుష్టః కృత్యైకత్రతస్యై సర్వం దదౌ । తతః కదాచిద్రాజా రాత్రావేకాకీ సర్వతో
రం చేష్టితం పశ్యన్ పౌరగృహమాకర్ణయన్ చచార । తదా కశ్చిద్దైవజ్ఞ స్వగృ
హే స్వప్రియాం ప్రాహ ॥ ప్రియే రాజా స్వల్పదానరతోఽపి ఉజ్జయినీన గ
రస్థ ప త్వస్తి మార్గస్య దాన ప్రతిష్ఠాం కాంక్షతే । సా కింభోజేన ప్రాప్య తే ।
తత్ స్తోత్రేణ రాయాస్తై మరణయూరాదిక విభిమహిమానం ప్రాపితో భో
జ । పురంధరభోజో భోజ ఏవ । ప్రియే శృణు ॥ శ్లో॥ ఆబద్ధకృత్రిమసటాజటిలాంసభి
త్తిరారోపితో యది పదం మృగవైరిణా శ్వా । మత్తేభకుంభతటపాటనలంపట
స్య నాదం కథం కరిష్యతి హరిణాధిపస్య ॥ రాజా శ్రుత్వా విచారితవాన్ । అసౌ
ద్విజ ఏవ సత్పాత్రం । తతః పునః పునర్వదన్ స్మరం శృణోతి ॥ శ్లో॥ ఆపన్న ఏవ పాత్రం దేహి
భృత్యాయ ... తస్మై సుఖం । ఉపపన్నమేవ దేయం త్యాగస్తైవ క్రమాగత ఏవ
... క్రమాగతస్వయా నత్వం శ్రీమాన్ గ్రామశతాష్టకం । అర్థినే విప్రబన్ధ
వే యుధభోజేన మహిమానుపః ॥ ప్రాప్తో గితికుంభకారోఽపి మహిమానం ప్ర
పతే ॥ యది భోజస్య నామ్నైతి ప్రతిష్ఠాం తవ విక్రమ ॥ రాజా । లోకే సర్వోఽపి
నః స్వగృహే నిశ్చంకం సత్యం వదతి । మయా వా అన్యేన వా సర్వథా విక్రమా
ర్క ప్రతిష్ఠా నశక్యా ప్రాప్తుం । తతః కదాచిత్ కవిః రాజద్వారం సమాగత్య
... రాజానం స్తవ్య ఇతి తత్ర ప్రవేశితో రాజానం స్వస్తీత్యుక్త్వా తదాజ్ఞయోప
విష్టః ॥ శ్లో॥ కవిషు వాదిషు భోగిషు దేహిషు ద్రవిణవత్సు పతాముపకారిషు ।
... షు ధనుర్ధరేష్వపి క్షితితలే సహి భోజ సమో నృపః ॥ రాజా తస్మై ల
క్షం ప్రాదాత్ । తతః కదాచిద్రాజా క్రీడోద్యానం ప్రస్థితో మధ్యమార్గే ...

షు పిమలినాంశువసనాంతీక్ష్ణకరతపనకరపిదగ్ధముఖారవిందాం సులోచన
లోచనాభ్యాంఆలోక్యపప్రచ్ఛ। కాత్వంపుత్రి।సాచతంశ్రీభోజభూపాలం
క్షత్రియావిదిత్వాతుష్టా ప్రాహ॥ నరేంద్రలుబ్ధకవధూః- హర్షసంభృతో రా
తస్యాఃపద్యప్రబంధానుబంధేనాహ। హ స్తైకిమేతత్। సాచాహపలం। స
హ। తూమంకిం। సాచాహ। సహజంబ్రవీమినృపతే యద్యాదరాచ్ఛ్రూయ
గాయంతిత్వదరిప్రియాశ్రుతటినీతీరేషుసిద్ధాంగనాగీతంగానతృణంచగన్తి
రిణాస్తేనామిషన్తుర్లభం॥ రాజాతస్త్యైప్రత్యక్షరలక్షంప్రాదాత్।సర్వార
ణాన్యుత్తార్యతంచతురంగందదౌతతోగృహమాగత్యగవాక్షేఉపవిష్టః।
త్రచాసీనంభోజంగృష్ట్వా రాజవర్త్మనిస్థిత్వాకశ్చిదాహ। దేవసకలభూ
పాలఆకర్ణయ॥ శ్లో॥ ఇతశ్చేతశ్చాద్భిర్విఘటితతటస్సేతుకుదధేరితోదుర్ల
ఘ్యాత్తా బహుళహిమవన్తో గిరిరయం। ఇదానీంసీమాన్తేకరితురగనీరాజ
విధౌనజానేయాతాఃతవచరిపవఃకేనచపథా॥ తుష్టోభోజఃపత్తనిస్థి
తస్యైవతస్యవంశ్యాన్ పంచగజాన్దదౌ। కదాచిద్రాజామృగయారసప
నోహయమారుహ్యప్రతస్థే॥ శ్లో॥ తతోనదీంసముత్తీర్ణశిరస్యారోపితే
ధనం। వేషేణబ్రాహ్మణంజ్ఞాత్వారాజాపప్రచ్ఛసత్వరం॥కియన్మాత్రంజలం
ద్ర। సఆహ। జానుదఘ్నంనరాధిప॥ సచమత్కృతోరాజాహ।ఈదృ
శీకిమవస్థాతే। సఆహ। నహిసర్వేభవాదృశాః॥ రాజాప్రాహ।కుతూ
హలాత్। విద్వన్యాచస్వకోశాధికారిణం। లక్షందాస్యతి కుద్వచసా
తతోవిద్వాన్కోష్ఠంభూమానిక్షిప్యకోశాధికారిణంగత్వాప్రాహ॥ మహా
రాజేనప్రేషితోహం లక్షం మేదీయతాం। తతస్సహసన్నాహ। ఃప్రథమ
స్నాతిః లక్షంనార్హతి। తతోవిషాదీసరాజానమేత్యాహ। సపునర్హస
తిదేవనార్పయతి॥ రాజాకుతూహలాదాహ। లక్షద్వయం ప్రార్థయ
దాస్యతి। పునరాగత్యవిప్రః లక్షద్వయం దేయమితి రాజ్ఞోక్తమిత్యా
హ। పునర్హసతి। పునరపిభోజంప్రాప్యాహ। సపాపిష్ఠోమాం హస
తి। నార్పయతి। తతః కౌతూహలీ లీలాసధిగ్మహేశాంకః శ్రీభోజః ప్రా
హ। ఃప్రలక్షత్రయం యాచస్వ అవశ్యం దాస్యతి। పునరేత్యప్రాహ।
రాజామే లక్షత్రయం దాపయతి। సపునర్హసతి తతః క్రుద్ధోపివిప్రః పు
నరేత్యాహ। దేవసనార్పయత్యేవ॥ శ్లో॥ రాజన్కనకధారా
భిస్త్వయిసర్వత్రవర్షతి। అభాగ్యఛత్రసంఛన్నే మయినాయాంతిబిం

॥ త్వయివర్ధతిపర్జన్యే సర్వేపల్లవితాద్రుమాః। అస్మాకమర్కవృక్షా
ణాం పూర్వపత్రేషుసంశయః॥ ఏకమస్యపదమేకముద్యమం నిస్త్రపత్వమ
స్యవస్తునః। నిత్యముష్ణమహసానిరస్యతేనిత్యమంధతమసంప్రధావతి॥ త
రాజాప్రాహ॥ శ్లో॥ క్రోధంమాకురుమద్వాక్యాద్గత్వాకోశాధికారిణం। ల
క్షయంగజేంద్రాశ్చ దశగ్రాహ్యాస్త్వయాద్విజ॥ తతస్స్వాంగరక్షకంప
ఠయతి। తతఃకోశాధికారీధర్మపత్రేలిఖతి॥ శ్లో॥ లక్షంలక్షంపునర్లక్షం మ
త్తాశ్చదశదన్తినః। దత్తాభోజేనతుష్టేనజానుదఘ్నప్రభావణాత్॥ తతస్సిం
హాసనమలంకుర్వాణే శ్రీభోజనృపతౌద్వారపాల ఆగత్యప్రాహ। రాజన్
శుకదేవనామాకవిస్త్వారిద్ర్యవిడంబితోద్వారివర్తతే। రాజాబాణంప్రా
హ పండితవరసుకవేత్వంవిజానాసి॥ బాణః। దేవ శుకదేవపరిజ్ఞానసామ
ర్థ్యభిజ్ఞః కాళిదాసఏవనాన్యః। రాజాసుకవేసఖే కాళిదాసకింవిజానాసిశు
కకవిం।అహం కాళిదాసః। దేవ॥ శ్లో॥సుకవిద్వితయంజానేనిఖిలేపిమహీతలే।
భవభూతిశ్శుకశ్చాయం వాల్మీకిస్త్రితయోనయోః॥ తతోవిద్వద్బృందమంది
తాప్రాహ। కాకాఃకింకింనకుర్వన్తిక్రోంకారంయత్రయత్రవా। శుకఏ
వ వక్తినృపహస్తోపలాలితః॥ తతోమయూరఃప్రాహ। అపృష్టస్తునరఃకిం
చిద్యోబ్రూతేరాజసంసది। నకేవలమసన్మానం లభతేచవిడంబనాం॥ దే
వరాపృచ్ఛ్యతే॥ శ్లో॥ కాసభాకింకవిజ్ఞానం రసికాఃకవయశ్చకే। భోజ
మతేదానం శుకస్తుష్యతియేనసః॥ తథాపిభవనద్వారమాగతశ్శుకదేవ
యాహానేతవ్యఏవ। తదా రాజా విచారయతి। శుకదేవసామర్థ్యం శ్రు
ర్షవిషాదయోః పాత్రమాసీత్॥ మహాకవిరవలోకిత ఇతిహర్షః అ
త్వంచికోటిమకుటమణిమేకింనామధేయమితిచవిషాదః। భవతుద్వా
రప్రవేశయ। తతః ఆయాన్తంశుకదేవందృష్ట్వా రాజా సింహాసనాదు
త్। సర్వేపండితాస్తంశుకదేవం ప్రణమ్యసవినయముపవేశయన్తి। స
జాతం సింహాసనే ఉపవేశ్యస్వయం తదాజ్ఞయోపవిష్టః తతశ్శుకదే
హ। దేవధారానాథశ్రీవిక్రమనరేంద్రస్య యాదానలక్ష్మీః త్వామే
వ తే। దేవమాళవేంద్రఏవధన్యోనాన్యే భూభుజః యస్యతేకాళిదా
యోమహాకవయః సూత్రబద్ధాః పక్షిణఇవనివసన్తితతః పఠతి॥ శ్లో॥ ప్ర
భిత్వా భోజస్య తపనోఽమిత్రతామగాత్ ఔర్వోబాడబతాంధత్తైత
శికితాంగతా॥ రాజా ॥ త్వయాసుకవేనాపరఃశ్లోకః పఠనీయః॥ శ్లో॥ సువ

ర్ణకలశం ప్రాదాత్ దివ్యమాణిక్యసంభృతం । భోజశ్శుక్లాయ సంతుష్ట
స్త్రినశ్చతుశ్శతం॥ ఇతిపుణ్యపత్రేలిఖిత్వా సర్వందత్వా కోశాధికారిణః
ప్రస్థాపయామాస రాజా స్వదేశం ప్రతిగతంశుకం జ్ఞాత్వాతుతోష । స
పరిషత్ సంతుష్టా।అన్యదావర్షాకాలే వాసుదేవోనామకవిః కశ్చిదాగత్య
జానంకృతవాన్ । రాజా । సుకవే పర్జన్యంపఠ - తతఃకవిరాహ॥ శ్లో ॥
చిన్తామణిభిర్నకల్పతరుభిర్నో కామధేన్వాదిభిర్నో దేవైశ్చపరోపకార
నిరతైః స్థూలైర్నసూక్ష్మైరపి । అంభోధేరనిరన్తరంజల భరైస్త్వాముర్వ
సించతాధారేణేన ధురంత్వయాధ్యవహంతామన్యే జగజ్జీవతి॥ రాజాలక్ష
దదౌ॥ కదాచిద్రాజా సంనిరంతరందీయమానమాలోక్యముఖ్యామాత్యో
త్తుమశక్తో రాజ్ఞశ్శయనభవనభిత్తావ్యక్తాన్యక్షరాణిలిఖితవాన్॥ శ్లో॥ అ
ర్థంధనంరక్షేత్। రాజాశయనాదుత్థోగచ్ఛన్ భిత్తౌతాన్యక్షరాణివీక్ష్య
యంద్వితీయచరణంలిలేఖ॥ శ్రీమతామాపదఃకుతః॥ అపరేద్యుఃఅమాత్యో
తీయంలిఖితంద్రష్ట్వా స్వయంతృతీయంలిలేఖ। సాచేదపగతాలక్ష్మీఃపరే
రాజాచతుర్థంలిఖతి । సంచితార్థోవినశ్యతి॥ తతఃముఖ్యామాత్యః రాజ్ఞఃప
యోః పతతి। దేవత్వంతవాయంమమాపరాధః॥ అన్యదాధారాధీశ్వర
వరిసౌధ భూమౌశయానంమత్వా కశ్చిద్ద్విజచోరః ఖాతపాతపూర్వం
జ్ఞః కోశగృహంప్రవిశ్యబహూనివివిధ రత్నానివైడూర్యాదీనిహృత్వా
తానివరలోకభూషణాని మత్వాతత్రైవవైరాగ్య మాపన్నో విచారయా
మాస॥ శ్లో॥ యద్వంగాః కుష్ఠినశ్చాంధాః పంగవశ్చదరిద్రిణః । పూర్వో
పార్జితపాపస్య ఫలమశ్నంతిదేహినః॥ తతోరాజా నిద్రాతుర్యోదివ్య
యస్తల్పస్థితో వివిధమణికంకణాలంకృతం దయితవర్గం దర్శనీయమాలోక్య
తురగరక్షపదాతిసామగ్రీచచింతయుక్ రాజ్యసుఖసంతుష్టః ప్రమోదభ
రాహ ॥ శ్లో॥ చేతోహరాయువతయః సుహృదోనుకూలాః సద్బాంధవ
ప్రణయగర్భగిరశ్చభృత్యాః । వల్గంతిదంతినివహాస్తరళాస్తురంగాః । ఇతి
చరణత్రయం [illegible] జ్ఞోక్తం । చతుర్థంచరణంరాజ్ఞోముఖాన్ననిస్సరతి । స తు
చోరేణశ్రుత్వాపూరితం । సమ్మీలనేనయనయోర్నహికించిదస్తి ॥
గ్రంథితోగ్రంథః। రాజాచోరంవీక్ష్యతస్మై వీరవలయమదాత్ । తతస్తు
సో వీరవలయమాదాయ । బ్రాహ్మణగృహం గత్వాశయానం బ్రాహ్మ
ణముత్థాప్య తస్మైదత్వా ప్రాహ । విప్ర ఏతద్రాజ్ఞః పాణివలయంబహుమూ

అస్మప్రయాత్యేన నః క్రేయం। తతో బ్రాహ్మణః వణ్యవీథ్యాం తద్విక్రీయ భూషణాని పట్టదుకూలాని చ జగ్రాహ॥ తతో రాజకీయాః కేచన ఏవం చింతయమానాః రాజ్ఞో నివేదయంతి। తతో రాజా తేనీతః। రాజాప్ర॥ విప్రభార్యాం వటమపి నాస్తి అస్య ప్రాత రేవ దివ్యకుండలాభరణపట్టదుకూలాని కుతః విప్రః ప్రాహ॥ శ్లో॥ భక్తైః కోటరశాయిభిర్మృతమివ క్ష్మాంతర్గచ్ఛపైః పాఠీనైః పృథుపంకపీఠలుఠనాద్యస్మిన్ముహుర్మూర్ఛితం। తచ్ఛుష్కం సరస్యకాలజలదే నాగత్య తచ్చేష్టితం యత్రాకుంభనిమగ్నవన్యకరిణాం యూథైః పయః పీయతే। తుష్టో రాజా తస్మై వీరవలయం చోరప్రదత్త్వా స్వయం లతుండదా। అన్యదా కోపి కవిశేఖరః విష్ణ్వాఖ్యః రాజద్వారి సమాగత్య తైః ప్రవేశితో రాజానం దృష్ట్వా సస్తిపూర్వకం ప్రాహ॥ శ్లో॥ ధారాధీశ ధరామహేంద్రగణనాకౌతూహలీ యామయం వేధా గణనాం చకార ఘుటికాఖండేన రేఖాం దివి। సైవేయం త్రిదశాపగా సమత్వత్తుల్యభూమీధరాభావాత్తత్యజతి స్మసోయమవనీ పీఠేతు మారాచ రాజాలోక్లో త్తరం శ్లోకమాకర్ణ్య కిం దేయమితి వ్యచింతయేత్। తస్మిన్ తదీయకవిత్వ ప్రతిద్వంద్వమాకర్ణ్య సోమనాథాఖ్య కవేర్ముఖం వియమభవత్। తతస్సదోష్ట్వాద్రాజానం ప్రాహ దేవాసౌ సుకవిర్భవతి పనకదాపి వీక్షితా స్తి రాజసభాయతో దారిద్ర్యవారిధిరయం - అస్యచ జీర్ణకౌపీనం నాస్తి। తతో రాజా సోమనాథం ప్రాహ॥ శ్లో॥ నిరవద్యాని పద్యాని యద్యనాథస్య కాంతుతి। భియుణాకత్తు కొ ప్తః కిమిత్యుగ్నిరసో భవేత్ కస్మైభ్యో తాంబూలం దత్త్వా రాజా సభాయా ఉదతిష్ఠత్ - తతస్సర్వే న్యోన్యమిత్యభిధాయి - అద్య విష్ణుకవేః కవిత్వమాకర్ణ్య సోమనాథేన గ్రాప్త్యమకారి - తత్సముత్థితా విద్వత్పరిషత్ - తతో విష్ణుకవి రేకం పత్రే లిఖిత్వా సోమనాథకవిహస్తే దత్త్వా ప్రణమ్యాగచ్ఛ మారభత అత్ర యాంత్వే నేచి రంవనన్న - తతో వాచయతి సోమనాథకవిః॥ శ్లో॥ ఏతేషు హా తరుణమారుత ధూయమాన దావానలైః కబళితేషు మహీరుహేషు। అంభోజలదముంచ సిమా విముంచ వజ్రం పునః క్షిపసి నిర్దయ కస్య హేతోః॥ తసోమనాథకవిః నిఖిలమపి పట్టదుకూలాది తద్ధిరణ్య మణితురంగమాదిసంప విప్రాయ దత్త్వా శేషమదత్తవాన్. తతో రాజా న్యాగయా నసప్రపన్నతో గ

చ్ఛ్ర్లతంవిఘ్నకవిమాలోక్య వ్యచింతయత్- మయాస్మై భోజనమపినప్రద
మాము నాదృత్య అయంసంపత్తి పూర్ణస్స్వదేశం ప్రతియాస్యతి - వృచ
మి - విఘ్నకవేః తతః సంపత్తిః ప్రాప్తాకవిరాహ- సోమనాథేన రాజేంద్ర
వత్సగ్రహభిక్షుణా - అన్యశోచ్యత మేపూర్ణం మయికల్పద్రుమాయిత
రాజాపూర్వం సభాయాం శ్రుతస్య శ్లోకస్య అక్షరలక్షందదౌ - సోమ
థేనచయావద్దత్తం తావదపిసోమనాథాయదత్తవాన్ - సోమనాథః ప్రాః
కిసలయానికుతః కుసుమానివాక్వచఫలానితథావనవీరుధాం। అయమకా
ణ కాసణికోయదానతరతీహపయాంసిపయోధరః - తతఃవిఘ్నకవిస్సోమన
థదత్తైనరాజ్ఞాదత్తైనచతుష్టవాన్ తదాసీవంతకవిః ప్రాహ॥ శ్లో॥ వహతి
వనశ్రేణీం శేషఃఫణాఫలకస్థితాంకమ రపతినామధ్యేస్పృష్టంసదాసచధా
తే। తమపికురుతే క్రోడాధీనం పయోనిధిరాదరాత్ అహహమహతా
స్సీమానశ్చారిత్రవిభూతయః॥ కదాచిత్సౌధతలెరాజానమేత్యభృత్యప్రాప
దేవఅఖిలేష్వపి కోశేషుయద్విత్తజాతమస్తితత్సర్వందేవేనకవిభ్యోదత్త
పరంతు కోశగృహేధనలేశోపినాస్తి కోపికవిః ప్రత్యహంద్వారితిష్ఠతి - ఇ
పరంకవిర్విద్వాన్వాకోపి రాజేవిజ్ఞాప్యత ఇతిముఖ్యామాత్యేన దేవస
థావిజ్ఞాపనీయమిత్యుక్తం. రాజాకోశస్థంసర్వందత్తమితిజానన్నపిప్రాప
అన్యద్వారస్థంకవింప్రవేశయ - తతోపిద్వానాగత్య స్వస్తీతివదన్ప్రాహ

శ్లో॥ నభసినిరవలంబెసంగతాధ్వ కాలంత్వదభిముఖవిసృష్టా స్తానచ
చాతకేన। జలధరజలధారాదూరతస్తావదాస్తాంధ్వనిరపిమధురస్తే
న్నశ్రుతకేన॥ రాజాతదాకర్ణ్య - ధిగ్విత్తంయద్విద్వాంసః కవయ
ద్వారమాగత్యసీదంతీతి - అస్మైచిప్రాయసకవ్య భరణాన్యత్తార్య
దౌ తతో రాజాకోశాధికారిణమాహూయాహ-భాండారికముంజరాజ

తథా మెపూర్వేషాంచయేకోశాస్సంతి తేషాంమధ్యేరత్నపూర్ణాన్ కలశా
హర- తతః కాశ్మీరదేశాన్ముచుకుందకవిరాగత్యస్వస్తీత్యుక్త్వాప్రాహ॥
త్వద్యశోజలధౌభోజనిమజ్జనభయాదివ। సూర్యేందుబింబమిషతోధత్తే
ధ్వయంనభః॥ రాజాతస్మై ప్రత్యక్షరంలక్షందదౌ - పునఃకవిరాహ॥
అసారకణాయావన్నిచాతకాశ్రూణితెంబుద తావన్నోపత్సయోదారన
జ్ఞాయంబిన్దవః॥ తతస్సరాజాతస్మైశతంతురగానపిదదౌ- తతఃభాండాగా

శ్లో॥ ముచుకుందాయకవయె జాత్వానశ్వాన్ శతందదౌ। భోజః ప్రదత్త
పి తెనాసొరుయాచితః పునః॥ తతో రాజా సర్వానపి వేశ్మ పేషయిత్వాం
చ్ఛతి తతో రాజ్ఞశ్చామరగ్రాహిణీ ప్రాహ॥ శ్లో॥ రాజన్ముంజకులప్రదీ
కలత్క్మాపాలచూడామణేయుక్తం సంచరణంతవాదద్భుతమణిచ్ఛత్రేణ
త్రావపి। మాభూత్త్వద్వదనావలోకనవశాద్వ్రీడా విలక్షశ్శశీమాభూ
యమరుస్థతీభగవతీదుశ్శీలతాభాజనం॥ రాజాతస్మై ప్రత్యక్షరలక్షందదౌ
దాకుణ్డినగరాద్గోపాలో నామకవిరాగత్య స్వస్తిపూర్వకం ప్రాహ
చ్ఛిత్తె భోజనిర్యాతందప్రయంత్రణకణాయతే - క్రోధవిరోధినాంసైన్యం
పాదెకనకోచ్ఛ్రయః॥ రాజా శ్రుత్వాపితుష్టోన దాస్యతి రాజపురుషైస్సహాచ
ంకుర్వాణస్తిష్ఠతి। తతఃకవిః వ్యచిన్తయత్ - కిమురాజ్ఞానా। శ్రావితతఃతు
సముస్నత మేవాలోక్య రాజానంకవిరాహ॥ శ్లో॥ హేపాథోదయథో
తంహిభవతాదిగ్వ్యాప్తవృత్తాసర్వతః। మన్యేఘోరతరాకరివ్యసిఖలుతీరా
తుల్యాంసరః। కింత్వేవతుమతెనహితుణముపిగ్రీష్మేష్మణావ్యాకులంపాథీనా
గణస్త్వదేకశరణస్తద్వర్త్ణత్తావత్ప్రయత్॥ రాజాకవిహృదయంవిజ్ఞాయ
పాలకవేదాదిద్యోగిన్నానితాంతందగ్ధోసితి వదన్ షోడశమణీనన్న్యాన్
డశదన్తీన్ద్రాంశ్చదదౌ - ఏకదారాజా ధారానగరే విచరన్ క్వచిచ్ఛివా
మెప్రసుప్తంపురుషద్వయమపశ్యత్ - తయోరేకోఽగతనిద్రో వక్తి అ
త్వంమహాన్తరాసన్న ఏవ - కస్త్వం ప్రసుప్తోసి - జాగర్షినోవాత
స్త్వపరఆహ - విప్రప్రణతోస్మి - అహమపిబ్రాహ్మణపుత్రః - తావనుత్రప
మరా త్రౌశయానౌవీక్ష్య ప్రదీప్తైచ ప్రదీపెకమండలూపవీతాదిభిర్బ్రా
హ్మణంజ్ఞాత్వాభవదా న్తగాసన్న ఏవాహంప్రసుప్తః ఇదానీంత్వద్గిరమాక
ప్రబుద్ధోస్మి ప్రథమఃప్రాహ - వత్సయదిత్వంప్రణతోసితతోదీర్ఘాయుర్భ
వదకుతఆగమ్యతె - కిన్తెనామఅత్రచకింకార్యం - ద్వితీయఃప్రాహ - విప్ర
స్కరఇతినామ - పశ్చిమసముద్రతీరే ప్రభాసతీర్థసమీపేవసతిగ్రామస్తత్ర
రాజస్యవితరణంబహుభిః వ్యావర్ణితంతతో యాచితుమహమాగతః త్వం
మవృద్ధత్వాత్పితృకల్పోసిత్వమపివద॥ సఆహ వత్సశాకల్యఇతిమేనామ
యాపః శిలానగర్యా ఆగమ్యతె భోజంప్రతిదర్శనాశయావత్సత్వయాను
మపిమఃఖంత్వయిజ్ఞాయతెకీదృశస్తద్వద - తతో భాస్కరఃప్రాహ - తా
బన్ధ్వీమిమఃఖం॥ శ్లో॥ క్షుత్క్షామాశ్శిశవశ్శవాఇవభృశం మన్దాశయాబాంధ

వాలిప్రాజ్ఞ్యగరఘుక్ష్మారిజతుల వైరోన్నిమాంతథాబాధతె గేహిన్యాః త్రుటిత
శుకం ఘటయితుం కృత్వా ప్రగాకుస్మితం కుర్వంతీ ప్రతివేశ్మలోకగృహిణీః
చింయథాయాచితా॥ రాజాశ్రుత్వా సర్వాభరణాన్యుత్తార్య తదస్మై దత్
త్వా ప్రాహ। భాస్కర సీదంత్యతీవ తే బాలాః క్షుధితి దేశం యాహి. తతః శాక
పాలిరాహ॥ శ్లో॥ అభ్యుద్ధృతా వసుమతీదళితోరివర్గః క్రోడీకృతా బలవతా బలి
రాజలక్ష్మీః ఏకత్ర జన్మని కృతం యదనేన యూనా జన్మత్రయే తదకరోత్పురుషః
పురాణః॥ తతో రాజా శాకల్యాయ లక్షత్రయం దత్తవాన్- అన్యదా రాజా మృ
గయార్థం సేనవిచరన్ తత్ర పురస్సమాగతహరిణ్యాం బాణేన విద్ధాయాం మృ
త్రాశయా కోపి కవిరాహ॥ శ్లో॥ శ్రీభోజే మృగయాంగతేపి సహసా చాపే సన్న
రోపితే ప్యాకర్ణాంతగతేపి ముష్టిగళితే బాణేంగలగ్నేపి చ। స్థానాన్నైవ ప
లాయితం న చలితం నోత్కంపితం నోత్ప్లుతం మృగ్యా మద్వశగం కరోతి ద
తం కామో యమిత్యాశయా॥ రాజా తస్మై లక్షత్రయం ప్రయచ్ఛతి - అన్యదా
సింహాసనమలంకుర్వాణే శ్రీభోజనృపతౌ ద్వారపాల ఆగత్య ఆహ। దేవ
హ్నపీతీరవాసినీ కాచన వృద్ధబ్రాహ్మణీ విదుషీ ద్వారి తిష్ఠతి- రాజా - ప్రవే
శయ- తత ఆగచ్ఛంతీం రాజా ప్రణమతి సా తం చిరంజీవేత్యుక్త్వాహ॥ శ్లో॥ భోజ
త్వా ప్రాగ్నగపూర్వపక్షజాగర్తి భూభృత్కటకస్థలీషు। యస్మిన్ ప్రవిష్టే రిపు
పార్థివానాం తృణాని రోహంతి గృహాంగణేషు॥ రాజా తస్యై రత్నపూర్ణం కలశం
ప్రయచ్ఛతి తతో లిఖతి భాండాగారికః॥ శ్లో॥ భోజేన కలశో దత్తః స్వర్ణమాణి
క్యపూరితః ప్రత్తా ప్రస్తుతి తుష్టేన వృద్ధాయై రాజసంసది॥ అన్యదా దూరదేశాదాగ
తః కశ్చిచ్చారో రాజానం ప్రాహ- దేవ సింహళదేశే మయా కాచన చాముండా
నామ రాజకన్యా దృష్టా- సా చ మాం దృష్ట్వా మాళవదేశ దేవస్య మహిమానం
మహూధా శ్రుతం త్వమపి వదేతి పప్రచ్ఛ - మయా చ తస్యా దేవగుణా వ్యాఖ్యా
తాః- సా చాత్యంతతోషాచ్ఛందనతరోర్నిరుపమమర్ధఖండం దత్వా యథా
నం ప్రసెదె- దేవగుణాభివర్ణనపాత్రం త్వం తద్దేశగ్రహణే- ఏతత్ప్రీస్తతపరి
శిష్యం గంధేభృంగా భుజంగాశ్చ సమాయాంతి- రాజా తద్గృహీత్వా తుష్టస్స
లక్షం దత్తవాన్ - తతో దామోదరకవిస్తన్మిషేణ రాజానం స్తౌతి॥ శ్లో॥ శ్రీ
చ్ఛందనవృక్షసంతి బహవస్తే శాఖినః కానసే యేషాం సౌరభమాత్రకం నివస
పాత్రమేణ పుష్పశ్రియాం। ప్రత్యంగం సుకృతేన తేన శుదినాఖ్యాతః ప్రసి
త్మనా యో సౌగంధగుణస్త్వయా ప్రకటితః క్వాపి నాపి హ ప్రేక్ష్యతే॥ రాజ

ష్టుతింబుధ్వాలక్షుందదౌ- తతోద్వారపాలఆగత్యప్రాహ- దేవ కౌచిత్సూ
రీస్త్రీద్వారివర్తతే- రాజా ప్రవేశయ - తతస్సాఆగత్యరాజానం ప్రణి
త్యాహ॥ శ్లో॥ బలిఃపాతాళనిలయోధఃకృతశ్చిత్రమత్రకిం। అధఃకృతో దివి
చిత్రంకల్పద్రుమస్త్వయా॥ రాజాతస్యైప్రత్యక్షరంలక్షందదౌ - తతః
చిన్మృగయాపరిశ్రాంతఃరాజాక్వచిత్సహకారతరోరధస్తాత్తిష్ఠతిస్మత
ల్లినాధాఖ్య కవిరాగత్య ప్రాహ॥ శ్లో॥ శాఖాశతశత వితతాస్సంతిక
తోనకాననేతరవః। పరిమళ భరమిళ దళికుల దళితదళా శాఖినోవిర
॥ తతో రాజా తస్మైహస్తవలయందదౌ - తత్రైవ ఆసీనే రాజ్ఞి కోపివి
నాగత్యస్వస్తీత్యుక్త్వాప్రాహ - రాజన్ కాశీదేశమారభ్యతీర్థయాత్ర
పరిభ్రామ్యతే దక్షిణదేశవాసినామయా- రాజా-త్వాదృశాంతీర్థవాసి
దర్శనాత్కృతార్థోస్మిన ఆహ - వయంమాంత్రికాశ్చ రాజావిప్రే
స్వాసంభావ్యతే - రాజాపునఃప్రాహ- విప్రమంత్రవిద్యయాయుధాపర
కేషుప్రాప్తిఃతథాకిమిహలోకేప్యస్తి- విప్రః రాజన్ సరస్వతీచరణారాధ
విద్యావాప్తిర్నశ్వవిదితా - వరంధనావాప్తిఃభాగ్యాధీనా॥ శ్లో॥ గుణాః
గుణా ఏవనగుణాభూతిహేతవః। ధనసంచయకర్తౄణిభాగ్యానిపృథ
హి॥ దేవవిద్యాగుణాఏవలోకానాంప్రతిష్ఠాయైభవంతి- నతుకేవలసంప
దేవ॥ శ్లో॥ ఆత్మాయత్తేగుణగ్రామేనైర్గుణ్యంవచనీయతా। దైవాయ
త్తేషుపుంసాంకానామవాచ్యతా॥ దేవమంత్రారాధనేనా ప్రతిహ
తశక్తిస్స్యాత్॥ దేవఏకం కుతూహలం పశ్యమయాయస్య శిరసికరోనిధీ
తేసరస్వతీప్రసాదేన అస్ఖలితవిద్యాప్రసారస్స్యాత్- రాజాప్రాహ-సు
తమహతిదేవతాశక్తిః - తతో రాజా కామపిదాసీమాకార్యవిప్రంప్రాహ-
వరఅస్యావేశ్యాయాశ్శిరసికరంనిధేహి - విప్రస్తస్యాశ్శిరసికరం నిధా
తాం ప్రాహదేవియద్రాజాఆజ్ఞాపయతితద్వద - తతోదాసీప్రాహ - దే
వాద్యసమస్తవాఙ్మయజాతంహస్తామలకవత్పశ్యామి- దేవాదిశ కింవ
దామి- తతో రాజాపురః ఖడ్గంవీక్ష్యప్రాహ- ఖడ్గం మేవా వర్ణయేతి దా
హ॥ శ్లో॥ ధారాధరస్త్వదసిరేషనరేంద్రచిత్రం వర్షన్తి వైరివనితాజన
నానీ। కోశేనసంతతసంగతిరాహవేస్యదారిద్ర్యమభ్యుదయతిప్రతిపా
నాం॥ రాజాతస్యైరత్నకలశౌ నవస్యాన్ పంచదదౌ తతస్తస్మిన్ క్ష
తశ్చాత్ పంచశవయస్సహజాగ్నుః - తానవలోక్య ఈషద్వ్యాఘ్ర్యాయముఖం

రాజాసంతుష్టః ఏవం మహేశ్వరకవిః వృత్తమిమమేవాహ॥ శ్లో॥ కింజాతో౽సిచతు
ష్పథే ఘనతరచ్ఛాయో౽సికింఛాయయా। సన్నశ్చేత్ఫలితో౽సికింఫలభరైః
పూర్ణో౽సికింసన్నతః। హేసద్వృక్ష సహస్వసంప్రతిచిరం శాఖాశిఖా
కర్షణక్షోభామోటనభఞ్జనాని జనతస్స్వైరేవదుశ్చేష్టితైః॥ తతోరాజా
తస్మైలక్షందదౌ - తతస్తేద్విజవరాః - పృథక్పృథగాశీర్వచనముదీర్య యథా
క్రమంరాజాజ్ఞయాకంబళఉపవిశ్యమనళించక్రుః - తతఃఏకశివశర్మా॥ శ్లో॥ కూ
ర్మః పాతాళగంగాపయసివిహరతాంతత్తటీరూఢముస్తామాదత్తామా
ప్రోత్ శిథిలయతు ఫణామండలంకుండలీంద్రః। దిఙ్మాతంగామృణాళీకబళ
లనాంకుర్వతాంపర్వతేన్ద్రాఃపర్వే స్వైరంచరంతుత్వయివహతివి భోభో
జవీంధరిత్రీం॥ రాజాచమత్కృతః తస్మైశతమశ్వాన్దదౌ తతోభాండా
కోలిఖతి - క్రీడోద్యానేనరేంద్రేణశతమశ్వాఃమనోజవాః - ప్రదత్తాఃకా
దేవాయసహకారతరోరధః - తతఃకదాచిద్భోజో విచారయతిస్మ - మత్
సదృశోవదాన్యః కో౽పినాస్తీతితద్గర్వంవిదిత్వా ముఖ్యామాత్యో విక్రమార్క
స్యపుణ్యపత్రం భోజాయప్రదర్శయామాస - భోజస్తత్రపత్రేకించి త్స్థి
తావమపశ్యత్ - తథాహి విక్రమార్కః పిపాసయాప్రాహ॥ శ్లో॥ స్వ
చ్ఛంసజ్జనచిత్తవల్లఘుతరం దీనార్తివచ్ఛీతలంపుత్రాలింగనవత్తథైవమధు
రంతద్బాల్యసంజల్పవత్। ఏలోశీరలవంగచందనలసత్కర్పూరకస్తూ
రికాపాటలికేతకైస్సురభితంపానీయమానీయతాం॥ తతోమాగధః ప్రా
హ॥ శ్లో॥ వక్త్రాంభోజంసరస్వత్యధివసతిసదాశోణఏవాధరస్తేబాహుః కా
కుత్స్థవీర్యస్మృతికరణ పటుర్దక్షిణస్తేసముద్రః॥ వాహిన్యః పార్శ్వమే
తాః కథమపిభవతోనైవముంచత్యభీక్ష్ణం స్వచ్ఛేచిత్తేకుతో౽భూత్కథయ
నరపతేతేంబుపానాభిలాషః॥ తతోవిక్రమార్కఃప్రాహ - తథాహి॥ శ్లో॥
అష్టౌహాటకకోటయస్త్రినవతిర్ముక్తాఫలానాంతులాః పంచాశన్మధుగంధ
మత్తమధుపాఃక్రోధోద్ధతాస్సింధురాః। అశ్వానామయుతంప్రపంచచతురం
వారాంగనానాంశతం దత్తంపాండ్యనృపేణయౌతకమిదం వైతాళికాయా
ర్ప్యతాం॥ తతోభోజః ప్రథమమేవఅద్భుతం విక్రమార్కచరిత్రం దృష్ట్వా
నిజగర్వంతత్యాజతతః కదాచిద్ధారానగరేరాత్రౌవిచరన్ రాజాక్వచన
వాలమేశీతాళుంబ్రాహ్మణమిత్థంతమువలోక్యస్థితః॥ శీతేనాధ్యుషితస్యమా

చ్చింతార్ణవే మజ్జతశ్శాన్తాగ్నేః స్ఫుటితాధరస్య ధమతః క్షుత్క్షామ
స్యమే। నిద్రా క్వాప్యవమానితేవ దయితా సంత్యజ్య దూరం గతా సత్పా
త్రప్రతిపాదితేవ కమలా నో హీయతే శర్వరీ॥ ఇతి శ్రుత్వా రాజా ప్రాతస్తమా
య పప్రచ్ఛ- విప్ర పూర్వేద్యుః రాత్రౌ త్వయా దారుణశ్శీతభారః కథం
ఢః॥ విప్ర ఆహ॥ శ్లో॥ రాత్రౌ జానుర్దివా భానుః కృశానుస్సంధ్యయోర్ద్వయోః॥
శీతం మయా నీతం జానుభానుకృశానుభిః। రాజా తస్మై సువర్ణకలశత్ర
ప్రాదాత్- తతః కవిః రాజానం స్తౌతి॥ శ్లో॥ ధారయిత్వా త్వయాత్మానం
త్యాగధనాధునా। మోచితా బలికర్ణాద్యాస్స్వయశోగుప్తవేశ్మనః॥
తస్మై లక్షం దదౌ॥ ఏకదా క్రీడోద్యానపాల ఆగత్య ఏకమిక్షుదండం రా
రో ముమోచ- తంచ రాజా కరే గృహీతవాన్- తతో మయూరకవిః నిశా
రిచయవశాత్ ఆత్మని రాజ్ఞా కృతామవజ్ఞాం మనసి నిధాయ ఇక్షుమిషే
ణాహ॥ శ్లో॥ కాంతోసి నిత్యమధురోసి రసాకులోసి కించాసి పంచశరకార్ముక
మద్వితీయం। ఇక్షో తవాస్తి సకలం పరమేకమూనం యత్సేవితో భజసి నీరస
తాం క్రమేణ। రాజా కవిహృదయం జ్ఞాత్వా మయూరం సమ్మానితవాన్- తతః
కదాచిద్రాత్రౌ సౌధోపరి క్రీడాపరో రాజా శశాంకమాలోక్య ప్రాహ॥ శ్లో॥
యదేతచ్చంద్రాంతర్జలదలవలీలాం వితనుతే తదాచష్టే లోకశ్శశక ఇతి నో
మాం ప్రతి తథా। తతశ్చాధో భూమౌ సౌధాంతరం ప్రవిష్టః కశ్చిచ్చోర ఆహ॥
అహం త్విందుం మన్యే త్వదరివిరహాక్రాంతతరుణీకటాక్షోల్కాపాతవ్ర
ణకళంకాంకితతనుం॥ రాజా తచ్ఛ్రుత్వా ప్రాహ- అహో మహాభాగ క
స్త్వమర్ధరాత్రే కోశగృహమధ్యే తిష్ఠసీతి స ఆహ- దేవ అభయం మే దేహి
రాజా తథేతి- తతో రాజానం స చోరః ప్రణమ్య స్వవృత్తాంతమకథయత్- తు
ష్టో రాజా చోరాయ దశకోటిసువర్ణస్యాష్టౌ మత్తాన్ గజేంద్రాంశ్చ దదౌ-
కోశాధికారీ ధర్మపత్రే లిలేఖ॥ శ్లో॥ స తస్మై చోరాయ ప్రతిహతమృత్యు
భయాయ ప్రభుః ప్రీతః ప్రాదాదుపరితనపాదద్వయకృతే। సువర్ణానాం కో
టీర్దశ దశ కోటీః శతగిరీన్ గజేంద్రానష్టౌ సుదమదితకూజన్మధులిహః॥
కదాచిద్ద్వారపాల ఆగత్య ప్రాహ- దేవ కౌపీనావశేషో విద్వాన్ ద్వారి వ
ర్తత ఇతి రాజా- ప్రవేశయేతి- తతః ప్రవిష్టస్స కవిర్భోజమాలోక్య అద్య మే దారి
ద్ర్యనాశో భవిష్యతీతి మత్వా తుష్టో హర్షాశ్రూణి ముమోచ- రాజా తమా

లోక్య ప్రాహ- కవే కిం రోదిషీతి తతః కవిరాహ- రాజన్ ఆకర్ణయ మద్గృహ
తిం॥ శ్లో॥ అయమేలా జా ఉచ్చైః పథి వచనమాకర్ణ్య గృహిణీ శిశోః కర్ణౌ
యత్నాత్సుపిహితవతీ దీనవదనా। మయి క్షీణోపాయే యదకృత దృశావశ్రుబహు
ళే తదంతశ్శల్యం మే త్వమసి పునరుద్ధర్తుముచితః॥ రాజా శివ శివ కృష్ణ కృ
ష్ణేత్యుదీరయన్ ప్రత్యక్షరలక్షం దత్త్వా ప్రాహ- సుకవే త్వరితం గచ్ఛ గేహం
గృహిణీ ఖిన్నా మా భూదితి తతః కదాచిన్మృగయా పరిశ్రాంతో రాజా క
చిన్మహావృక్షస్య ఛాయామాశ్రిత్య తిష్ఠతి స్మ తత్ర శాంభవదేవో నామ కవి
శ్చిదాగత్య రాజానం వృక్షమిషేణాహ॥ శ్లో॥ ఆమోదైర్మరుతో మృగాః
లయోల్లాసైస్స్వచ్ఛాతాపసాంత్వైః పుష్పైః షట్చరణాః ఫలైశ్శకునయో ఘర్మా
ర్దితాశ్ఛాయయా- స్కంధైర్గంధగజాస్త్వయైవ విహితాస్సర్వే కృతార్థా
స్తతః। త్వం విశ్వోపకృతే తు మోసి భవతా భగ్నా వదాన్యే ద్రుమాః॥ కించ॥ శ్లో॥
విదితగుణాపి సత్కవిభణితిః కర్ణేషు వమతి మధుధారాం। అనధిగత పరిమ
ళాపి హరతి దృశం మాలతీమాలా॥ తాభ్యాం శ్లోకాభ్యాం చ సంతుష్టో రాజా
ప్రత్యక్షరలక్షం దదౌ- అన్యదా శ్రీభోజః శ్రీమన్మహేశ్వరం నంతుం శివాల
యమభ్యగాత్- తదా కోపి బ్రాహ్మణో రాజానం శివసన్నిధౌ ప్రాహ దేవ॥ శ్లో॥
ర్ధం దానవవైరిణా గిరిజయాప్యర్ధం శివస్యాహృతం దేవేత్థం జగతీతలే పుర
హరాభావే సమున్మీలతి। గంగా సాగరమంబరం శశికలా నాగాధిపః క్ష్మాతల
సర్వజ్ఞత్వమధీశ్వరత్వమగమత్త్వాం మాం తు భిక్షాటనం॥ రాజా అక్షరలక్షం
దదౌ- తతః కదాచిద్ద్వారపాల ఆగత్య ప్రాహ- దేవ కోపి విద్వాన్ ద్వా
రి తిష్ఠతీతి రాజా- ప్రవేశయేతి- తతః ప్రవిష్టో విద్వాన్ పపాఠ॥ శ్లో॥ క్షణమప్యను
గృహ్ణాతి యం దృష్టస్తేనురాగిణీ। ఈర్ష్యయేవ త్యజత్యాశు తం నరేంద్ర దరిద్రతా॥
రాజా లక్షం దదౌ- పునరపి పపాఠ కవిః- కేచిన్మూలాకులాశాః కతిచిదప
స్కంధసంబంధభాజః ఛాయాం కేచిత్ప్రపన్నాః ప్రపదముపిపరే పల్ల
మున్నయంతి। అన్యే పుష్పాణి పాణౌ దధతి తదపరే గంధమాత్రస్య పాత్రం
స్వల్పాః కింతు మాదృక్ఫలమహహ న హి ద్రష్టుమప్యుత్సహంతే॥ ఏతాన్నా
ర్ణ్య బాణః ప్రాహ॥ శ్లో॥ పరిచ్ఛిన్నస్వాదోమృతగుడమధుక్షౌద్రపయ
సాం కదాచిచ్చాభ్యాసాద్భజతి నను వైరస్యమధికం। ప్రియాబింబోష్ఠే
రుచిరకవివాక్యేప్యనవధిర్నవానందః కోపి స్ఫురతి తు రసోసౌ నిరుపమః
తతో రాజా లక్షం దత్తవాన్- తతః కదాచిత్ సింహాసనమలంకుర్వాణే శ్రీ

ద్వారపాలఆగత్య ప్రాహ - దేవ వారాణసీదేశాదాగతః కోఽపి భవభూతి
ర్నామ కవిః ద్వారి తిష్ఠతీతి - రాజా ప్రాహ ప్రవేశయేతి। తతః ప్రవిష్టస్సోఽపి సభా
ంతత్ తతస్సభ్యాస్సర్వే తదాగమనేన తుష్టా అభవన్ - రాజా చ భవభూతిం
ప్రణమతిస్మయ చ స్వాసీత్తుర్యక్త్వా తదాజ్ఞయోపవిష్టః భవభూతిః ప్రాహ॥
॥ శ్లో ॥ నానీయన్తే మధుని మధుపాః పారిజాతప్రసూనైః నాభ్యర్థ్యంతే తు
రుచినా చంద్రికాయాం చకోరాః । అస్మద్వాఙ్మాధురీమధురమాపద్య
ర్వావతారాః సోల్లాసాస్స్యుస్స్వయమిహ విబుధాః కింముధాభ్యర్థనా
నాస్మాకం శిబికా న కాపి కటకాద్యాలంక్రియా సత్క్రియా నోత్తుంగ స్తు
నకశ్చిదనుగో నైవాంబరం సుందరం। కింతు క్ష్మాతలవర్త్యశేషవిదుషాం సా
ర్వవిద్యాజుషాం చేతస్తోమకరీశిరోగతికరీ ద్యానవద్యాస్తినః ॥ ఇత్యాక
బాణః పండితపుత్రః ప్రాహ - ఆః పాంపధరాధీశ సభాయామహం కారం మా
ః॥ శ్లో॥ నిశ్వాసోఽపి న నిర్యాతి బాణే హృదయవర్తిని। కిం పునః ప్రకటాటోప
బద్ధా సరస్వతీ॥ తతో భవభూతిః వరాభవమసహమానః ప్రాహ ॥ శ్లో॥ హ
దాకృష్టానాం కతిపయపదానాం రచయితా జనస్స్పర్ధాలుశ్చేదహహ
నావశ్యవచసా ॥ భవేదద్యశ్వో వా కిమిహ బహునా పాపినికలౌ ఘటా
నిర్మాతుస్త్రిభువనవిధాతుశ్చ కలహః పునరాహ - కాళిదాసకవేర్వా
దాచిన్నస్త్రిరాసహ - కలయత్యద్య సాహాయ్యం చేద్భూతాభీష్టా పదేపదే - తతః కా
ంసః ప్రాహ - సఖే భవభూతే మహాకవిరసి అత్ర కిము వక్తవ్యం॥ శ్లో ॥ ఏషా
రేంద్రపరిషన్మహావండితమండితా। అవయోరంతరం వేత్తి రాజా వా శివస
ః॥ తచ్ఛ్రుత్వా రాజా ప్రాహ - యువాభ్యాం రత్యంతో వర్ణనీయ ఇతి - భ
ాతిః॥ శ్లో॥ ముక్త్వా భూషణమిందుబింబముజని వ్యాకీర్ణతారం నభః స్మారం
సమాపేత చాపలమభూదిందీవరే ముద్రితే। వ్యాలీనం కలకంఠమందరణితం
దానిలైర్మందితం స్పందస్తబకా చ చంపకలతా సా భూన్న జానే తతః కా
ళిదాసః ప్రాహ॥ శ్లో॥ స్విన్నం మండలమైందవం విలులితం స్రగ్భారనద్ధం
ః ప్రాగేవ ప్రథమానకైతకశిఖాలీలాయితం సుస్థితం। శాంతం సుందలతాం
కువలయద్వంద్వం తిలోన్మీలితం పీతం ః క్రమమసీత్కృతం న హితతో జా
నాసీదితి॥ రాజా కాళిదాసం ప్రాహ - సుకవే భవభూతినా సహ సామ్యం
వ వక్తవ్యం - భవభూతిరాహ - దేవ కిమితి వారయసి - రాజా - సర్వప్రకారే
ధిరసి - తతో బాణః ప్రాహ - రాజన్ భవభూతిః కవిశ్చేత్ కాళిదాసో వక్త

వ్యోవా - రాజా - బాణకవే కాళిదాసః కవిర్న కింతు పార్వత్యాః కశ్చిద
పురుషావతార ఏవ - తతో భవభూతిరాహ - దేవ కిమత్ర ప్రాశస్త్యం భాతి-
జా ప్రాహ - భవభూతేః కిమువక్తవ్యం ప్రాశస్త్యం - కాళిదాసశ్లోకే యత
తః శిఖాలీలాయితం సుస్మితమితి పఠితం - తతో భవభూతిరాహ దేవ పక్షపా
నవదసీతి - తతః కాళిదాసః ప్రాహ - దేవ అపఖ్యాతిర్మాభూత్ భువనేశ్వరీ
తాలయం గత్వా తత్సన్నిధౌ తాం పురస్కృత్య ధటాయాం శోధనీయం త్వ
తతో భోజః సర్వకవిబృంద వందితస్సన్ భువనేశ్వరీదేవాలయం ప్రాప్య
తత్సన్నిధౌ భవభూతిహస్తే ఘటాం దత్వా శ్లోకద్వయం చ తుల్యపత్రద్వయ
త్వా తులాయాం ముమోచ - తతో భవభూతిభాగే లఘుత్వే దృష్ట్వా తాం ఈష
న్నతి - జ్ఞాత్వా దేవీ భక్తపరాధీనా సదసి తత్పరిభవో మా భూదితి స్వావతం
సకమకరందం వామకరనఖాగ్రేణ గృహీత్వా భవభూతిపత్రే చిక్షేప - తత
ళిదాసః ప్రాహ ॥ అహో మే సౌభాగ్యం మమ చ భవభూతేశ్చ ఫణితిం ఘ
టాయామారోప్య ప్రతిఫలతి తస్యాం లఘిమని - గిరాం దేవీ సద్యశ్శ్రుతికలితక
కలికా మధూళీమాధుర్యం క్షిపతి పరిపూర్త్యై భగవతీ - తతః కాళి
సపాదయోః పతతి భవభూతిః - రాజానం చ విశేషజ్ఞం మనుతే
తో రాజా భవభూతికవయే శతమత్తగజాన్ దదౌ - అన్యదా రా
ధారానగరే రాత్రావేకాకీ విచరన్ కాంచన స్వైరిణీం సంకేతం గచ్ఛ
న్తీం దృష్ట్వా పప్రచ్ఛ - దేవి కా త్వమేకాకినీ మధ్యరాత్రౌ క్వ గచ్ఛసీతి - త
తశ్చ స్వైరిణీ సా తం రాత్రౌ విచరంతం శ్రీభోజం నిశ్చిత్య ప్రాహ । శ్లో ॥
త్వాదృశే యత్ర రాజన్ విషమేషుః క్షమాపతే । శాసనం యస్య రుద్రాద్యా
న వన్మాత్మిన్ క్షమస్వ తే । తతః తుష్టో రాజా హోర్గండాదాదాయ ఉజ్జ్వలం వల
చ తస్యై దత్తవాన్ సా చ యథాస్థానం ప్రాప తతో వత్సే నిగచ్ఛన్ క్వాపి
హే పకాకినీం రుదంతీం నారీం దృష్ట్వా కిమర్థమద్య రాత్రౌ రోదితి కిన్ను ఖ
తస్యా ఇతి విచారయితుమేవమంగరక్షకం ప్రాహిణోత్ - తతోంగర
క్షకః పునరాగత్య ప్రాహ - దేవ మయా పృష్టా యదాహ తచ్ఛృణు ॥ శ్లో ॥ వృ
మత్పతిరేష మంచకగతస్థూణావశేషం గృహం కాలోయం జలద
మః కుశలినీ వత్సస్య వార్తాపి నో । యత్నాత్సంచితతైలబిందుఘటికా భ
గ్నేతి పర్యాకులా దృష్ట్వా గర్భభరాలసాం నిజవధూం శ్వశ్రూశ్చిరం రో
దతి ॥ తతః కృపావారిధిః క్షోణీపాలః తస్యై లక్షం దదౌ - అన్యదా కో

[illegible] విప్రః [illegible] స్తుత్వా ప్రాహ ॥ శ్లో॥ శుక్తిద్వయపుటే భోజ [illegible] వర్షస్య [illegible] ముక్తాఫలం శీతాంశుమండలం॥ [illegible] తుష్టో రాజా [illegible] అన్యదా [illegible] పి కోపీనావశేషో రాజని [illegible] కనకమాణిక్యవస్త్రాదిభూషణం [illegible] ఆలోక్య రాజా సంప్రాహ [illegible] శ్లో॥ [illegible] కుండలే భూషణ [illegible] దంత [illegible] వికాసి [illegible] రాజా [illegible] రాజసభాసు భాషితికలా కౌశల్యమేవాస్తినః॥ తత్ర [illegible] అన్యదా రాజా [illegible] చంద్రమండలం దృష్ట్వా [illegible] [illegible] అంకం కేపి శశంకిరే జలనిధేః పంకం పరే మేనిరే [illegible] ఇతి రాజా [illegible] కాళిదాసః [illegible] ఉత్తరార్ధం [illegible] ఇంద్రా [illegible] నీలశకలన్యాసం [illegible] దధతమసం [illegible] రాజా [illegible] తస్య [illegible] రాజా [illegible] లక్ష్మీ క్రీడా [illegible] సంపూర్ణం [illegible] భువి [illegible] భూ [illegible] సంహారస్యాస్తిక [illegible] జనయ [illegible] రాజా [illegible] సభాయాం [illegible] శ్లో॥ [illegible] జా [illegible] । దేవి కాపి విరించి [illegible] ముఖ [illegible] రాజా [illegible] బాణః [illegible] ప్రబంధం [illegible] ప్రాహ ॥ శ్లో॥ [illegible] । [illegible] సార [illegible] సాయ [illegible] స్యాపి [illegible] అన్యదా రాజా [illegible] ప్రాతః ప్రాహ — దేవి ప్రభాతం [illegible] ప్రాహ॥ శ్లో॥ [illegible] ప్రసన్న [illegible] । అపసరతి చ ధ్వాంతం [illegible]

మివదూరతః ప్రజతిచ నిశా క్షిప్రం లక్ష్మీర్నిరుద్యమినామివ॥ రాజా లక్షందత్త్వా
కాళిదాసంప్రాహ - సఖసుకవే త్వమపి ప్రభాతం వ్యావర్ణయేతి - కాళి
దాసః॥ శ్లో॥ అభూత్పింగాప్రాచీ సపతిరివప్రాశ్యకనకంగతచ్ఛాయశ్చ
న్ద్రో బుధజనఇవగ్రామ్యసదసి । క్షణాత్క్షీణాస్తారానృపతయ ఇవాను
మపరానదీపారాజంతేవినయరహితానామివగుణాః॥ రాజాతస్మైప్ర
త్యక్షరలక్షందదౌ - అన్యదా ద్వారపాలఆగత్యప్రాహ దేవకాపిమాలాకార
స్త్రీద్వారితిష్ఠతీతి - రాజాప్రవేశయేతి - తతఃప్రవేశితాసాచ నమస్కృత్య
పఠతి ॥ శ్లో॥ సమున్నతఘన స్తబకచుంబితుంబీఫలక్వణన్మధురవీణయా
బుధలోకలోలభ్రువా । త్వదీయముపగీయతే హరకిరీటకోటిస్ఫురత్తుషా
రకరకన్దళీకిరణపూరగౌరంయశః ॥ రాజాఅహోమహతీపదపద్ధతి రిత్యు
క్త్వాప్రత్యక్షరంలక్షందదౌ అన్యదారాత్రౌ రాజాధారానగరే విచరన్ క
చిద్గృహేకామపి కామినీముయాఖల పరాయణాంస్వకర్మ రాజాతాం స్త్రియం
ఘర్మాంబుకణదంతురాననాం సుకుమారాంగీం విలోక్యతత్కరస్థముసలం ప్రాహ
హేముసలఏతస్యాః కరపల్లవస్పర్శేనాపిత్వయి కిసలయంనాసీత్ - త్వ
స్యోగ్ధాకాష్ఠమేవత్వమితి-తతోరాజాఏకంచరణంపఠతిస్మ॥ శ్లో॥ ముసలకి
సలయం నైతత్ క్షణాద్యన్నజాతం । తతోరాజాప్రాతస్సభాయాంసమాగత్య
కాళిదాసంవీక్ష్యముసలకిసలయం నైతత్ క్షణాద్యన్నజాతంఇతిపఠితవ్యా
న సమస్యాంచకారయత్ సమస్యాంపూరయేత్యువాచ - తతఃకాళిదాసఃప్రాహజగతివిదితమే
తత్కాష్ఠమేవాసినూనంతదపిచకిలసత్యంకాననేవస్థితోసి । నవకువలయనేత్రా
పాణిసంగోత్సవేస్మిన్ముసలకిసలయంతే తత్క్షణాద్యన్నజాతం॥ తతఃరాజా
ప్రత్యక్షరలక్షందదౌ-అన్యదా రాజాదిగ్ఘ్న కాలంజలకేళింవిధా
యసరిత్తీరస్థనవటవిటపిచ్ఛాయాయాంవిశ్రాన్తః - తత్రైకశ్శిల్పి
సత్వప్రాహ॥ శ్లో॥ ఘన్నంసైన్యగజోభరేణభవతశ్శ్రీభోజదేవక్షమారక్షా
దక్షిణదక్షిణక్షితిపతిః సేతుర్బంధంతదక్షిణాత్ । నిశ్శంకోసిరపత్రపోసిరను
సబాణేఘ పూర్ణస్సహృత్ప్రస్త్రకోసిరపత్యకోసిరసజోనిహాటకోసిగేతి
కించ॥ శ్లో॥ అకాండధృతమానసవ్యవసితోత్సవైస్సారసైరకాండపటుతా
ణ్డవైస్సిశిఖండినామండలైః । దిశస్సముదలోకితాస్ఫురసనిర్ఝరప్రోల్లసన్న
త్వత్ప్రథమవగాధినీనజనిఘోరజశ్యామలాఃతతో రాజా లక్షద్వయంప్రాదా
న్నేవతస్యశాఖాయామేకంకాకంరటంతంకోకిలంచాన్యత్రా

స్రాజం తమవీక్ష్య దేవజయనామా కవిరాహ॥శ్లో॥ నోచారూచరణౌ నచా
రౌ చపంచూనణ వాచ్యం వచోనోపి లాచతురాగతినణచ సువిః పతత్ర
యంతవ - ప్రహాస్రకైంకృతి నిస్సరాంగిరమిహాస్థానే వృథైవోద్గిరణమూ
ప్యంఘననలజ్జ సేవ్య సగ్గృశంపాండిత్యమున్నాటయణ ॥ తత వినాం దేవజ
వినాకారమి హెణవిరచితాం స్సగ్గణాం మన్యమానస్తత్ స్పర్ధాలుః హ
స్సానామకవిః కోపేనేత్యాప్యపూర్వంప్రాహ॥శ్లో॥తుల్యవర్ణచ్ఛదైః కృష్ణః
కైస్సహసంగతః కేనవాఖ్యాయతే కాకః స్వయంయదినభాషతే ॥ త
జాతయోః హరిశర్మ-దేవజయయోః అన్యోన్యవైరం జ్ఞాత్వా మిథః
గనాదివస్త్రాలంకారాదిదానేనచ మిత్రత్వం వ్యధాత్ - అన్యదా రాజా
నమూర్ఖస్యగస్థ వర్ణనికం చిత్తపోనిధిం దృష్ట్వా తం ప్రాహ- భవాదృ
నాస్తికసంభాగ్యయ ంభవతాం కస్థితిః - భోజనాథణ కేనాప్రార్థ్యం
స్వ రాజవచనం హాకర్ణ్య తపోనిధిః ఆహ॥ శ్లో ॥ ఫలం స్వేచ్ఛాలభ్యం
ప్రతివనం నఖేదం క్షితిరుహాం పయఃస్థానేస్థానే శిశిరమధురం పుణ్యసరితాం మృ
దుస్పర్శాశయ్యా సులలితలతాపల్లవమయీ సహంతే సంతాపం తదపి ధనినాం
ద్వారి కృపణాః॥ రాజన్ వయం కమపి నాభ్యర్థయామః సగృహీతా మశ్చేత రాజా
స్తోసమతి - తతస్తత్ర గతే శాదాగస్య కస్మిన్ దిని రాజానంస్వస్తిత్యాహ తంచ రా
పృచ్ఛతి - విద్వన్ అత్ర తే స్థితిరితి - విద్వానాహ ॥ శ్లో ॥ యత్రాంబు నిందత్య
మృతం అంగ్నజాస్సురేశ్వరాః । చింతామణిశ్చ పాషాణాః స్తత్ర నోవసతి-
ర్భో ॥ తదా రాజా లక్షం దత్వా ప్రాహ - కాశీదేశే కాపి శేషవార్తేతి
ఆహ- దేవ ఇదానీం కాచిదద్భుతవార్తా తత్ర లోకముఖేన శ్రుతా- దేవా దుః
సదీనా ఇతి- రాజా- దేవానాం కుతో దుఃఖం - విద్వన్- సచాహ- దేవాసః క్వా
నోదత్రో భోజేనకనకాచల ఇతి వ్యగ్రధియో దేవా భోజ వా రైతినూత
- తతో రాజా కుతూహలో క్త్యలుష్టస్సత స్మైపునః లక్షం దగౌ తతో ద్వా
పాలః ప్రాహ - దేవ శ్రీశైలాదాగతః కశ్చిద్విద్వాన్ బ్రహ్మచర్యనిష్ఠః-
పతే ఇతి రాజా - ప్రవేశయేత్యాహ తత్ర ఆగత్య బ్రహ్మచారీ చిరంజీవే
కవతి- రాజా తం పృచ్ఛతి- బ్రహ్మన్ బాల్యేపవకలి కాలానుగానుసంకీర్ణనామవ్ర
తె - అస్వహాముపగా సేనక్కోసి - కస్యచిత్ బ్రాహ్మణస్య కన్యాంతు
భ్యం దాపయిష్యామి - త్వం చేద్గృహస్థాశ్రమమంగీకరిష్యసీతి- బ్రహ్మచారి
ప్రాహ- దేవ త్వమీశ్వరస్తే కిమసాధ్యం ॥ శ్లో ॥ సారంగాస్సుహృదో

గృహంగిరిగుహాశాంతిః ప్రియాగేహినీవృత్తిర్వన్యలతాఫలైర్నివసన
శ్రేష్ఠంతరూణాంత్వచః - త్వద్ధ్యానామృతపూర్ణమగ్నమనసాంయేషామి
యంనిర్వృతిః - తేషామిందుకళావతంసయమినాం మోక్షేపినోనస్స్పృహా
రాజా-ఉత్థాయపాదయోఃపతతిఆహచ - బ్రహ్మన్మయాకింకర్తవ్యమితి
సఆహ దేవవయంకాశీంజిగమిషవః తతఏకంవిధేహి- యేనత్వత్సదనేపండితాః
రాత్రౌ సర్వానపిసపత్నీకాన్ కాశీంప్రతిప్రేషయతతోహంగోష్ఠీష్వ
కాశీంగమిష్యామీతిరాజాతథాచకార తతస్సర్వేపండితవరా స్తదాజ్ఞయాప్ర
స్థితాః కాళిదాసఏకోనగచ్ఛతిస్మ- తదారాజాకాళిదాసంప్రాహ - సుకవే
త్వంకుతోనగతోసీతి తతఃకాళిదాసోరాజానంప్రాహ - దేవసర్వజ్ఞోసి ॥ తే
యాంతీర్థేషుబుధాయేశంభోర్ద్వారవర్తినః - యస్యగౌరీశ్వరశ్చిత్తే తీర్థం
భోజసభాహిసః- తతోవిద్వత్సుకాశీంగతేషు రాజాకదాతత్సభాయాం కాళి
దాసంస్పృష్ట్వాతిస్మ - కాళిదాసఅస్యాతిపిప్రియతంకిత్వయేతి సఆహ- వేశ్యాము
దకపింపిరాసుహీనవత్స నోహమహేంద్రాచతెక్షైరాసస్య శిలాతతేషువు
యాప్రోగ్ధ్వారభాగేష్వపి - సహస్రద్రావపితేషుతేషు బహుశోభోజప్రసూతం
తేషుయాలోకాలోకవిహారచారణగణైస్సంగీయమానంయశః తత్రస్వానత్ర
తోరాజాప్రత్యక్షరలక్షందదౌ - తతఃకదాచిద్రాజావిద్వద్బృందంనిర్గతంకా
ళిదాసంచ అనవరతవేశ్యాలంపటంజ్ఞాత్వావ్యచింతయత్ - వహంబాణప
యూరప్రభృతయోమదీయాసభ్యాజ్ఞావ్యవధుః- అయంచవేశ్యాస్సలంపట
యాజ్ఞాంనాద్రియతే - కింకుర్మఇతితతోరాజా సాపేక్షంకాళిదాస
పశ్యత్ - తతస్సనిరాజావజ్ఞాంజ్ఞాత్వాకాళిదాసః అల్లాళదేశంగత్వాత
ద్ధినాథంప్రాప్యప్రాహ - దేవమాళవేంద్రస్యభోజస్యావజ్ఞయాత్వద్దే
శంప్రాప్తోహంకాళిదాసనామాకవిరితి - తతోరాజ్ఞామానసన్నేఉపవేశ్యప్రా
హసుకవే-భోజసభాయాంఇహాగతైఃపండితైస్సముదితశ్శ్రుతశ్శస్తేమహామా
సుకవేత్వాం సరస్వతింవదంతితత్కిమపిపఠ - తతఃకాళిదాసఆహ॥ శ్లో
అల్లాళక్షోణిపాలత్వదహితనగరేసంచరంతీకిరాతీ కీర్ణాన్యాదాయ రత్నా
న్యురుతరఖదిరాంగారశంకాకులాంగీ। క్షిప్త్వాశ్రీఖండఖండంతదుపరిముకుళీ
భూతనేత్రాధమంతీశ్వాసామోదానుయాతైర్మధుకరనికరైర్ధూమశంకాం
బిభర్తి॥తతస్తస్మైప్రత్యక్షరలక్షందదౌతతఃకదాచిదల్లాళరాజః కాళిదాసం
ప్రపచ్ఛ - సుకవేఏకశిలానగరీంవ్యావర్ణయేతి- తతఃకవిరాహ॥ శ్లో॥ అపాంగ

స్తైరపదేశపూర్వైర్వ్యారేణదృశామేకశిలానగర్యాం । వీథీషువీథీషువినాప
రాధంపదేపదేశ్వంఖలితాయువానః॥ పునశ్చప్రత్యక్షరలక్షందదౌ- పునశ్చప
ఠికవిః- అంభోజపత్రాయతలోచనానాం అంభోధిదీర్ఘాస్వపిదీర్ఘికాసు। సమాగతానాంకుటిలైరపాంగైరనంగబాణైః ప్రహతాయువానః॥ పు
నశ్చఅల్లాళనృపతిః ప్రత్యక్షరలక్షంకదాపివంతత్రైవస్థితః కాళిదాసః- అత్రాంతరే ధారానగర్యాంభోజంప్రాప్యద్వారపాలః ప్రాహ- దేవఘూర్జరదేశా
త్- మాఘనామాపండితవరఆగత్యనగరాద్బహిరాస్తే తేనచస్వపత్నీరాజ
ద్వారిప్రేషితా- రాజాతాంప్రవేశయేత్యాహ తతోమాఘపత్నీ ప్రవేశితా
సారాజహస్తేపత్రంప్రాయచ్ఛత్ రాజాతదాదాయవాచయతి॥ శ్లో॥ కుము
దవనమపశ్రీ శ్రీమదంభోజషండంత్యజతిముదముల్కూకః ప్రీతిమాంశ్చక్రవా
కః- ఉదయమహిమరశ్మిర్యాతిశీతాంశురస్తం హతవిధిలసితానాంహీవిచి
త్రోవిపాకః॥ ఇతిరాజాతదద్భుతంప్రభాతవర్ణనమాకర్ణ్య లక్షత్రయంద
త్వామాఘపత్నీమాహ- మాతరిదంభోజనాయదీయతే ప్రాతరహంమాఘ
పండితమాగత్యనమస్కృత్యపూర్ణమనోరథంకరిష్యామీతి- తతస్సాతదా
దాయగచ్ఛంతీంయాచకానాంముఖాత్స్వభర్తుశ్శారదచంద్రకిరణగౌరాన్
గుణాన్శ్రుత్వాతేభ్యఏవధనమఖిలంభోజదత్తందత్తవతీమాఘపండితంస్వ
భర్తారమసౌసాధ్వీప్రాహ- నాథ రాజ్ఞాభోజేనాహంబహుమానితా ధనంప
శ్చాయాచకేభ్యస్త్వద్గుణానాకర్ణ్యదత్తవతీమాఘఃప్రాహ దేవిసాధుకృ
తం- పరమేతేయాచకాస్సమాయాంతికిలతేభ్యః కిందేయమితితతోమాఘ
పండితంవస్త్రావశేషంజ్ఞాత్వాకోప్యర్థీప్రాహ॥ శ్లో॥ ఆశ్వాస్యపర్వతకు
లంతపనోష్ణతప్తముద్దామదావవిధురాణిచకాననాని। నానానదీనదశతాని
చపూరయిత్వారిక్తోసియజ్జలదసైవతవోత్తమశ్రీః- ఇత్యేతదాకర్ణ్యమాఘ
స్స్వపత్నీమాహ॥ దేవి॥ శ్లో॥ అర్థానసంతినచముంచతిమాందురాశా త్యా
గాత్సంకుచతిదుర్లలితమ్మనోమే। యాచ్ఞాచలాఘవకరీస్వవధేచపాపం ప్రా
ణాస్స్వయంప్రజతకింపరిదేవనేన॥ దారిద్ర్యానలసంతాపశ్శాంతస్సంతోష
వారిణా। యాచకాశావిఘాతాంతర్దాహః కేనోపశామ్యతీతితతస్తదా మా
ఘపండితస్యతామవస్థాంవిలోక్య సర్వేయాచకాఃయథాస్థానంజగ్ముః- ఏవం
దేశేషుయాచకేషుయథాయథంగతేషు- పశ్చాదపిచగంతవ్యంక్వసార్థకః పు

నరీవృతః ఇతివిలపన్ మాఘపండితః పరలోకమగాత్ తతో మాఘపత్నీ స్వామి
నిపరలోకంగతే సతిప్రాహ॥ శ్లో॥ సేవంతేస్మగృహంయస్య తావద్భూభుజం
దా-నస్వభార్యేనసహోయోయంప్రియతేమాఘపండితః తతోరాజామాఘ
విపన్నంజ్ఞాత్వానిజనగరాద్విప్రశతావృతమానీరాత్రావేవతత్రాగాత్-
తో మాఘపత్నీ రాజానంవీక్ష్యప్రాహ-రాజన్ యతః పండితవరస్త్వద్దేశంప్ర
ప్తః పరలోకమగాత్-తతోస్యకృత్యశేషంసమ్యగారాధనీయంభవతేతి-తతో
రాజామాఘంవిపన్నంనర్మదాతీరంనీత్వాయథోక్తేనవిధినాసంస్కారమకా
రోత్-తత్రచమాఘపత్నీవహ్నింప్రవిష్టా-తయోశ్చపుత్రవత్సర్వంచక్రేభో
జః-తతోమాఘేదివంగతే రాజాశోకాకులోవిశేషేణ కాళిదాసవియోగేన
పండితానాంప్రవాసేనకృశోభూద్దినేదినేబహుళపక్షశశీవ-తతోమాత్యై
ర్మిళిత్వాచింతితం- అల్లాళదేశే కాళిదాసోవసతితస్మిన్నాగతేరాజాసుఖీభ
వ్యతీతి-ఏవంవిచార్యామాత్యైః పత్రేకిమపిలిఖిత్వాతత్పత్రంకైకస్యామాత్య
స్యహస్తేదత్వాప్రేషితం-సకాలక్రమేణకాళిదాసమాసాద్యరాజ్ఞోమాత్యై
ప్రేషితోస్మీతినత్వాతత్పత్రంకత్తవాన్-తతస్తత్ కాళిదాసోవాచయత్॥

శ్లో॥ సభవతిసభవతిసచిరంభవతి చిరంచేత్ఫలేవిసంవాదీ - కోపస్సత్పురుషా
ణాంతుల్యస్స్నేహేనసీచానాం - సహకారేచిరంస్థిత్వాసలీలం బాలకోకి
లంహిత్వాద్యాన్యవృక్షేషువిచరన్నపిలజ్జసే-కలకంఠయథాశోభాసహకా
రేభవన్గిరః - ఖదిరేవాపలాశేవాకింతథాస్యాద్విచారయేతి- తతః కాళిదాస
ప్రభాతేతంభూపాలమాపృచ్ఛ్యస్వాళవదేశమాగత్యరాజ్ఞః క్రీడోద్యానేస్థి
తః- తతోరాజాచతత్రాగతంజ్ఞాత్వాస్వయంగత్వామహతాపరివారేణ
మానీయసమ్మానితవాన్-తతఃక్రమేణవిద్వన్మండలేచసమాయాతేసాభో
పరిషత్ప్రాగివరేజే-తతస్సింహాసనమలంకుర్వాణంభోజంద్వారపాలః-ఆ
త్యప్రణమ్యాహ- దేవకోపివిద్వాన్ జాలంధరదేశాదాగత్యద్వార్యాస్తఇతి
రాజాప్రవేశయేత్యాహ- సచవిద్వానాగత్యసభాయాంతథావిధంరాజ
వంజగన్మాన్యాన్ కాళిదాసాదీన్ కవిపుంగవాంశ్చవీక్ష్యబద్ధజిహ్వ ఇవాజ
యత-సభాయాంకిమపితస్యముఖాన్ననిస్సరతి-తదారాజ్ఞోక్తం-విద్వన్ కిమ
పరేతి-సఆహ-ఆరనాళగళదాహశంకయామన్ముఖాదపగతాసరస్వతీ- తే
వైరికమలాకచగ్రహవ్యగ్రహస్తసనకవిత్వమస్తిమే- రాజాతస్మైషహీషి

ందదౌ. అన్యదా రాజా కౌతుకాకులస్సీతాం ప్రాహ - దేవి సురతం పఠేతి - సీతా
ప్రాహ ॥ శ్లో ॥ సురతాయ నమస్తస్మై జగదానందహేతవే ॥ అనుషంగి ఫలం యస్య
భోజరాజ భవాదృశాః ॥ తతస్తుష్టో రాజా తస్యై హారం దదౌ - తతో రాజా
నగర గ్రాహిణీం వేశ్యామవలోక్య కాళిదాసం ప్రాహ - సుకవే వేశ్యామే
ం వర్ణయేతి - తామవలోక్య కాళిదాసః ప్రాహ ॥ శ్లో ॥ కచభారాత్కుచ
రః కుచభారాద్భీతిమేతి కచభారః - కచకుచభారాజ్జఘనం కోయం చం
దాన నేచ మత్కారః ॥ భోజస్తుష్టస్స్వయమపి పఠతి ॥ వచనాత్పదయుగళీ
ం వచనాదధరశ్చ సంతపం క్షీణ్ణా కచతోః కుచయుగళీయం లోచనయుగళం
మధ్యత స్త్రసతి - అన్యదా భోజో ధారానగరే ఏకాకీ విచరన్ కస్యచిద్విప్రస్య
స్య గృహం గత్వా తత్ర కాంచన పతివ్రతాం స్వాంకే శయానం భర్తారము
ద్వహంతీమపశ్యత్ తతః తస్యాశ్శిశుస్సప్రోత్థితః జ్వాలాయాస్సమీపమగచ్ఛ
- ఇయంచ పతిధర్మ పరాయణా స్వపతిం నోత్థాపయామాస - తతశ్శిశుం
వహ్నౌ పతంతం నాగృహ్ణాత్ - రాజా చాశ్చర్యమవలోక్యాతిష్ఠత్ - తత స్సా
పతిధర్మ పరాయణా వైశ్వానరమప్రార్థయత్ - యజ్ఞేశ్వర త్వం సర్వకర్మ
సాక్షీ సర్వధర్మాన్ జానాసి మాం పతిధర్మ పరాదీనాం శిశుం గృహ్ణంతీంచ
జానాసి - తతో మదీయ శిశుమనుగ్రహీతుం నత్వం హాదహేతి - తతశ్శిశుః
యజ్ఞేశ్వరం ప్రవిశ్య తంచ హస్తేన గృహీత్వార్ధ ఘటికా పర్యంతం తత్రైవా
తిష్ఠత్ - తతో నారోదీత్ ప్రసన్నముఖశ్చ శిశుః - సాచ ధ్యానారూఢమతిష్ఠత్ - త
యదృచ్ఛయా సముత్థితే భర్తరి సా ఝడితి శిశుం జగ్రాహ - తంచ పరమధ
ర్మామాలోక్య విస్మయావిష్టో నృపతి రాహ - అహో మమ భాగ్యం కస్యాస్త్రియ
దృశ్యాః పుణ్యస్త్రియోపి మన్నగర మధివసంతీతి ॥ తతః ప్రాతస్సభాయామా
త్య సింహాసనే ఉపవిష్టః రాజా కాళిదాసం ప్రాహ - సుకవే మహదాశ్చర్యమ
హాపూర్వం మయా రాత్రౌ నృష్టమస్తీత్యుక్త్వా రాజా పఠతి ॥ శ్లో ॥ హుతాశశ్చం
దనపంక శీతలఇతి - కాళిదాసస్తతశ్చరణత్రయం ఝడితి పఠతి ॥ శ్లో ॥ సుతం పతం
ం ప్రసమీక్ష్య పావకే నబోధయామాస పతిం పతివ్రతా - తదాభవత్తత్పతిభ
గౌరవాత్ హుతాశనశ్చందనపంక శీతలః - రాజాచ స్వాభిప్రాయమ
వలోక్య విస్మితః పదాలింగ్య పాదయోః పతితస్స - ఏకదా గ్రీష్మకాలే రాజా అం
పురే విచరన్ సుమతాపతప్తః అలింగనాదికమకుర్వన్ తాభిస్సహ సరస

సల్లాపాద్యుపచారమనుభూయ తత్రైవసుప్తః - తతః ప్రాతరుత్థాయ రాజా సభాం ప్రవిష్టః కుతూహలాత్స్మరతి॥ శ్లో॥ మదుదాగమవార్తయాపి శూన్యస మజాగ్రతి సంప్రవృద్ధతాపే। భవభూతిరాహ॥ శ్లో॥ ఉరగీశిశవే బుభుక్షవే సా మదిశద్భ్రాతృకృతిమాననాసికేన - రాజా ప్రాహ భవభూతే లోకోక్తిస్సమ గుక్తైతి॥ తతోపాంగేన రాజా కాళిదాసం సమైక్షత - తతస్స ఆహ॥ శ్లో॥ అబలాసు లాసినోన్వభూవన్ నయనైరేవ నవోపగూహనాని। తదా రాజా స్వాభిప్రాయం జ్ఞాత్వా తుష్టః కాళిదాసం విశేషేణ సమ్మానితవాన్ - అన్యదా మృగయావరవశో రాజా అత్యంతమాతః కస్యచిత్సరోవరస్య తీరే నిబిడచ్ఛాయస్య జమ్బూవృక్షస్య మూలముపావిశత్ - తత్ర శయానే రాజ్ఞి జంబ్వా ఉపరి బహుభిః పక్షిభి జంబూఫలాని సర్వాణ్యపి చాలితాని - తాని శబ్దాయమానాని పశ్యన్ ఘుటికామాత్రం స్థిత్వా శ్రమం పరిహృత్యోత్థాయ తురగమవరుహ్య గతః - తతస్సభాయాం రాజా పూర్వానుభూతే కపిచలితఫలపతనరవమనుకుర్వన్ సః హాస్యమాహ॥ శ్లో॥ గుళుగుగ్గుళుగుగ్గుళు॥ తత ఆహ కాళిదాసః॥ శ్లో॥ జంబూఫలాని పక్వాని పతంతి విమలే జలే కపికంపితశాఖాభ్యో గుళుగుగ్గుళుగుగ్గుళు - రాజా తుష్ట ఆహ సుకవే త్వదృష్టమపి వర్ణయస్యేకం జానాసి - సాధూచ్చారదాతి ముహూర్తమహః పాదయోః పతతి స్మ - ఏకదా ధారానగరే ప్రచ్ఛన్నమపి చరన్ కస్యచిద్వృద్ధబ్రాహ్మణస్య గృహే రాజా మధ్యాహ్నసమయే ఛత్ర ప్రతిష్ఠః స్మ తదా వృద్ధవిప్రో వైశ్వదేవం కృత్వా కాకబలిం గృహీత్వా పత్నిం గత్య భూమాజలిముద్ధాయ సతీ స్వకాకమాహ్వయతి స్మ తత్ర హవిస్ఫాలనేనహో హో ఇతి శబ్దేన చ కాకాస్సమాయాతాః - తత్ర కశ్చిత్కాకస్తారారటీతి స తచ్ఛ్రుత్వా తత్పత్నీ తరుణీ భీతేవ హస్తం నిజోరసి నిధాయ అంమాత ఇతి చక్రంద॥ తతో బ్రాహ్మణః ప్రాహ ప్రియే సాధుశీలే కిమర్థం బిభేతి - సా ప్రాహ - నాథ మాదృశీనాం పతివ్రతాస్త్రీణాం క్రూరధ్వనిశ్రవణం మృత్యుం వా - సాధుశీలే తథా భవ దేవేతి విప్ర ఆహ - తతో రాజా తచ్చరితం దృష్ట్వాన్వచింతయత్। అహో ఇయం తరుణీ దుశ్శీలా నూనం। యతో వ్యాఘ్రం జంబీభేతి। స్వపాతివ్రత్యం స్వయమేవ కీర్తయతి చ। నూనమియం భీతా సతీ అత్యంతం దారుణం కర్మ కరోత్యేవ। ఏవం నిశ్చిత్య రాజా తత్రైవ రాత్రౌ తద్గృహే తత ఏవాతిష్ఠత్। అథ నిశీథే భర్తరి సుప్తే సా మాం

టికాం వేశ్యాకరేణ వాహయిత్వా నర్మదాతీరమగచ్ఛత్। రాజాప్యాత్మా గోపయిత్వానుగచ్ఛతిస్మ - తతస్సా నర్మదాం ప్రాప్య తత్రసమాగతాం గ్రాహాణాంమాంసందత్వా నదీంతీర్త్వా అపరతీరస్థేన శూలా గ్రప్రోతేన స్వమనోరమేణ సహ రమతేస్మ - తచ్చరిత్రం దృష్ట్వా రాజా గృహం సమాగత్య ప్రాతస్సభాయాం కాళిదాసమాలోక్య ప్రాహ- సుకవే శృణు॥ శ్లో॥ దివా కరుతాద్భీతా ॥ తతః కాళిదాస ఆహ॥శ్లో॥ రాత్రౌ తరతి నర్మదాం । తతః ష్టో రాజా పునః ప్రాహ॥ శ్లో॥ తత్రసంతి జలే గ్రాహాః॥ తతః కవిరాహ- మర్మజ్ఞా సైవ సుందరీ॥ తతో రాజా కాళిదాసస్య పాదయోః పతతి॥ ఏకదా ధారానగరే విచరన్ వేశ్యావీథ్యాం రాజా కంచుక లీలాతత్పరాం తద్గ్రహణ వేగేన పదపతితావతంసాం కాంచనసుందరీం దృష్ట్వా సభాయామాహ ॥ కంతుకం వర్ణయంతు కవయ ఇతి॥ తదా భవభూతిరాహ॥ శ్లో ॥ విదితం ననుకంతుక హృదయం ప్రమదాధరసంగలుబ్ధ ఇవ- వనితాకరతామరసాభిహతః పతితః పతితః పునరుత్పతసి॥ తతో వరరుచిః ప్రాహ॥శ్లో ॥ ఏకో పి త్రయ ఇవ భా కంతుకోయం కాంతాయాః కరతలరాగరక్తరక్తః - భూమౌ తచ్చరణనఖాంశుగౌరగౌరః ఖస్థః పున్నాయనమరీచినీలనీలః॥ తతః కాళిదాస ఆహ ॥ శ్లో॥ పయోధరాకారధరో హి కంతుకః కరేణ రోషాదభిహన్యతే ముహుః - ఇతీవ నేత్రాకృతిభీతముత్పలం స్త్రియః ప్రసాదాయ పపాత పాదయోః ॥ తదా రాజా ష్టః ప్రత్యక్షరలక్షం దదౌ - విశేషణ చ కాళిదాసముద్దిశ్యావతంసకుసుమపతనబోధార్థం సమ్మానితవాన్- తతః కదాచిచ్చిత్రకర్మావలోకనతత్పరో రాజా చిత్రలిఖితం మహాశేషం దృష్ట్వా సమ్యగ్లిఖితమిత్యవదత్ తదా కశ్చిద్వశర్మానామ కవిః శేషమిషేణ రాజానం స్తౌతి॥ శ్లో॥ అనేకఫణినస్సంతి కథం తు న తత్పరాః । ఏక ఏవహి శేషోయం ధరణీభరణక్షమః ॥ తదాస్యరాం తదభిప్రాయం జ్ఞాత్వా తస్మై లక్షం దదౌ - కదాచిద్ధేమంతకాలే సమాగ జ్వలంతీం హసంతీం సంసేవయన్ రాజా కాళిదాసం ప్రాహ- సుకవే హసంతీం వర్ణయేతి॥ తతః సుకవిరాహ॥ శ్లో ॥ కవిమతిరివ బహులోహా సుఘటితచక్రా ప్రభాతవేళేవ। హరమూర్తిరివ హసంతీ భాతి విధూమానలోపేతా॥ రాజా అక్షరలక్షం దదౌ- ఏకదా భోజరాజోంతర్గృహే భోగావాన్ స్తుత్యగుణాశ్చ స్త్రీః నిజాంగనా అపశ్యత్ - తాసు చ కుంతలేశ్వరపుత్ర్యాం పద్మావత్యాం బు

తుస్నానం అంగరాజస్యపుత్ర్యాంచంద్రముఖ్యాం శ్రమప్రాప్తిం కమలన
మ్యాఞ్చ స్వాత పణజయలబ్ధప్రాప్తిం అగ్రమహిష్యాంచలీలాదేవ్యా
దూతీప్రేషణముఖేనాపహ్నవంచ ఏవంచతురోగుణాన్ దృష్ట్వాతేషుగుణేష
న్యూనాధికభావం రాజాన్యచింతయత్-తత్రసర్వత్రదాక్షిణ్యనిధిః రాజరా
జఃశ్రీభోజః తుల్యభావేనద్విత్రిఘటికాపర్యంతం విచింత్యవిశేషానవధా
ర్యేవనిద్రాంగతః ప్రాతశ్శోత్థాయ కృత్వాహ్నికస్సభామగాత్ తత్రచసింహ
సనమలంకుర్వాణశ్శ్రీభోజః సకలవిద్వత్కవిమండలమండనంకాళిదాసమ
లోక్యసుకవేఇమాంత్రిచరణసతురీయచరణాంసమస్యాంశృణు ఇత్యుక్త్వా
పఠతి॥ శ్లో॥ అప్రతిపత్తిమూఢమనసాద్విత్రాఃస్థితానాడికాః॥ ఇతిపఠిత్వారాజ
కాళిదాసమాహ-సుకవేఏతత్సమస్యాపూరణంకుర్వితితతః-కాళిదాసఃతస్య
హృదయం కరతలామలకవత్పశ్యన్ త్ర్యత్తరాధికచరణత్రయ విశిష్టా
తాంసమస్యాంపఠతి। దేవ॥ స్నాతాతిష్ఠతికుంతలేశ్వరసుతా వారోంగరా
జస్వసుః ద్యూతేరాత్రిరియంజితాకమలయాదేవీ ప్రసాద్యాధునా-ఇత్యంత
పురసుందరీజనగుణే న్యూనాధికం ధ్యాయతాదేవేనా ప్రతిపత్తిమూఢమ
నసాద్విత్రాఃస్థితానాడికాః॥ తదారాజాస్వహృదయమేవజ్ఞాతవతః కాళి
దాసస్యపాదయోఃపతతిస్మకవిమండలంచచమత్కృతమజాయత-ఏకదారా
జాధారానగరేవిచరన్ క్వచిత్పూర్ణకుంభం ధృత్వాసమాయాంతీం పూ
ర్ణచంద్రాననాంకాంచిద్దృష్ట్వాతత్కుంభజలశబ్దంచకంచ నశ్రుత్వాన్య
నమేవతస్యాఃకంఠగ్రహేయం ఘటః రతికూజితమివకూజతీతి మన్యమాన
సభాయాంకాళిదాసంప్రాహ॥ శ్లో॥ కూజితంరతికూజితమితి-కవిరాహ॥ శ్లో
విదగ్ధేయముఖేర క్తైనితంబోపరిసంస్థితే। కామిన్యాశ్లిష్టసుగళేకూజితంరతికూ
జితం॥ తదాతుష్టోరాజాప్రత్యక్షరలక్షందదౌ - ననామచఏకదానర్మదాన
ద్యాంమహాప్రవాహదేజాలకైరేకః శిలాఖండఃఈషద్భ్రంశితాక్షరఃకశ్చిద్దృష్ట
కింత్వేశ్చపరిచింతితం- ఇదమత్రలిఖితమివకిఞ్చిద్భాతిమూనమిదంరాజనికట
నేయమితిబుద్ధ్వాభోజసదసి సమానీతంతదాకర్ణ్యభోజః ప్రాహ-పూర్వం
భగవతాహనుమతాశ్రీమద్రామాయణంకృతం - తదత్రప్రవాహదేనూతనైః క్షి
ప్తమితిశ్రుతమస్తితతః - కిమిదంలిఖితమిత్యవశ్యం విచార్యమితిలిపిజ్ఞాన
కార్యజతుపరీక్షయాక్షరాణిపరిజ్ఞాయఃపఠతి - తత్రచరణద్వయమానుపు

ర్వల్లభం॥శ్లో॥ అయిఖలువిషమః పురాకృతానాంభవతిహిజంతుషుకర్మణా
ంపిపాకః।తతోభోజఃప్రాహ- ఏతస్యపూర్వార్థంకథ్యతామితితదాభ
భూతిరాహ॥శ్లో॥ క్వనుకులమకళంకమాయతాక్ష్యాః క్వనురజనీచరసం
మాపవాదః। తతోభోజస్తత్రధ్వనిదోషంమన్వానస్తదేవపూర్వార్థంము
థాపఠతిస్మ॥ శ్లో॥ క్వజనకతనయాక్వరామజాయా క్వచదశకంధరమం
రే.వాసః॥ అయిఖలు॥విపాకః- తతః భోజః- కాళిదాసంప్రాహ-
త్వమపికవిహృదయంవరేతి-సఆహ॥శివశిరసిశిరాంసియానిరేజుఃశివశివతా
లుఠంతిగృధ్రపాదైః॥అయిఖలువిపాకః॥ తతస్తస్యశిలాఖండస్యపూర్వపు
టజతుశోధనేనకాళిదాసపఠితమేవదృష్ట్వారాజాభృశంతుతోషకదాచిద్భో
జేనవిలాసార్థంనూతనగృహాంతరంనిర్మితం తత్రగృహాంతరేగృహప్రవేశా
త్ప్రాగేవకశ్చిద్బ్రహ్మరాక్షసఃప్రవిష్టః సచరాత్రౌతత్రయేవసంతిష్ఠన్
భక్షయతితతోమాంత్రికాన్ సమాహూయదుచ్చాటనాయ రాజాయత తే
స్మ-సచఆగచ్ఛన్నేవమాంత్రికానేవభక్షయతి-కించస్వయంకవిత్వాదికంపూ
ర్వాభ్యస్తమేవపఠన్తిష్ఠతి। ఏవంస్థితేతత్రైవరక్షసిరాజా కథమస్యనివృ
త్తిరితివ్యచింతయత్ - తదాకాళిదాసఃప్రాహ-దేవనూనమయంరాక్షసః
సకలశాస్త్రప్రవీణస్సుకవిశ్చభాతి- అతస్తమేవతోషయిత్వాకార్యంసాధ
యామిమాంత్రికాస్తిష్ఠంతు మమమంత్రంపశ్యేత్యుక్త్వా స్వయంతత్రరాత్రౌ
గత్వాశేతేస్మ-తతఃప్రథమయామేబ్రహ్మరాక్షసః సమాగతః సచాపూర్వం
పురుషందృష్ట్వాప్రతియామమేకైకాంసమస్యాంపాణినిసూత్రమేవపఠతి-యో
నోత్తరంతద్ధృదయజ్ఞతం నోక్తమయంనబ్రాహ్మణోతోహంతవ్యంఇతినిశ్చి
త్యహంతి-తదానీమపిపూర్వవదయమపూర్వః పురుషఃఅతఃమయాసమస్యా
పఠనీయానచేద్వక్తిసదృశముత్తరంతస్యాః తదాహంతవ్య ఇతిబుద్ధ్వా
పఠతి॥సర్వస్యద్వేఇతి।తదా కాళిదాసఃప్రాహః॥ సుమతికుమతీసంపదాపత్తి
హేతూఇతి॥తతస్సగతః-పునరపిద్వితీయయామేసమాగత్యపఠతి॥వృద్ధోయూ
నాఇతి॥తదాకవిరాహ - సహపరిచయాత్త్యజ్యతేకామినీభిరితి॥తృతీయే
యామేసరాక్షసఃపునస్సమాగత్యపఠతి॥ఏకోగోత్రేఇతి॥తతఃకవిరాహ-ప్రభ
వతిపుమాన్యఃకుటుంబంబిభర్తి-తతశ్చతుర్థయామేఆగత్యసరాక్షసఃపఠతి॥

స్త్రీపుంవచ్చ ఇతి॥ తతః కవిరాహ- ప్రభవతి యదాత్మధిగేహంపి నష్టం ఇతి॥ తత
రాక్షసో యామచతుష్టయేపి స్వాభిప్రాయమేవజ్ఞాత్వా తుష్టః ప్రభాతస
యే సమాగత్య తమాశ్లిష్య ప్రాహ- సుమతే తుష్టోస్మి కింత వాభీష్టమితి॥ కాళి
సః ప్రాహ॥ భగవన్నేతద్గృహం విహాయాన్యత్ర గన్తవ్యమితి - సోపి తథేతి గత

అనంతరం తుష్టో భోజః కవింబహుమానితవాన్ - ఏకదా సింహాసనమలంకు
ర్వాణే శ్రీభోజే సకలభూపాలశిరోమణౌ ద్వారపాల ఆగత్య ప్రాహ- దేవ
క్షిణదేశాత్ కోపి మల్లినాథనామా కః కోపీనావశేషో ద్వారి వర్తతే- రాజా
ప్రవేశయేత్యాహ తతః కవిరాగత్య స్వస్తీత్యుక్త్వా తదాజ్ఞయా చోపవిష్టః
పఠతి శ్లో॥ నాగో భాతి మదేన ఖం జలధరైః పూర్ణేందునా శర్వరీ శీలేన ప్రమదా
జవేన తురగో నిత్యోత్సవైర్మన్దిరం। వాణీ వ్యాకరణేన హంసమిథునైర్నద

స్సభా పండితైః సత్పుత్రేణ కులం త్వయా వసుమతీ లోకత్రయం భానునా॥
తో రాజా ప్రాహ- విద్వాన్ తవో ద్దేశ్యం కిమితి- తతః కవిరాహ॥ శ్లో॥ అంబా కుప్య
తి సమయా స్నుషయా సాపి నా స్నుషయా నమయా। అహమపి న తయా న తయా
వద రాజన్ కస్య దోషోయం ఇతి॥ రాజచ దారిద్ర్యదోషం జ్ఞాత్వా కవిం పూర్ణ
మనోరథం చక్రే- ఏకదా ద్వారపాలః ఆగత్య రాజానం ప్రాహ- దేవ కపిశేఖరో
నామ మహాకవిర్ద్వారి వర్తతే- రాజా ప్రవేశయేత్యాహ తతః కవిరాగత్య స్వ
స్త్యుక్త్వా పఠతి॥ శ్లో॥ రాజన్ దౌవారికాదేవ ప్రాప్తవానస్మి వారణం॥ మదవా

రణమిచ్ఛామి త్వత్తోహ జగతీపతే॥ తదా ప్రాఙ్ముఖః తిష్ఠన్ రాజా త్రిసన్ధ్యః
ప్రాగ్గశంసద్వంకవయే దత్తం తస్మాద్దక్షిణాభిముఖో భూత్ తతః కవిశ్చిం
తితకిమిదం రాజా ముఖం పరావృత్య మాం న పశ్యతీతి తతో దక్షిణదేశం సమా
గత్యాభిముఖః కవిః పఠతి॥ శ్లో॥ అపూర్వేయం ధనుర్విద్యా భవతా శిక్షితా క
థం॥ మార్గణౌఘస్సము యాతి గుణో యాతి దిగంతరం తతో రాజా దక్షిణా

శముపీమున సాకం యదత్వా స్వయం ప్రత్యఙ్ముఖో భూత్ - కవిస్తత్రాగత్య ప్రా
హ॥ శ్లో॥ సర్వజ్ఞ ఇతి లోకోయం భవంతం భాషతే నృప- పదమేకం న జానీషే
వక్తుం నాస్తీతి యాచకే॥ తతో రాజా తమపి దేశం కవేర్దత్త్వా ఉదఙ్ముఖో
భూత్ - కవిస్తత్రాపి ఆగత్య ప్రాహ॥ శ్లో॥ సర్వదా సర్వదోసీతి మిథ్యా త్వం కథ్య
సే బుధైః। నారయో లేభిరే పృష్ఠం న వక్షః పరయోషితః॥ తతో రాజా సర్వా

భూమిం కవేర్దత్త్వా ఉత్తిష్ఠతి స్మ కపిశ్చ తదభిప్రాయమజ్ఞాత్వా పునరాహ॥
శ్లో॥ రాజన్ కనకధారాభిః త్వయి సర్వత్ర వర్షతి। అభాగ్యచ్ఛత్రసంఛన్నే
మయి నాయాంతి బిందవః॥ తదా రాజా చాంతఃపురం గత్వా దేవీం ప్రాహ- దే
వి సర్వం రాజ్యం కవయే దత్తం తతస్తపోవనం మయా సహాగచ్ఛేతి- అస్మిన్నవ
సరే విద్వాన్ ద్వారి నిర్గతః బుద్ధిసాగరేణ ముఖ్యామాత్యేన పృష్టః విద్వాన్ రా
జ్ఞా కిం దత్తమితి స ఆహ- స కిమపీతి॥ తదా అమాత్యః ప్రాహ- తతో యుక్తం శ్లోకం పఠ॥
తతః కవిః శ్లోకచతుష్టయం పఠతి అమాత్యస్తతః ప్రాహ- సుకవే తవ కోటిద్రవ్యం
దీయతే పరం రాజ్ఞా యత్తవ దత్తం భవతి తత్పునర్విక్రీయతామితి - కవిస్తథా
కరోతి తతః కోటిద్రవ్యం దత్వా కవిం ప్రేషయిత్వా అమాత్యో రాజ్ఞః నికటమా
గత్య తిష్ఠతి స్మ॥ తదా రాజా చ తమాహ- బుద్ధిసాగర రాజ్యమిదం సర్వం దత్తం
కవయే పత్నీభిస్సహ తపోవనం గచ్ఛామి - తత్ర తపోవనే త[illegible]
యా సహాగచ్ఛేతి తతో అమాత్యః ప్రాహ దేవ తేన కవినా కోటిద్రవ్యమూల్యే
న రాజ్యమిదం విక్రీతం- కోటిద్రవ్యం చ విదుషే దత్తం-అతో రాజ్యం భవదీయ
మేవ భుంక్ష్వేతి॥ తదా రాజా చ బుద్ధిసాగరం విశేషేణ సమ్మానితవాన్॥ అన్య
దా రాజా మృగయారసేనాటవీమటన్ లలాటంతపే వ నేదీయాన దేహాంక్షి
పాసాపర్యాకులస్తురగమారుహ్య ఉదకార్థీ నికట తటభువమటన్ తదల
బ్ధ్వా పరిశ్రాంతః కస్య చిన్మహాతరోః అధస్తాదుపవిష్టః తత్ర కాచిద్గోపకన్యా
సుకుమారమనోజ్ఞసర్వాంగా యదృచ్ఛయా ధారానగరం ప్రతి తక్రం విక్రేతు
కామా తక్రభాండం దోర్భ్యాం వహంతీ సమాగచ్ఛత్ తామాగచ్ఛంతీం దృష్ట్వా రా
జా పిపాసావశాద్దేవ తద్భాండస్థం పేయం చేత్ పిబామీతి బుద్ధ్వా పృచ్ఛత్। త
రుణి కిమావహసీతి। సా చ తస్య ముఖశ్రియా భోజం మత్వా తత్పిపాసాం చ జ్ఞాత్వా
తన్ముఖావలోకనవశాచ్ఛందోరూపేణాహ॥ శ్లో॥ హిమకుందశశిప్రభ శంఖని
భం పరిపక్వకపిత్థసుగంధరసం। యువతీకరనిర్మథితం మథితం పిబ హే నృపవస
ర్వరుజాపహరం ఇతి॥ రాజా తచ్చ తక్రం తుష్టః పీత్వా తాం ప్రాహ। సుభ్రు కింతే
వాంఛితమితి। సా చ కించిదావిమృశ్య యౌవనమదనపరవశా మోహాకులన
యనా ప్రాహ। దేవ మాం కన్యామేవ వైహి। సా పునరాహ- ఇందుం కైరవిణీ
వ కోకపటలీవాంభోజినీవల్లభం మేఘం చాతకమండలీవ మధుపశ్రేణీవ పుష్ప
వ్రజం। మాకందం పికసుందరీవ రమణీవాత్మేశ్వరం ప్రోషితం చేతో వృత్తిరి
యం సదా నృపవర త్వాం ద్రష్టుముత్కంఠతే। రాజా చమత్కృతః ప్రాహ-సుత

మారిత్వాంలీలాదేవ్యాఅనుమత్యాస్వీకృత్యః ఇతిధారానగరం నీత్వాతాం
తస్త్రైవస్వీకృతవాన్ - కదాచిత్ రాజాభిషేకే మదనశరపీడితాయాః మది
రాక్ష్యాఃకరతలగళితో హేమకలశః సోపానపంక్తి షురటన్నేవపపాత - త
తో రాజాసభాయామాగత్య కాళిదాసంప్రాహ - సుకవే పనాం సమస్యాం
పూరయ॥టంటంటటంటంటటటంటటంటం - తదా కాళిదాసః ప్రాహ-రాజా
భిషేకేమదవిహ్వలాయాః హస్తాచ్చ్యుతో హేమఘటో యువత్యాః। సోపా
నమార్గేషుకరోతిశబ్దం టంటంటటంటంటటటంటటంటం ॥ తదారాజా
స్వాభిప్రాయం జ్ఞాత్వాతస్మై అక్షరలక్షం దదౌ - అన్యదాసింహాసన మలంకుర్వా
ణె శ్రీభోజేకశ్చనచోరఃఆరక్షకై ర్రాజనికటంనీతః - రాజాతందృష్ట్వాకోయ
మిత్యపృచ్ఛత్ తదాఆరక్షకాఃప్రాహుః - దేవఅనేనకుశిల్లకేనకస్మింశ్చిద్వే
శ్మగృహేఘాత్రపాతమార్గేణ ద్రవ్యాణిఅపహృతానీతి॥ తదారాజాప్రా
హ-అయందండనీయఇతి॥ తతఃభుశుండో నామచోరఃప్రాహ॥శ్లో॥ భట్టిర్న
ష్టో భారవీయోపినష్టః భిక్షుర్నష్టోభీమసేనోపినష్టః। భుశుండోహంభూ
పతి స్త్వంహిరాజన్ బభ్భావళ్యామంతకస్సన్నివిష్టః॥ తదారాజాప్రాహ
భోభుశుండగచ్ఛగచ్ఛయథేచ్ఛంవిహర- కదాచిద్భోజోమృగయాపర్యా
కులఃవనేవిచరన్ విశ్రమావిష్టహృదయః కంచిత్తటాకమాసాద్య స్థితవాన్-
శ్రమాత్ప్రసుప్తః - తతోపరవయోసిధికుహరంగతే భాస్కరే॥ శ్లో॥ తత్రై
వారోచతనిశాతస్య రాజ్ఞస్సుఖప్రదా - చంచచ్చంద్రకరానంద సందో
హంపరికందళా॥ తతఃప్రత్యూషసమయేనగరంప్రతిప్రస్థితో రాజాచరమగి
రితంబలంబమానశశాంకబింబమవలోక్యసకుతూహల స్సభా మాసాద్యత
దాసమీపస్థాన్కవీంద్రాన్నిరీక్ష్యసమస్యామేకామవదత్ ॥ శ్లో ॥ చరమగిరిని
తంబెచంద్రబింబంలలంబె॥ తదాప్రాహభవభూతిః॥ శ్లో ॥ అరుణకిరణజాలై
రంతరిక్షేగతర్క్షే।తతోదండిఃప్రాహ ॥ శ్లో ॥ చలతిశిశిరవాతెమందమందం
ప్రభాతె-తతః కాళిదాసఃప్రాహ॥ శ్లో॥ యువతిజనకదంబెనాథముక్త్వాష్ఠబిం
బె । చరమగిరినితంబెచంద్రబింబంలలంబె ॥ తతోర్రాజా సర్వానపిసమ్మా
నితవాన్ - తత్రకాళిదాసంవిశేషతః పూజితవాన్ - అథకదాచిద్భోజఃనగ
రాద్బహిర్నిర్గతః నూతనేనతటాకాంధ సాబాల్యసాధిత కపాలశోధ
నాదిచకార-తెనస్నాతేనకశ్చనశఘరశాబఃకపాలంప్రవిష్టోపి కటకరోటికాని

టఘటితోననిర్గతః - తతరాజాస్వపురీసమవాప-తదారభ్యరాజ్ఞఃకపాల
దనాజాతా-తతస్తత్రత్యైర్భిషగ్వరైఃసమ్యక్చికిత్సితాపినశాంతా॥ ఏవమ
హనిశంనితరామస్వస్థేరాజ్ఞి అమానుషవిదితేనమహారోగేణ ॥ శ్లో॥ తా
ంతామమభూన్నృపుర్గతసుఖం హేమంతకాలేబ్జ వద్వక్త్రంనిర్గతకాం
రాహువదనాక్రాంతాబ్జబింబోపమం - చేతఃకార్యపదేషుతస్యవిముఖక్లీబ
స్యనారీష్వివ వ్యాధిఃపూర్ణతరోబభూవపిశునేష్వశిక్షావానివ॥ ఏవ
తీతే సంవత్సరేపికాలేనకేనాపినివారితస్తద్గదః ॥ తతశ్శ్రీభోజోనానావి
సమయకాష ధగ్రసనపరోరోగదుఃఖితమనాస్సమీపస్థంశోకసాగరనిమ
ంబుద్ధిసాగరంకథమపిసంయస్తాతు రాము వాచవాచం - బుద్ధిసాగరణతః
రమస్మద్విషయేనకోపిభిషగ్వరోవసతి మాతన్నాతు బాహటాది భేషజ
శాస్త్రఖిలాని స్రోతసినిరస్యాగచ్ఛామదేవసమాగమసమయః సమాగ
ఇతితచ్ఛ్రుత్వాసర్వేపిపౌరజనాః కవయశ్చ అవరోధసమాజాశ్చవిగళ
ప్రాసారనయనాబభూవుః-తతఃకదాచిద్దేవసభాయాంపురందరః సకలము
బృందమధ్యస్థంవీణాముని మాహ-మునైఇదానీంభూలోకే కానామ వార్తేతి
తతఃనారదఃప్రాహ - సురనాథనకిమప్యాశ్చర్యం కింతుధారాం నగరవాసి
శ్రీభోజభూపాలః రోగపీడితో నితరామస్వస్థస్తిష్ఠతే - సతస్యరోగః కేనా
సనివారితః - తదనేనభోజనృపాలేనభిషగ్వరా అపిస్వదేశాన్నిష్కాసితా
స్తాః - వైద్యశాస్త్రమపి అనృతమితినిరస్తమితి - ఏతదాకర్ణ్యపురుహూత
స్సమీపస్థానా సత్యావిదమాహ- భోజంస్వర్వైద్యౌకథ మనృతంధన్వంతరి
మంశాస్త్రంతదాతానాహతురమరేశం - దేవనవ్యలీకమిదంశాస్త్రంకిం
స్వమరవిదితేనరోగేణబాధ్యతేసభోజఇతి-ఇంద్రః - కోసావవాక్యరోగః-
ంభవతోర్విదితః తతస్తావూచతుః - దేవకాపాలశోధనేకృతేభోజేనతదా
పవిష్టః పాఠీనః తన్మూలోయంరోగ ఇతి తదా ఇంద్రస్స్వయమానముఖః
ప్రాహ - తదిదానీమేవ యువాభ్యాంగంతవ్యం నచేదితః పరంభూలోకే
షకస్యాపిశాస్త్రస్యాసిద్ధిర్భవేత్ - సఖలుపరస్వతీవిలాసస్యనికేతనం - శా
స్త్రాణాముద్ధర్తా చేతితతః సురేంద్రాదేశేనతావుభావపిధృతద్విజన్మవేషౌ
ధారానగరంప్రాప్యద్వారస్థంప్రాహతుః - ద్వారస్థఆవాంభిషజౌ కాశీదే
శాదాగతౌశ్రీభోజాయవిజ్ఞాపయ తేనానృతమిత్యంగీకృతంవైద్యశాస్త్రమితి
సత్యంతత్ప్రతిష్ఠాపనాయతద్రోగనివారణాయచేతి - తతోద్వారస్థఃప్రా

హ - భోవిప్రౌ న కోపి భవద్భ్యామితరః ప్రవేష్టవ్య ఇతి రాజ్ఞోక్తం - రాజా తు కేవలమస్వస్థః - నాయమవసరో రాజ్ఞా పనస్యేతి - తస్మిన్ క్షణే కార్యవశాద్బహిర్నిర్గతో బుద్ధిసాగరస్తౌ దృష్ట్వా కౌ భవన్తావిత్యపృచ్ఛత్ - తావపి త్రా యథాగతమూచతుః - తతో బుద్ధిసాగరేణ తౌ రాజ్ఞస్సమీపం నీతౌ - తతో రాజ్ఞా తౌ మదలోక్య ముఖశ్రియా అమానుషావితి బుద్ధ్వా అభ్యుత్థానం కృతే యం [illegible] రోగో నివారితమిత్యుక్త్వా బహుమానితవాన్ - తతస్తౌ ప్రోచతుః రాజన్నస్మాభిః [illegible] రోగో నిగ్రాహ్యః - కింతు మత్ర దిదే కాన్తే త్వయా భవితవ్యమితి - తతః రాజ్ఞాపి తథా కృతం - తతస్తావపి రాజానం సమ్మోహచూర్ణేన విమోహయిత్వా శిరః కపాలమాదాయ తత్కరోటికాపుటస్థితం శఫరకులం గృహీత్వా కస్మింశ్చిద్భాజనే నిక్షిప్య సన్ధానకరణ్యా కపాలం యథావదారచయ్య సంజీవన్యా చ తం జీవయిత్వా తస్మై తద్దర్శయామాసతుః - తదా తద్దృష్ట్వా రాజా విస్మితః కిమేతదితి తౌ పృష్టవాన్ - తదా తౌ ప్రోచతుః రాజన్ త్వయా బాల్యే దారకత్వే పరిచితకసాలశోధనేన స్వం [illegible] మిత్యతో [illegible] జాతా [illegible] - కిమస్మాకం సత్యమితి తదా తౌ ప్రోచతుః శ్లో ॥ అశీతేనాంభసా స్నానం పయఃపానం వయః స్త్రియః । ఏతద్వో మానుషాః పథ్యమితి [illegible] రాజా [illegible] మానుషావితి సంబోధనం [illegible] కాయమానమితి [illegible] హంస్తాభ్యాం [illegible] - [illegible] క్షణ [illegible] - బుద్ధిం తావేవ కాళిదాసేన [illegible] - తతో రాజా విస్మితః స [illegible] నామాయం [illegible] మబ్రవీత్ - [illegible] కాళిదాసేన [illegible] పూరితం - స్నిగ్ధముష్ణం చ భోజనమితి - తతో భోజోపి కాళిదాసం [illegible] మానుషం మత్వా పరం సమ్మానితవాన్ - అథ భోజస్య సాలే ప్రతిదినం సంజాత [illegible] ధారాధీశః కృ [illegible] - తతః కదాచిత్సింహాసనమలంకుర్వతి శ్రీభోజే కాళిదాసభవభూతిదండిబాణమయూరవరరుచిప్రభృతికవితిలకకులాలంకృతాయాం సభాయాం ద్వారపాల ఏత్యాహ - దేవ కశ్చిత్కవిః ద్వారి తిష్ఠతి - తేనేయం ప్రేషితా గాథా [illegible] వాచికా దేవసభాయాం నిక్షిప్య

కామితి తాం దర్శయతి. రాజా గృహీత్వా తాం వాచయతి॥ శ్లో॥ కాచిద్బాలా
రమణవసతిం ప్రేషయంతీ కరండం దాసీహస్తాత్సభయమలిఖద్వ్యాళమస్యో
పరిస్థం. గౌరీ కాంతం పవనతనయం చంపకం చాత్ర భావం పృచ్ఛత్యగ్రో విని
పుణతర కోమల్లినాథః కవీంద్రః - తచ్ఛ్రుత్వా సర్వాపి విద్వత్పరిషచ్చమత్కృతా.
తతః కాళిదాసః ప్రాహ - రాజన్ మల్లినాథశ్లోకస్యాయమాకారతత్త్వమితి. తతో రాజా
[illegible] ద్వారపాలేన ప్రవేశితః కవిః రాజానం స్వస్తీత్యుక్త్వా తదాజ్ఞయోప
విష్టః - తతో రాజా ప్రాహ తం కవీంద్రం - విద్వన్ మల్లినాథకవే సాధు రచి
తా గాథా త్వయా. కాళిదాసః ప్రాహ - కిముచ్యతే సాధ్వితి - దేశాంతరగతం
[illegible] త్రద్భావ ప్రతిభటవ
[illegible] - విశేష్యతే ఇయం గాథా [illegible]
[illegible] - తతః ప్రీతేన రాజ్ఞా తస్మై దత్తం సువర్ణానాం ల
క్షం పంచ గజాశ్చ [illegible] - తతః ప్రీతోపి విద్వాన్ స్తౌతి రాజానం
శ్లో॥ దేవ భోజ తవ దానజలౌఘైః సోయమబ్ధిగజనీతి [illegible] అన్యథా [illegible]
[illegible] కథమీదృశదానం॥ తతో లోకోత్తరం శ్లోకం శ్రు
త్వా రాజా [illegible] తతో లిఖితిస్మ భాండాగారికో ధ
ర్మపత్రే॥ శ్లో॥ ప్రీతః శ్రీభోజభూపః [illegible] వద్యం శ్రు
త్వా హేమ్నాం చ లక్షం దశ చ సతురగాన్ పంచ నాగానయచ్ఛత్॥ [illegible]
[illegible] లక్షం లక్షం చ లక్షం పు
నరపి చ దదౌ మల్లినాథాయ తస్మై॥ తతః కదాచిద్భోజరాజః కాళిదాసం ప్రతి ప్రా
హ - సుకవే [illegible] - తతః క్రుద్ధో రాజా సంవినింద్య
కాళిదాసః [illegible] పత్న్యా సహ ఏకశిలానగరం ప్రాప
తతః కాళిదాసవియోగేన శోకాకులస్తం కాళిదాసం మృగయితుం రాజా కా
పాలిక వేషం ధృత్వా క్రమేణ ఏకశిలానగరం ప్రాప - తతః కాళిదాసో యోగి
నం దృష్ట్వా తం సాదరపూర్వం పప్రచ్ఛ - యోగిన్ కుత్ర తే స్థితిరితి - యోగీ వదతి॥
[illegible] ధారానగరే వసతిరితి - తతః కవిరాహ తత్ర భోజః కుశలీ కిం
తతో యోగీ ప్రాహ కిం మయా వక్తవ్యమితి - తతః కవిరాహ - తత్రాతిశయ
[illegible] కథయేతి॥ తదా యోగీ ప్రాహ - భోజో దివం గత ఇతి.
తతః కవిః [illegible] పతతి - దేవ త్వాం వినా [illegible]

నస్థితిః-అతస్త్వత్సమీపమహమాగచ్ఛామి ఇతి కాళిదాసఃబహుశోవిలప్య మశ్లోకంకృతవాన్ ॥ అద్యధారానిరాధారానిరాలంబాసరస్వతీ।పండితా ఖండితాస్సర్వే భోజరాజేదివఙ్గతే ॥ ఏవంయదాకవినాచరమశ్శ్లోకఉక్త దైవసయోగీభూతలేవిసంజ్ఞఃపపాత-తతః కాళిదాసఃతథావిధంతమవలో అయంభోజ ఏవేతినిశ్చిత్యఆహ మహారాజత్రభవతాహంవంచితోఽస్మి భిధాయక్ష్మాడితితంశ్లోకంప్రకారాంతరేణపపాఠ॥..... ....

శ్లో॥ అద్యధారాసదాధారాసదాలంబాసరస్వతీ।పండితా
మండితాస్సర్వేభోజరాజేభువంగతే-తతోభోజస్తమాలింగ్య
ప్రణమ్యధారానగరంప్రతియయౌ- శైలంశైలవినిశ్చలంచ
హృదయంముంజస్యతస్మిన్ క్షణేభోజేజీవతిహర్షసంచయసు
ధాధారాం బుధౌమజ్జతి । స్త్రీభిశ్శీలవతీభిరేవ సహసాక
గ్తుంగపస్త్వరేముంజేముంచతి రాజ్యభారమభజత్త్యాగైశ్చ
భోగైర్గ్నృపః॥... ... ... *

భోజచరిత్రం.

